

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE ÇİN'İN
KORUMACILIK POLİTİKALARININ OYUN TEORİSİ
YAKLAŞIMINA GÖRE ANALİZİ**

MEHMET SALİH OĞLAKKAYA

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN:

Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ

KONYA-2021

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE ÇİN'İN
KORUMACILIK POLİTİKALARININ OYUN TEORİSİ
YAKLAŞIMINA GÖRE ANALİZİ**

MEHMET SALİH OĞLAKKAYA

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN:

Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ

KONYA-2021

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	MEHMET SALİH OĞLAKKAYA		
	Numarası	19810901002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat/ İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
Tezin Adı	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE ÇİN'İN KORUMACILIK POLİTİKALARININ OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMINA GÖRE ANALİZİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	MEHMET SALİH OĞLAKKAYA		
	Numarası	19810901002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat/ İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ		
Tezin Adı	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE ÇİN'İN KORUMACILIK POLİTİKALARININ OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMINA GÖRE ANALİZİ			

Korumacılık; bir devletin, ekonomisini dış rekabetten korumak amacıyla uluslararası ticarete çeşitli yollarla kısıtlamalar getirmesi durumudur. Ticaret Savaşı, korumacılık politikalarını uygulayarak ithalata kısıtlamalar getirmiş olan bir ülkeye karşı başka ülkelerin de benzer yollarla karşılık vererek misilleme yapmaları halinde ortaya çıkan ticari rekabet durumudur. Ticari vergilendirmeler, ithalat ve ihracat kotaları, sübvansiyon ve tarife dışı müdahaleler koruyucu dış ticaret politikalarının araçları arasında yer almaktadır.

Oyun teorisi oyuncuların en fazla kazancı elde etmek için oyuncular arasında karşılıklı bağımlılığın olduğu, stratejik kararların alındığı, oyun içerisinde işbirliği ve karar almamanın da bir maliyetinin olduğu matematiksel biçimde açıklanabilen yarıştır.

Bu çalışmanın amacı, ABD ve Çin arasında meydana gelen korumacı dış ticaret politikalarının nedenlerinin araştırılması, Oyun Teorisine uygulanması ve sonuçlarının tartışılması, Oyun Teorisinde oyunda oyuna dâhil olmayan oyuncuların oyundan kazanç ve zarar etmesinin gösterilmesidir.

ABD Çin korumacı politikalarının sonuçları itibari ile birçok ülkeyi etkilemesi bakımından, nedenlerinin irdelenmesi ve sonuçlarının bir disiplin altında analiz edilmesi son derece önemlidir. Bu bakımdan ABD'nin ve Çin'in ekonomik yapısının analiz edilmesi, korumacı dış ticaret politikasının tanımlandırılması, Oyun Teorisinin ticaret savaşına uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi hassas bir süreci beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma, Amerika'nın ve Çin'in ekonomik yapısının ortaya konulmasını, koruyucu dış ticaret politikalarının tanımlanmasını, oluşturulan koruyucu politikaların stratejilerinin belirlenmesi ve oyun teorisine uygulanması ile sonuçlarının irdelenmesi uyarınca incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ticaret Savaşı, ABD Ekonomisi, Çin Ekonomisi, Oyun Teorisi, Korumacı Dış Ticaret

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	MEHMET SALİH OĞLAKKAYA		
	Student Number	19810901002		
	Department	Economy / Economy		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	*	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ		
Title of the Thesis/Dissertation	ANALYSIS OF THE UNITED STATES OF AMERICA AND CHINA'S PROTECTIONIST POLICIES ACCORDING TO THE GAME THEORY APPROACH			

Protectionist policies; It is a situation where a state imposes restrictions on international trade in various ways in order to protect its economy from foreign competition. Trade War is a situation of commercial competition that occurs when other countries respond in similar ways and retaliate against a country that has imposed restrictions on imports by implementing its protectionist policies. Trade taxation, import and export quotas, subsidies and non-tariff interventions are among the tools of protective foreign trade policies.

Game theory is a mathematically explained race where there is a mutual dependency between players, strategic decisions are made, cooperation and not making decisions in the game is a cost in order to get the most profit of the players.

The aim of this study is to investigate the reasons of protective foreign trade policies between the USA and China, to apply them to Game Theory and to discuss the results, to show the gain and loss of the players who are not included in the game in Game Theory.

USA It is extremely important to examine the causes and analyze the results under a discipline, as the consequences of China's protectionist policies affect many countries. In this respect, analyzing the economic structure of the USA and China, defining the protectionist foreign trade policy, applying Game Theory to the trade war and evaluating its results bring along a sensitive process.

This study has been examined in accordance with the determination of the economic structure of America and China, the definition of protective foreign trade policies, the determination of the strategies of the protective policies and their application to game theory and their results.

Keywords: Trade War, American Economy, Chinese Economy, Game Theory, Protectionist Foreign Trade

İçindekiler

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
HARİTALAR LİSTESİ	xiii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ABD EKONOMİSİ

1.1. ABD Ekonomisi.....	4
1.1.1. ABD Coğrafyası.....	4
1.1.2. ABD Nüfus Yapısı	5
1.1.3. ABD Devlet Yapısı	7
1.1.4. ABD Ekonomik Yapısı	8
1.1.4.1. Büyüme Performansı ve İşsizlik Oranı	8
1.1.4.2. Enflasyon ve Faiz Oranı.....	9
1.1.4.3. Ekonomik Sektörler	10
1.1.4.4. ABD Dış Ticaret Yapısı.....	12
1.1.5. ABD Ekonomik Politikalar Tarihi	16
1.1.5.1. 1929 Ekonomik Krizi ve “New Deal” Politikaları	16
1.1.5.2. Savaş Sonrası ABD Ekonomisi ve Marshall Planı	18
1.1.5.3. 1960 ve 1970 Dönemi Ekonomi Politikaları.....	19
1.1.5.4. 1980 ve 1990 Dönemi Ekonomi Politikası	20
1.1.5.4.1. Ronald REAGAN Dönemi Ekonomi Politikası	20

1.1.5.4.2. Bill CLINTON Dönemi Ekonomi Politikası	21
1.1.5.5. 2008 Krizi ve ABD Ekonomi Politikası	21
1.1.6. Donald John TRUMP Ekonomi Politikası	23

İKİNCİ BÖLÜM ÇİN EKONOMİSİ

2.1. Çin Ekonomisi	26
2.1.1. Çin'in Coğrafi Konumu.....	26
2.1.2. Çin'in Nüfus Yapısı	27
2.1.3. Çin'in Devlet Yapısı	28
2.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik Yapısı	30
2.1.4.1. Çin Ekonomisi Büyüme Performansı	30
2.1.4.2. Kişi Başına Düşen Gelir	31
2.1.4.3. Orta Sınıf ve Tüketim	32
2.1.4.4. Çin'in İstihdam Yapısı	33
2.1.4.5. Enflasyon ve Faiz Oranı.....	33
2.1.4.6. Ekonomik Sektörler	34
2.1.4.7. Çin'in Döviz Politikası.....	36
2.1.4.8. Çin Halk Cumhuriyeti Dış Ticaret yapısı.....	37
2.1.4.9. Çin Ekonomisinin Gelecek Planlaması.....	40
2.1.4.9.1. Made in China 2025 Vizyonu	41
2.1.4.9.2. Modern İpek Yolu Projesi.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DIŞ TİCARET VE KORUMACILIK

3.1. Dış Ticaret	46
3.2. Dış Ticaret ve Korumacılık	46
3.2.1. Korumacılığın Tarihsel Süreci.....	47
3.2.2. Korumacılığın Amacı.....	49
3.2.3. Dış Ticarete Korumacılığın Nedenleri	49
3.2.3.1. Merkantilizm	49

3.2.3.2. Bebek Endüstriler Teorisi.....	51
3.2.3.3. Dış Ticaret Hadlerinin iyileştirilmesi.....	51
3.2.3.4. Damping ve Sübvansiyonlara Karşı Koruma	51
3.2.3.5. İstihdamın Artırılması ve Ödemeler Bilançosu Dengesizliğinin Giderilmesi	51
3.2.3.6. Gelir Sağlanması.....	52
3.2.3.7. Maliyetlerin Eşitlenmesi (Bilimsel Tarife)	52
3.2.3.8. Ulusal Güvenlik	52
3.2.4. Dış Ticarete Korumacı Politikanın Araçları	52
3.2.4.1. Geleneksel Yöntemler.....	53
3.2.4.1.1. Gümrük Vergileri	53
3.2.4.1.2. Eş Etkili Vergiler.....	53
3.2.4.1.3. Miktar Kısıtlamaları (Kota Önlemleri)	54
3.2.4.1.4. Devletleştirme	54
3.2.4.2. Modern Yöntemler.....	54
3.2.4.2.1. Sübvansiyonlar	54
3.2.4.2.2. Tarife Dışı Engeller	55
3.2.4.2.3. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları.....	55
3.2.4.2.4. İthalatın Gönüllü Artırılması.....	55
3.2.4.2.5. Anti- Damping uygulamaları	55
3.2.4.2.6. Anti Sübvansiyon Uygulamaları	55
3.3. 2008 Finansal Krizi ve Yeni Korumacılık	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM OYUN TEORİSİ VE TİCARET SAVAŞI

4.1. Oyun Teorisi Kavramı.....	58
4.1.1. Oyun Teorisi	58
4.1.2. Oyun Tarihsel Gelişimi	58
4.1.3. Oyun Teorisi Temel Kavramlar	59
4.1.3.1. Oyuncu	59

4.1.3.2. Strateji	60
4.1.3.3. Kazanç ve Kayıplar	60
4.1.4. Oyun Teorisi Temel Varsayımlar	60
4.1.5. Oyun Teorisinin Gösterimi	61
4.1.6. Oyun Teorisinin Sınıflandırılması	61
4.1.6.1. Statik Oyunlar	62
4.1.6.1.1. Mahkûm İkilemi	62
4.1.6.2. Dinamik Oyunlar	64
4.2. Ticaret Savaşı Kavramı	64
4.3. ABD-Çin Ticaret Savaşı	66
4.4. ABD-Çin Ticaret Savaşı ve Oyun Vizyonu	67
4.4.1. ABD-Çin Ticaret Savaşı Kronolojisi	68
4.4.2. Ticaret Savaşının Oyuncuları	71
4.4.3. ABD'nin Oyun Stratejisi	71
4.4.4. Çin'in Oyun Stratejisi	72
4.4.5. Oyunun Oynanması	73
4.4.6. Ticaret Savaşı ve 3. Oyuncular	75
4.5. Kazanç ve Kayıplar	76
Sonuç	79
KAYNAKÇA	83

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ÇHC: Çin Halk Cumhuriyeti

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması

USMCA: ABD- Meksika- Kanada Serbest Ticaret Antlaşması

MIC2025: Made in China 2025

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

KBDMG: Kişi Başına Düşen Milli Gelir

RBM: Çin Ulusal Parası Renbinmi

ORT: Ortalama

FED: Federal Reserve (ABD Merkez Bankası)

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1- ABD Ekonomisi Son 10 Yıl Büyüme Oranı	8
Grafik 2- ABD İşsizlik Oranı.....	9
Grafik 3- ABD Son 10 Yıl Enflasyon Oranı.....	9
Grafik 4- ABD Faiz Oranı	10
Grafik 5- Son 25 Yıl ABD Hizmet Sektörü.....	12
Grafik 6- Son 20 Yıl ABD İhracatı	14
Grafik 7- ABD Son 20 Yıl İthalatı	15
Grafik 8 – ABD'nin Son 10 Yıl Dış Ticaret Dengesi	16
Grafik 9- Çin Nüfusu Bağımlılık Oranı.....	28
Grafik 10- Çin Kişi Başına Düşen Gelir.....	31
Grafik 11- Çin Faiz Oranı.....	34
Grafik 12- Çin Ekonomik Sektörlerin Dağılımı	35
Grafik 13- Çin Ekonomisi İhracatı.....	37
Grafik 14- Çin Dış Ticaret Dengesi	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1-Normal Formda ve Karara Ağacında Gösterimi.....61

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1- ABD Nüfus Yapısı.....	6
Tablo 2- ABD Nüfusu Cinsiyet Yapısı.....	6
Tablo 3- ABD Özel Sektör ve Kamu Sektörü Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla Katkısı	11
Tablo 4- ABD Ürün İhraç Ettiği Ülkeler ve Yüzdeleri	13
Tablo 5- ABD'nin İthalat Yaptığı Ülkeler	14
Tablo 6 -Çin Günlük Kazanç Tablosu	32
Tablo 7 -Çin İhraç Ürünlerin Yüzdesi	38
Tablo 8 -Çin İhracat Yapılan Ülkeler	38
Tablo 9- Çin İthalat Yaptığı Ürünlerin Yüzdesi.....	39
Tablo 10- Çinin ithalat yaptığı ülkeler.....	39
Tablo 11- Dünya Ekonomisinde Serbest Ticaret ve Korumacılık Dönemleri	48
Tablo 12 -Dış Ticarete Korumacı Politikanın Araçları	53
Tablo 13- 2008 Sonrası Uygulanan Koruyucu Politika Araçları	56
Tablo 14- Mahkûm İkilemi	62
Tablo 15 Amerika Çin Ticaret Savaşı.....	73

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1- ABD Haritası.....	4
Harita 2- Çin Halk Cumhuriyeti Coğrafyası.....	26
Harita 3- Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Harita	29

ÖNSÖZ

ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında yaşanan ticaret savaşı oluşan etkilerin sonuçları bakımından sadece ABD ve Çin ile sınırlı kalmamış ticaret savaşından doğrudan ve dolaylı olarak birçok ülke etkilenmiştir. Yaşanan bu ticaret savaşı ile beraber küresel ticaret sistemi etkilenmiş, üretim zincirlerinde değişimler olmuş, ticaret savaşında olmayan başka ülkeler belli kayıp ve kazançlar elde etmişlerdir. Bu çalışma ABD Çin korumacı politikalarının Oyun Teorisine uygulayarak ticaret savaşının belli bir yöntemle analizini ve Oyun Teorisinde oyuna dâhil olmayan 3. oyuncularında kayıp ve kazanç elde edebileceğini göstererek literatüre katkı sağlanması amaçlamıştır.

Yapılan bu çalışmada danışmalık görevini üstlenen değerli hocam Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ'a ve desteklerini benden esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte, artan uluslararası ticaret hacmi beraberinde ticari rekabeti artırmış, aktörler zaman içinde birbirlerine daha çok ihtiyaç duymuş, ekonomiler bütünleşmiştir. Ancak küresel ekonominin bütünleşmesi ekonomileri krizler karşısında daha fazla kırılganlaştırmıştır.

Ekonomik krizlerin küresel ekonomilerde oluşturduğu kırılganlık, ekonomileri krizlerden sonra yerel sanayi ve üreticiyi korumak için tarife dışı engelleri de barındıran bir dizi korumacı ticaret politikalarına yönlendirmiştir. Ülkelerin devreye soktukları korumacı önlemlere karşılık rakiplerinin de benzer korumacı politikalara başvurmaları ticareti kısıtlayıcı tedbirlerin küresel ekonomide yaygınlaşmasını sağlamıştır. (Ünay ve Dilek,2018: 7)

Ekonomik krizler karşısında artırılan ticari kısıtlamalar koruyucu ticaret politikalarında restleşmeleri artırarak ticaret savaşlarını başlatmıştır. Ticaret Savaşı, bir ülkenin ticari ilişkileri bulunan diğer ülkeden yaptığı ithalatı, cari açığını hafifletmek ve sermayesini içeride tutmak istemesinden kaynaklı olarak ithalatı kısıtmaya çalışması ve söz konusu diğer ülkenin de bu duruma karşılık vermesi ile ortaya çıkan ekonomik durum olarak nitelendirilebilir. (Erten,2020: 55)

2008 yılında yaşanan küresel kriz bütün dünyayı etkisi altına almış, ancak yaşanan bu kriz en başta ABD ekonomisi olmak üzere, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiyi de olumsuz yönde etkilemiştir.(Tezer,2013: 128)

ABD'nin kriz sonrası istediği toparlamayı yapamaması beraberinde cari açıkların artması, Donald TRUMP'ın başkan seçilmesinden sonra ABD'nin dış ticaret politikasında koruyucu tedbirleri artmıştır.

18 Ağustos 2017'de ABD Ticaret Bakanlığının Çin Halk Cumhuriyetine karşı başlatmış olduğu soruşturma ile ABD Çin ticaret savaşının ilk adımı atılmıştır. Ardından 23 Mart 2018 tarihinde ABD Başkanı Donald TRUMP demir çelik ithalatına % 25 vergi getirmesi una karşılık Çin Halk Cumhuriyetinin 2 Nisan 2018 yılında 2,5 milyarlık ithal demir çelik ürününe, karşı vergi koyması ve misillemelerin karşılıklı olarak ilerlemesiyle korumacılık kapsamı bağlamında konan tarifeler Ticaret Savaşları'na sebep olmuştur. (Kaya:2019: 18)

Bir ticaret savaşında uluslararası ticaret, ülkelerin ticaretten kazançlı çıktığı bir durumdan ziyade süreç sıfır toplamlı bir oyuna dönmektedir. Yani bir ülkenin kazançlı çıktığı bir ticarete, diğer ülke kaybetmektedir.(Yılmaz ve Divani,2018: 22)

Ekonomiler küreselleşen dünyada sürekli olarak etkileşim içindedirler. Dolayısıyla bir ülkenin ithalatı başka bir ülkenin ihracatıdır. ABD Çin ticaret savaşının etkileri sadece ABD ve Çin ile sınırlı kalmamış diğer 3. ülkeler ticaret savaşının sonuçlarından olumlu veya olumsuz etkilenmişlerdir.(Kızıldere,2018: 1070)

Bu çalışmada ABD ve Çin arasında meydana gelen ticaret savaşının etkileri Oyun Teorisinden faydalanarak tahmin edilmektedir. Bu doğrultuda ABD Çin Ticaret Savaşının müzakerelerin başladığı ardından 1. Faz anlaşmasının imzalandığı döneme kadar olan süreci irdelenmiş, Covid19 salgını ve sonrasında yaşanan süreç konumuzun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Oyun Teorisi, karşılıklı bağımlılık içeren stratejik durumların, bu durumların matematiksel ve mantıksal açıdan tutarlı modelleri olan oyunlar aracılığıyla yapılan analizidir. Oyun teorisi, karar-vericilerin etkileşim içinde buldukları durumları anlamamıza yardımcı olması için tasarlanmış analitik bir araçlar bütünüdür.(Şahin ve Eren,2012:266)

Bu çalışmada ABD Çin korumacı politikalarının nedenlerinin araştırılması, Oyun Teorisine uygulanması ve sonuçlarının tartışılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada ABD ve Çin arasındaki korumacı politikalarının karşılıklı stratejilerini kıyaslamak ve sonuçlarını analiz etmek için Oyun Teorisi metodu kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada ABD Çin korumacı politikaları Oyun Teorisine uygulayarak oyuna dâhil olmayan 3. oyuncuların kazanç ve kayıplar yaşamasına dikkat çekilecektir.

ABD ve Çin korumacı politikalarının oyun teorisine uygulanarak oluşturulan çalışmamızda ulusal ve uluslararası alanda yayın taraması yöntemi ile çalışmamızın sorularına cevap aranmıştır. Araştırmamızda elde edilen sonuçlar ulaşılarak irdelenen literatür ile sınırlıdır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmada;

Birinci bölümde ABD ekonomisi genel hatlarıyla anlatılmış, ABD ekonomisine etki eden unsurlar incelenmiş, ABD ekonomik politikalar tarihi ardından Donald TRUMP'ın ekonomi politikaları anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde Çin ekonomisi genel hatlarıyla anlatılmış, Çin ekonomisine etki eden unsurlar ifade edilmiş Çin ekonomisinin yapısı irdelenmiş ve gelecek ekonomi politikaları anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde dış ticaret ve korumacılık kavramı tanımlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ilk olarak oyun teorisi anlatılmış, oyun teorisinin temel kavramları tanımlanmış oyun teorisinin yöntemleri ortaya konulmuş ardından ticaret savaşı kavramı tanımlanmış ve ABD Çin ticaret savaşının Oyun Teorisi ile uygulaması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABD EKONOMİSİ

Bu bölümde ABD Ekonomisi literatür dikkate alınarak ana hatlarıyla tanıtılmış ve ABD ekonomisine etki eden faktörler temel özellikleriyle anlatılmıştır.

1.1. ABD Ekonomisi

Geniş bir coğrafyaya sahip olan ABD; etkin nüfus yapısı, güçler ayrılığına dayanan ve serbest piyasaya ile uyumlu devlet yönetimiyle dünya üzerindeki en yaratıcı ekonomi konumundadır. Ancak ABD bütün bu kabiliyetlerine rağmen Çin ile bir ticaret savaşına girişmiştir. ABD'nin kendisinden sonra gelebilecek en büyük ekonomik rakibi Çin ile ticaret savaşına girişmesi merak konusudur. Bu bölümde ABD Ekonomisi ana hatlarıyla incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde geçmiş dönemdeki ekonomi politikaları gösterilmiş, ardından TRUMP yönetiminin ekonomi politikaları sorgulanmış, ABD perspektifinde Ticaret Savaşının nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.1.1. ABD Coğrafyası

ABD'nin iki okyanusa kıyısı olan geniş bir coğrafyaya sahiptir. ABD, bulunduğu coğrafyanın fırsatlarını iyi değerlendirebilen hem kendi bölgesinde hem de dünya üzerinde etkili bir ülkedir.

Harita 1-ABD Haritası

Kaynak: https://www.123rf.com/photo_122716524_stock-vector-high-detailed-united-states-of-america-physical-map-with-labeling-.html

ABD'nin sınırı, Kuzey Atlantik ve Kuzey Pasifik Okyanuslarına kadar dayanmaktadır. Kanada ve Meksika'nın arasında olan ABD'nin Meksika'ya 3.141 km uzunluğunda sınırı bulunmaktadır. Orta bölgesinde ova ve düzlükler yer almaktadır. Batısında dağlar, doğusunda tepeler ve alçak dağlar bulunmaktadır. Alaska'da nehir yataklarının oluşturduğu geniş vadiler ve engebeli araziler ile Hawaii'de volkanik coğrafi yapı gözlemlenmektedir. Ülkenin %5'i şehir ve yollardan, %26'sı ekilebilir araziden, %21'i ormanlardan ve %21'i diğer alanlardan oluşmaktadır. (Keleş,2017: 46)

ABD'de özellikle suyollarının bolluğu ABD'ye nehir taşımacılığında avantaj getirmiş eyaletle arası ticarete tarih boyunca suyolları verimli bir şekilde kullanılmıştır. Nehir ağzlarında veya yakınlarında bulunan doğal limanlar, küresel ölçekte üretim ve ticaretle uğraşan bir ülke için son derece önemlidir. Ayrıca iki okyanusa açık kıyılarının bulunması küresel ticareti kolaylaştırarak ABD'ye büyük avantajlar vermektedir. (Grintzner,2008: 15)

ABD'nin yaşadığı coğrafyada elde ettiği avantajlar kadar dezavantajları da vardır. Atlantik kıyısı şiddetli tropik fırtınaların olduğu bir bölgededir. Ülkenin en büyük 10 doğal afetinin 6 tanesi bu bölgede oluşan şiddetli kasırgalardan meydana gelmiştir. Pasifik kıyısı ise Dünya'nın sismik ve volkanik faaliyetlerinin çoğunu kapsayan bir jeolojik istikrarsızlık bölgesi olan Pasifik 'Ateş Çemberi' içinde yer alır. Bunun doğal bir sonucu olarak batı eyaletlerinde sismik depremler görülebilmektedir. (Grintzner,2008: 45)

1.1.2. ABD Nüfus Yapısı

ABD nüfusu, ABD ekonomisinin önemli üretim faktörlerinden bir tanesidir. Dinamik nüfusu ve nitelikli işgücü yapısı ABD ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır.

ABD İstatistik Bürosu'nun tahminlerine göre ABD nüfusunda sürekli bir artış beklenmektedir. 2025 yılında 351 milyon, 2050 yılında 423 milyon olması öngörülmektedir. Beyaz nüfus, nüfusun yaklaşık üçte ikisini oluşturmakta olup (%72,4), 2050 yılında ise oranın düşeceği ve %50 olacağı tahmin edilmektedir. Latin Amerika kökenli İspanyolca konuşan nüfus ise 2025 yılında toplam nüfusun %17'sini oluşturacaktır. (Keleş,2017: 46)

Tablo1'i incelediğimizde artan yaş ortalaması dikkat çekmektedir. Yaş ortalamasının 2020 yılında 38 yaşına gelmesi genç, dinamik bir nüfustan ziyade nüfusun orta yaş düzeyinde ilerlemiş olduğunu göstermektedir. Doğurganlık oranı her yıl azalarak ilerlemektedir ayrıca nüfusun çoğunluğu ağırlıklı olarak şehirlerde yaşamaktadır.

Tablo 1-ABD Nüfus Yapısı

YIL	NÜFUS	YILLIK % DEĞİŞİM	YILLIK DEĞİŞİM	GÖÇ	ORT. YAŞ ORANI	DOĞUM ORANI	m ² YOĞUNLUK ORANI	ŞEHİR NÜFUSU
2020	331,002,651	0.59 %	1,937,734	954,806	38.3	1.78	36	273,975,139
2019	329,064,917	0.60 %	1,968,652	954,806	37.7	1.85	36	271,365,914
2018	327,096,265	0.62 %	2,011,509	954,806	37.7	1.85	36	268,786,714
2017	325,084,756	0.64 %	2,068,761	954,806	37.7	1.85	36	266,243,516
2016	323,015,995	0.67 %	2,137,685	954,806	37.7	1.85	35	263,743,312
2015	320,878,310	0.76 %	2,373,367	992,343	37.6	1.88	35	261,287,811
2010	309,011,475	0.93 %	2,803,593	1,085,751	36.9	2.06	34	249,297,076

Kaynakça: <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/>

İlgili veriler doğrultusunda ABD için nüfus konusunda en büyük tehlike ABD nüfusunun dinamik, rekabetçi ve üretken yapısını kaybetmesidir. Ancak yaşanan nüfusa rağmen ABD'ye her yıl yasal ve yasal olmayan insan göçü yaşanmakta ve bu nüfusu belli bir seviyede genç tutabilmektedir.

Tablo 2-ABD Nüfusu Cinsiyet Yapısı

YAŞ GRUPLARI	ERKEK	ERKEK %	KADIN	KADIN %	TOPLAM NÜFUS	YAŞ GRUPLARI NÜFUS PAYI
0-14	31,078,969	51.11%	29,732,002	48.89%	60,810,971	18.37%
15-24	22,157,053	50.93%	21,344,600	49.07%	43,501,653	13.14%
25-54	65,113,056	50.31%	64,316,748	49.69%	129,429,804	39.10%
55-64	20,751,951	49.16%	21,459,462	50.84%	42,211,413	12.75%
65+	24,684,987	44.84%	30,363,819	55.16%	55,048,806	16.63%

Kaynak: <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/>

24-56 yaş arası grup, ABD nüfusunun yüzde 39'unu oluşturmakta bu yaklaşık 129,5 milyon insana denk gelmektedir. Bu genç nüfusun yanında elli beş yaşın üstünde, ortalama 97 milyon insan yaşamaktadır. Yaş gruplarında kadın erkek dağılımları hemen hemen birbirlerine yakın seyretmektedir.

Yukardaki veriler ışığında ortalama 38 yaşında olan ABD nüfusu, azalarak artan bir şekilde ilerlemekte, yıllar içinde yaşlanmaktadır. Buna rağmen ABD'nin dünyanın en büyük üçüncü nüfusuna sahip olması, 24 yaş altında ortalama yüz milyon genç nüfusunun bulunması, ABD'ye önemli bir katkı sağlamaktadır.

1.1.3. ABD Devlet Yapısı

ABD, ekonomisi ile uyumlu, güçler ayrılığını benimseyen, istikrarlı bir devlet yapısına sahiptir. Aynı zamanda ABD, çoğulcu demokrasi anlayışının benimsendiği, başkanlık sisteminin yer aldığı federal bir cumhuriyettir. (Keleş,2017: 44)

Dünyada başkanlık hükûmeti sisteminin sürekli ve demokratik açıdan düzenli uygulandığı tek ülke ABD'dir. Bunun en önemli sebebi ABD'de kurulan federatif yapının güçler ayrılığı ilkesini benimseyerek yönetimde dengenin sağlanmasıdır. Başkan antidemokratik davranış içerisinde bulunursa başta federe devletin yetkili organları olmak üzere tüm siyasi ve sivil kuruluşlar başkanın yanlış tutum ve kararını engellemek için fren ilkesini uygular.(Alpaç,2001:4)

Liberalizmi ve özgürlükçü bir yapıyı benimseyen ABD'nin başkanlık sistemini başarılı bir şekilde kullanmasının nedenlerinde bir tanesi de ülkenin sosyokültürel ve ekonomik yapısının ABD Başkanlık sistemine uygun olmasıdır.

ABD'nin uyguladığı başkanlık modeli içerisinde iki tür devlet yapısı vardır. Bunlardan birincisi Federal Hükümet ve Federe Devletlerdir. Mevcut iki yapıda önemli olan, iktidarın paylaşılması ve bir birlerini denetleyebilmeleridir.

Federal Hükümet; askeri ve dış ilişkilerde federasyonları temsil eden merkezi birimdir. Federe devlet federasyonların yönetildiği özerk devlet yapılarıdır.

ABD başkanlık sistemi içerisinde yasama organı kongredir. Kongrenin iki adet yasama meclisi vardır. Bunlardan birincisi "Temsilciler Meclisi"; diğeri ise senatörlerin bulunduğu "Senato "dur. Temsilciler Meclisi, Federe Devletlerin nüfusuna oran ile seçtiği vekillerden oluşmaktadır. Mali bakımdan yasal düzenlemede temsilciler meclisi tam yetkilidir. Senatonun bu tür mali yasa verme yetkisi yoktur. Senatörlerin görevi merkezi hükümet ile federasyon arasında koordinasyonu sağlamaktır. (Alpaç,2001: 43)

1.1.4. ABD Ekonomik Yapısı

Dünyanın süper gücü olarak anılan, ABD küreselleşmenin etkisi ve sahip olduğu serbest piyasa yapısı ile dünya ekonomisinde en üst sırasında bulunmaktadır. Coğrafi konumunun avantajı, sağlam devlet yapısı, büyük askeri gücü, enerji piyasasına olan hâkimiyeti, güçlü ekonomisi ve bunların yanında ABD Dolarının dünya üzerindeki hâkimiyeti ile ABD dünyanın en büyük ekonomisi olduğunu göstermektedir.

1.1.4.1. Büyüme Performansı ve İşsizlik Oranı

ABD son on yıl içerisinde trend halinde bir büyüme göstermemiş, dalgalı büyüme performansı sergilemiş; son on yıl içerisinde en yüksek büyüme oranı ise yüzde dört civarında olmuştur. Bu durum ekonominin istenilen istikrarlı performansı tam olarak gösterememesinin bir sonucudur.

Grafik 1-ABD Ekonomisi Son 10 Yıl Büyüme Oranı

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual>

ABD, ekonomik büyümede hedeflediği performansı sergileyemese de, sahip olduğu kabiliyetleriyle dünyanın en yaratıcı ekonomisi olarak benimsenmektedir. Ayrıca var olan teknoloji kapasitesi ve birçok sektörde öncü olması, inovasyonun yönünü belirlemede ABD'yi büyük bir küresel güç olarak ortaya koymaktadır.

İşsizlik oranı ABD için önemli bir gösterge olup ABD'de ekonomi politikalarının belirlenmesinde önemli bir etkidir.

Grafik 2-ABD İşsizlik Oranı

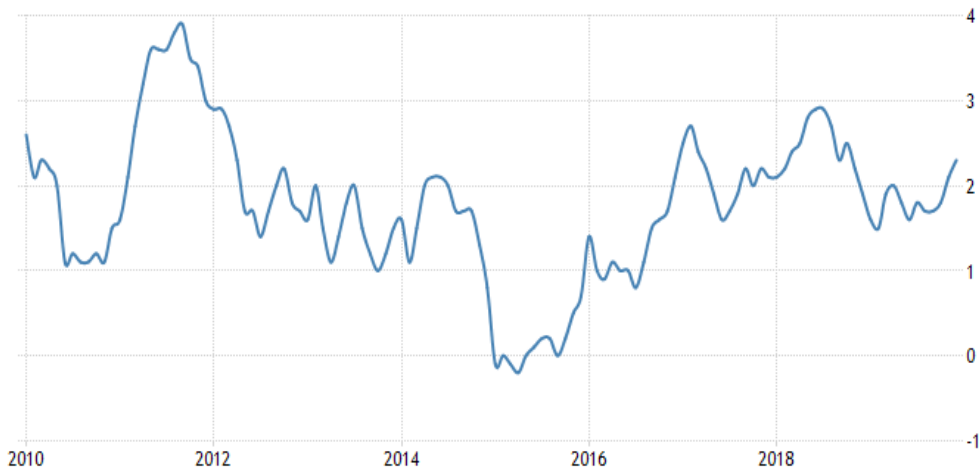
Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/unemployment-rate>

Her ne kadar ABD büyüme oranlarında dalgalanmalar sık olsa da işsizlik oranları son 10 yıl içerisinde aşağı doğru trend halinde ancak dalgalı bir şekilde inmiştir.

1.1.4.2. Enflasyon ve Faiz Oranı

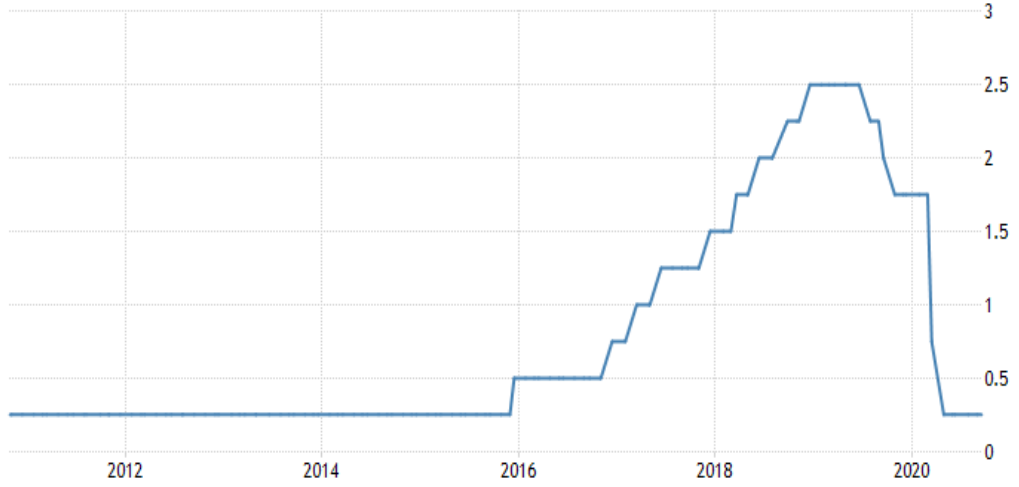
ABD’de enflasyon oranı son 10 yıl içerisinde istikrarlı bir performans sergilememiş dalgalı seyretmiştir. Ağırlıklı olarak Sağlık sigortası maliyetleri ve küresel enerji fiyatlandırmaları enflasyon oranını belirlenmesinde etkili olmaktadır. Özellikle 2011 yılında zirve ve 2015 yılında dip görmüş dalgalı bir performans sergilemiştir.

Grafik 3-ABD Son 10 Yıl Enflasyon Oranı

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/inflation-cpi>

Grafik 4-ABD Faiz Oranı

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/interest-rate>

ABD'nin diğer bir en önemli ekonomik göstergesi, faiz oranlarıdır. Son on yıl içerisinde göstermiş olduğu faiz politikasında, ABD 2016 yılından sonra kademeli olarak faiz oranlarının artırmıştır. Ancak 2019'un son dönemlerinden itibaren faiz politikalarında önemli indirimlere gidilmiştir.

1.1.4.3. Ekonomik Sektörler

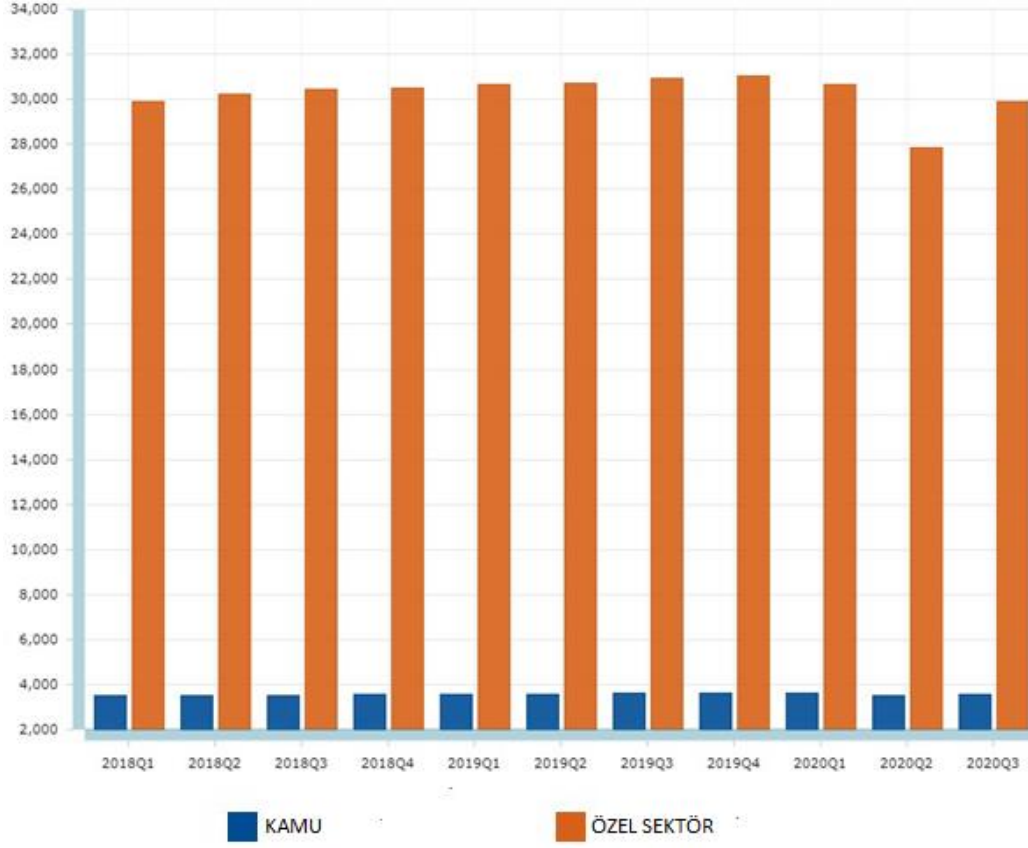
ABD devlet yapısı, ekonomik gücü ve etki kapasitesi ile dünyanın en büyük serbest piyasaya sahip ekonomisidir. Ekonomik olarak aldığı kararlar, uyguladığı ekonomik politikalar ile diğer dünya ülkelerini de çok büyük ölçüde etkilemekte ve küresel ekonomiye yön verebilmektedir. Örneğin, 1929'daki Büyük Buhran ve 2008 Küresel Finansal Krizi ABD de başlamış ve tüm dünyayı etkilemiştir. Kriz odaklı ekonomi politikaları ile birlikte 2010 yılından sonra ABD ekonomisi krizden çıkmaya başlamış ancak son yıllara kadar ekonomi üzerindeki kırılganlık devam etmiştir.(Özkök,2018: 144)

Dünya çapında serbest piyasa ekonomilerinin en büyük örneği olarak gösterilen ABD ekonomisinde, üretim ve hizmetlerin büyük bir bölümü özel sektör tarafından üretilip, tüketilmektedir. (Baysan,2011: 29)

Yeniliğe açık, rekabet gücü yüksek ve bulunduğu sektörlerde öncü yapısı ile ABD'nin özel sektör yapısı hem ülke kalkınmasına hem de küresel ekonomiye çok büyük katkı sağlamaktadır.

Özel sektörün bu derece öncü olmasının nedenleri; serbest piyasa ile uyumlu devlet yapısı, uygun rekabet ortamı; yeterli iletişim, ulaşım altyapısı ve alanında eğitilmiş işgücünün var olması gösterilebilir.

Tablo 3-ABD Özel Sektör ve Kamu Sektörü Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla Katkısı

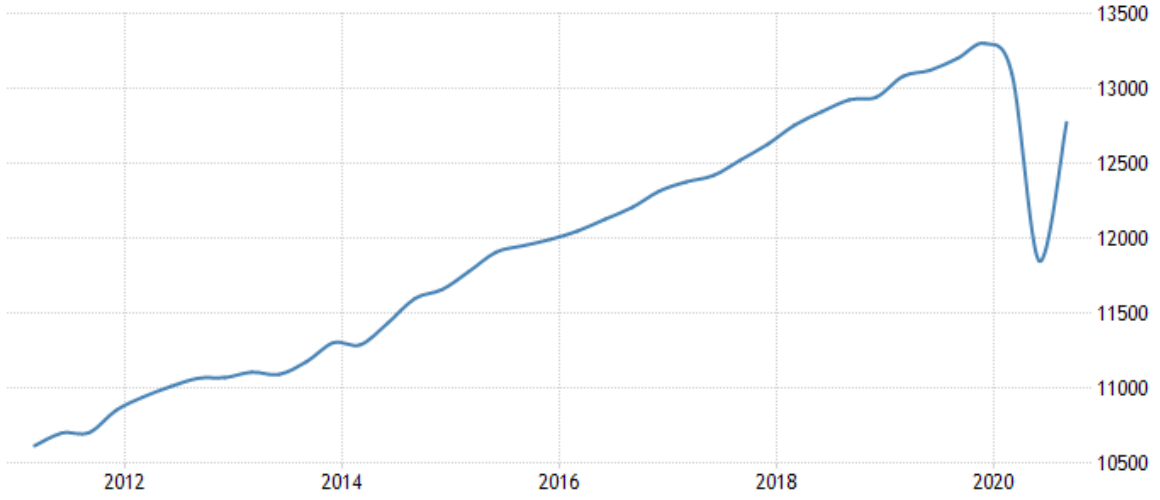

Kaynak: <https://apps.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=51&step=1>

1990'lı yıllarda yaşanan teknolojik dönüşüm ile birlikte geleneksel imalat sanayinin önemli bir bölümü yüksek teknoloji ve iş gücü verimliliğine uyum sağlamıştır. Oluşan değişim özel sektörü daha da etkin ve güçlü bir yapıya büründürmüş ABD'nin küresel ekonomideki etkisini daha da artmıştır. (Gülsoy ve Koca,2012: 12)

ABD ekonomisinde, hizmetler sektörü, GSYH'nin yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır. ABD hizmet ticaretinde önemli olan diğer sektörler arasında finans, sağlık, ulaşım ve emlak sektörlerini saymak mümkündür. En çok gelişme gösteren sektörler arasında perakendecilik, bilişim, sanat ve eğlence sektörleri de ön plana çıkmaktadır.(Silifke Sanayi ve Ticaret Odası,2018:3)

Grafik 5-Son 25 Yıl ABD Hizmet Sektörü

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-from-services>

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere ABD ekonomisinde hizmet sektörü hep yukarı yönlü artış izlemiştir. Ancak 2019 da başlayan pandemi süreci hizmet sektörünü derinden etkilemiştir.

Hizmet sektörünün yanında ABD'nin en önemli ekonomi dinamiklerinden olan imalat sanayisi küresel ölçekte en büyüklerden ve inovatif üretim yapabilme kapasitesine sahip az sayıda olan ekonomilerdendir. Verimli ve eğitimli işgücü yapısı ile katma değeri yüksek üretimler yapan ABD sanayisi, Havacılık ve uzay sanayi, telekomünikasyon, kimyasallar, elektronik ve bilgisayarlar alanlarında dünyada lider konumdadır.

Artan küreselleşme ve yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla; özellikle yapay zekâ ve 5G teknolojisi ile sanayi sektörü, ağır sanayi üretiminden katma değeri daha yüksek hafif sanayi üretimine doğru geçiş yapmaktadır.

1.1.4.4. ABD Dış Ticaret Yapısı

ABD'nin geniş bir coğrafyada bulunması, büyük bir nüfusa sahip olması ve birçok sektörde büyük bir üretim kapasitesinin bulunması, diğer ülkeleri ABD'ye ihracat yapma konusunda teşvik etmektedir. Bu özellikleriyle ABD, dünyanın en önemli pazarlarından biridir. Böylece ABD, dünyanın en büyük ithalatçısı olmanın yanında dünyanın en büyük doğrudan yabancı sermaye kaynağı konumu ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin yöneldiği bir hedef pazardır.(Baysan,2011: 29)

“ABD’nin ihracat ve ithalattaki başlıca ortakları Çin, Kanada ve Meksika’dır. ABD özellikle sermaye ve teknoloji yoğun mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup, başlıca ihracat kalemleri de bu mallardan oluşmaktadır.”(Gülsoy ve Koca,2012: 26)

ABD’nin en fazla ürün ihracat ettiği ülke Kanada’dır. Ardından Meksika ve Çin gelmektedir. Toplam ürün ihracatının yüzde 18’ini Kanada’ya, yüzde 16’sını ise Meksika’ya yüzde 7,4 lük kısmı ise Çine ihracat etmektedir. (www. tradingeconomics.com:2021)

Tablo 4-ABD Ürün İhracat Ettiği Ülkeler ve Yüzdeleri

Ülkeler	İhracat Yüzdeleri
Kanada	% 18
Meksika	% 16
Çin	% 7.4
Japonya	% 4.6
İngiltere	% 4.1
Almanya	% 3.5
Güney Kore	% 3.5
Hindistan	% 2.1
Singapur	% 2.0
Belçika	% 1.9
Avustralya	% 1.5

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/exports-by-country>

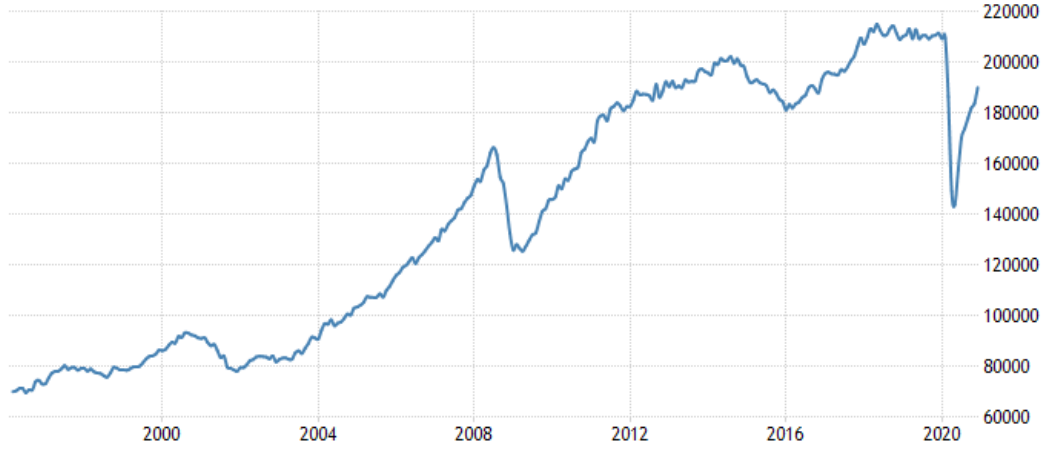
ABD dünya üzerinde en fazla ihracat yapan ikinci ülke konumundadır. ABD’nin ihracat da başarılı olmasının nedeni; yapısında bulunan serbest piyasa mekanizmasının özel sektörü geliştirmesi ve ihracata teşvik etmesidir.

ABD’nin başlıca ihracat ettiği sanayi ürünleri; ham petrol, plastik ve petrol ürünleri, kimyasallar, otomotiv ve otomotiv ürünleri, diğer karayolu taşıt ve taşıt parçaları, elektronik ürün ve aksesuarlar, telefon cihazları; ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus cihazlar, medikal cihazlar ve medikal ilaçlar, değerli madenlerdir. (www. tradingeconomics.com:2021)

ABD ihracat hizmetleri ise; seyahat, taşıma, nakliye, telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi sistemleri finansal hizmetler sigorta ve emeklilik hizmetleri, inşaat hizmetleri, bakım ve tamir hizmetleri, eğlence hizmetlerinden oluşmaktadır. (www. tradingeconomics.com:2021)

Grafik 9’da ABD’nin son 20 yılda yapmış olduğu ihracat gösterilmektedir. Buna göre ihracat son 20 yıl içerisinde sürekli artma eğiliminde devam etmiştir. Bunun en büyük nedenleri arasında ABD’nin ihraç ettiği ürünlerin katma değeri yüksek ve ilgili sektörlerde lider olmasıdır.

Grafik 6-Son 20 Yıl ABD İhracatı

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/exports>

ABD’nin en fazla ürün ithal ettiği ülke Çin’dir. Çin’i ardından Meksika ve Kanada takip etmektedir. İthal ürünlerinin yüzde 22 si Çin’den, yüzde 14 ü Meksika’dan, yüzde 13 ü Kanada’dan yapılmaktadır. (www. tradingeconomics.com:2021)

Tablo 5- ABD’nin İthalat Yaptığı Ülkeler

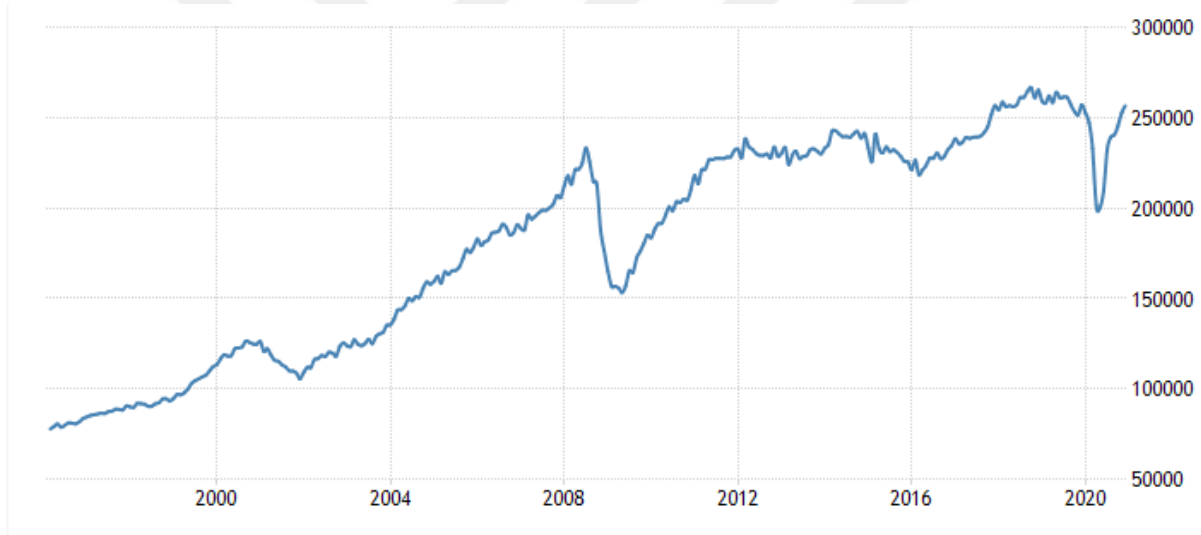
Ülkeler	Yüzde
Çin	%22
Meksika	%14
Kanada	%13
Japonya	%5.7
Almanya	%5.0
Güney Kore	%3.0
Fransa	%2.1
Vietnam	%2.0
İsviçre	%1.6
Malezya	%1.0

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/imports-by-country>

ABD'nin başlıca ithal ettiği ürünler; otomobil, ham petrol, elektronik ürün ve aksesuarlar, telefon cihazları; ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus cihazlar, medikal ilaç ve cihazlar, mobilya ve aksesuar parçaları, değerli madenler, televizyon alıcıları, monitör ve projektörlerdir. (www. tradingeconomics.com:2021)

ABD tüketicileri açısından tüketim mallarında önemli olan faktör; malın kalitesinden ziyade malın fiyatıdır. Tüketiciler için malın fiyatı çok önemli olmakta; fiyat değişimlerine çabuk tepki vermektedirler. ABD tüketiminde ithal mallarına yönelik talep esnekliğini ölçmek amacıyla yapılan bir araştırmada ithalata yönelik talep esnekliğinin pozitif ve önemli ölçüde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda ithal edilen malların fiyatlarındaki ucuzluk ABD'li tüketicileri kolay ikna edebilecek ve tüketim tercihleri kolaylıkla değişebilecektir. (Gülsoy ve Koca,2012: 59)

Grafik 7-ABD Son 20 Yıl İthalatı

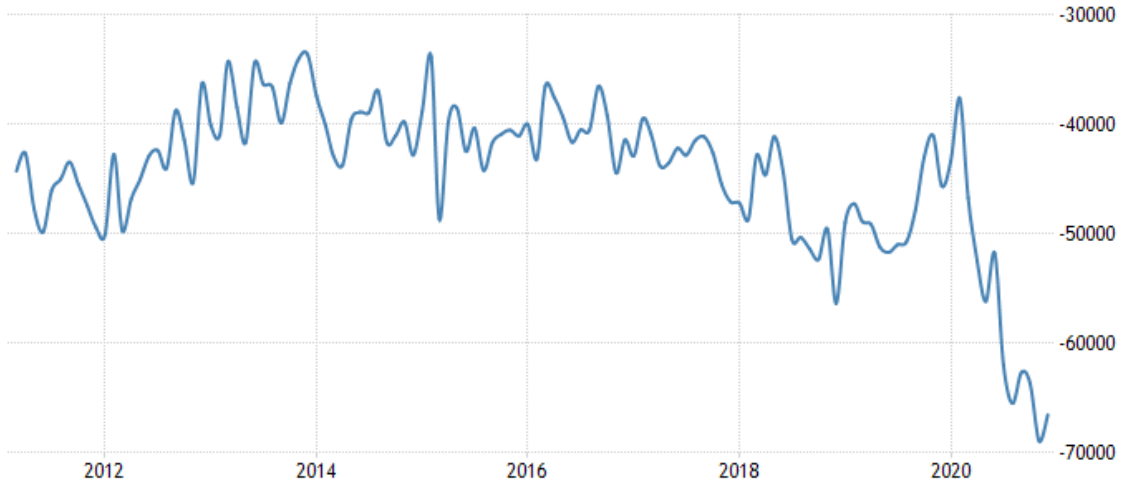

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/imports>

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi son 20 yıl içerisinde ABD'nin ithalatı dalgalı ama trend halinde bir şekilde artmıştır. Gerek yüksek kişi başı milli gelir gerekse ABD vatandaşlarının tüketim davranışlarındaki yüksek esneklik ithalatın artmasına da önemli etkenlerdir.

ABD her ne kadar dünya üzerindeki en büyük ekonomik güç olsa da sürekli olarak ticaret dengesinde açık veren bir ülkedir. Bu durum dış ticaret dengesini olumsuz etkilemekte beraberinde ülke ekonomisini sürekli borçlandırmaktadır. Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere son 10 yıllık süreç içerisinde dış ticaret açığı yüksek seyirde ve dalgalı ilerlemektedir.

Grafik 8 –ABD’nin Son 10 Yıl Dış Ticaret Dengesi

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/united-states/balance-of-trade>

Donald J. Trump dış ticaret açığında özellikle Çin Halk Cumhuriyetini suçlamaktadır. Trump Çin’i ticarete kurallarına göre oynamamakla ve mevcut ticari birliktelikten haksız kazanç elde ettiğini öne sürmektedir.

1.1.5. ABD Ekonomik Politikalar Tarihi

ABD’nin dünya üzerindeki etki kapasitesi en güçlü ekonomi olması beraberinde ABD’de olabilecek ekonomik krizlerin diğer ülkeleri kolaylıkla etkilemesini sağlamaktadır. 1929 Büyük Buhranı ve 2008 Küresel Ekonomik Krizi ABD’de başlayan ardından diğer ülkelere yayılan, küresel ekonomiyi baskılayan ve maliyetleri ağır olan büyük ekonomik krizlerdir. Bu durum ABD ekonomi politikalarının takip edilmesini daha önemli bir hale getirmektedir. ABD ekonomisinde oluşacak bir ekonomik veya finansal etki küresel piyasalarda ciddi tepkilere neden olabilmektedir.

1.1.5.1. 1929 Ekonomik Krizi ve “New Deal” Politikaları

Dünya ekonomi tarihinin en unutulmaz krizlerinden bir tanesi olan 1929 Ekonomik Krizi, ekonomik maliyetlerin yanında siyasi ve toplumsal kırılmalarında kapısını da aralayarak dünya tarihinde unutulmayacak olaylar arasında yerini almış ve halen üzerine araştırmalar yapılmaktadır.

Birinci Dünya Savaşının sona ermesinin ardından Avrupa savaş sonrası tükenmiş bir haldeyken Özellikle ABD'nin Birinci Dünya savaşına en başında dâhil olmaması en büyük avantajı olmuş, ülke ekonomisi savaşın getirmiş olduğu maliyetlerin altında kalmamıştır.

Avrupa'nın savaşın etkisi ile bitik halde olmasıyla ABD ekonomisinin daha canlı olması yatırımlar için ABD'yi daha cazip hale getirmiştir. Sanayi devrimi ile başlayan makineleşme sayesinde üretim seviyesinde büyük artışlar meydana gelmiştir. Üretim odaklı ekonomik yapı ise arz yönlü ekonomik anlayışın egemen olmasını sağlamıştır. Bu oluşumun beraberinde ülke içerisinde finansal yapı gevşemiş kredi olanakları ve taksitli alışverişler artmıştır. (Enver,2019: 5)

Özellikle bu dönemde ülkede sıcak sermaye hareketlerinin artması ve insanların zengin olma arzuları, insanları borsaya sürüklemiştir. Kredi olanaklarının artması ile borsaya olan yatırım talebi artmış, artan talep ile birlikte aşırı kar elde etme ve zengin olma iştahı spekülasyon hareketlerinde de artışlar meydana getirmiştir. Özellikle 1929 yılında New York borsasında günlük beş milyona yakın hisse senedi getirisinden ziyade değer yükselişleri için alınıp satılmaya başlanmıştır. (Duman,2011: 59)

“İlgili dönemde pek çok kişi borsadan kazanarak zengin bir hayat süreceğine inandırılmış daha çok yatırımda bulunabilmek amacıyla aşırı borç yükü altına girmiştir.”(Enver,2019: 6)

Artan borç yükü ve spekülasyon hareketlerin hakim olması ile krizin alt yapısı kendi kendini yavaş yavaş oluşturmuş, çöküş borsa çöküşünden önce başlamıştır. Sanayi üretim endeksi 1928 Haziran'ında 127 iken, Eylül'de 122'ye, Ekim'de 117'ye, Kasım'da 116'ya ve Aralık 1928'de ise 99'a düşmüştür. Otomobil üretimi; Mart 1929'da 660.000 adetten, Ağustos'ta 440.000'e, Eylül'de 416.000'e, Ekim'de 319.000'e, Kasım'da 169.500'e ve Aralık'ta 92.500'e düşmüştür. Kredi sisteminin istikrarsız oluşu ve spot kredilerinin 1928 Aralık ayı sonunda 6,4 milyar dolardan Ekim 1929'da 8,5 milyar dolara yükselmesi fonların üretim ve tüketimden çekilmesine neden olmuştur. (Duman,2011: 61)

29 Ekim 1929 tarihine gelindiğinde borsanın bir günde çökmesi ile kriz patlak vermiş ve dünya bu günü “Kara Perşembe” olarak hafızasına kazımıştır. Borsanın çökmesi ile spekülasyon yatırım balonları patlamış ardından ödenemeyen krediler ve bozuk finans yapısı ile bankacılık sektörü çökmüştür.

Süreç sonlanmadan önce binlerce şirket iflas etmiş, milyonlarca kişi işsiz kalmıştı. 1929-1932 yılları arasında 85 bini aşkın işletme iflas etmiş, 5 binden fazla banka faaliyetini durdurmuştur. İşsizlik rakamının 12 milyona çıkmasıyla nüfusun yaklaşık dörtte birinin kendini geçindirme aracı kalmamış, zirai gelir %50'den fazla gerilemiş ve mamul madde üretimi de neredeyse %50 azalmıştır.(Demirdizden,2011: 20)

Hoover yönetiminin kriz sonrası uygulamış olduğu dengeli bütçe politikası; harcamaları kısım vergileri ve faiz oranlarını artırması ekonomik faaliyetleri durma noktasına getirmiş, işsizlik artmış ülke içindeki satın alma gücü azalmıştır. Ayrıca altın standardında ısrar edilmesi ve dış ticaret de ithalat kısıtlayıcı politikalar uygulanması ve bu kısıtlayıcı politikaya karşılık diğer ülkelerinde aynı politika ile karşılık vermesiyle dünya ekonomisini neredeyse durma noktasına getirmiştir.(Duman, 2011; 65)

Kriz sonrası başkan Hoover politikalarında yeterince başarıya ulaşamamış, yerine gelen Roosevelt 1933-1935 yıllarında öncelikli olarak işsizlik sorununa önlem olarak tedbirler almış, 1935-1937 yıllarında ekonomiye yönelik yapısal reformlar hayata geçirmiştir. (Demirdizden,2011: 45)

1.1.5.2. Savaş Sonrası ABD Ekonomisi ve Marshall Planı

Büyük Buhranın atlatılması ve ardından gelen İkinci Dünya Savaşı ABD ekonomisinde büyük zorlamalara neden olsa da savaş sonrası dönem de azalan askeri harcamalar ve artan tüketim talebi ile ekonomi olumlu işaretler vermiştir.

“Otomotiv endüstrisi başarılı bir biçimde yeniden araç üretmeye dönmüş; havacılık ve elektronik gibi yeni endüstriler büyük gelişmeler göstermişlerdir. 1940'ta yaklaşık 200 milyar dolar olan gayr saf milli hasılası 1950'de 300 milyara ve 1960'ta da 500 milyar doları aşan bir düzeye yükselmiştir. Aynı zamanda, savaş sonrası oluşan nüfus patlamasıyla tüketici sayısını yükseltmiştir. Bu gelişmelere ile her geçen gün daha çok sayıda ABD'li, orta sınıfa katılmıştır.”(www.usemb-ankara.org.tr: 2020)

İkinci Dünya Savaşı sonraki dönemde Avrupa ekonomisi savaşın yıkıcı etkisini atlatamamış yeniden yardıma muhtaç hale gelmiştir. O dönem ABD ihracatının büyük bir kısmını Avrupa'ya gerçekleştiği için Avrupa'daki bir ekonomik kriz ABD'yi de ciddi oranda etkileyecektir. Bunun üzerine ABD toplam ihracatının büyük bir bölümünü gerçekleştirdiği Avrupa'ya yardım etmeye karar vermiştir. Dönemin ABD dışişleri bakanı Marshall; ABD'nin refahının Avrupa'da büyüyen bir ekonomiye bağlı olduğunun altını çizmiştir. Marshall Planı

ile amaç verilen yardımlarla Avrupa ekonomisinin toparlanmasını sağlamak ve uzun dönemde ticaret ortağı olan Avrupa'yı kaybetmemektir (Keklik,2011: 85)

Hazırlanan kalkınma planı sayesinde ABD hâkim olduğu ticari hegemonyası ile Avrupa'ya yerleşmiş Avrupa'yı finanse ederek hem kalkındırmış hem de Avrupa'ya mal satmıştır. Marshall Planı ile destek alan ülkelerde 1948-1952 yıllarında sanayi üretimi %40, ulusal gelirler ise %15 ile %25 arasında artış göstermiştir. (Keklik,2011: 88)

1.1.5.3. 1960 ve 1970 Dönemi Ekonomi Politikaları

1960'lı ve 1970'li yıllarda Keynes etkisi ile ekonomilerde sürekli ve büyük bütçe açıkları oluşmuştur. Özellikle Bu dönemlerde ABD hükümetlerinin en büyük sıkıntısı artan askeri harcamalarıdır. Artan askeri harcamaların oluşturduğu bütçe yükü hükümetlerin yüksek bütçe açıkları vermesine neden olurken bütçe açıklarının yanlış vergilendirilmesi ise enflasyonun yükselmesinin önu açılmıştır.

Kennedy döneminde hükümet devlet harcamalarını arttırıp vergilerde kısıntı yaparak ekonomik büyümeyi hızlandırmayı hedeflemiştir; yaşlılara sağlık yardımı yapılması, kent merkezlerine parasal yardım verilmesi ve eğitime daha fazla ödenek ayrılması çalışmalarının yanı sıra uzaya çalışmaları hızlandırılmıştır. Kennedy'nin yerine gelen Johnson Hükümeti daha sosyal politikalar izlemiştir. Bu harcama politikaları ile federal harcamalar çoğaltmış artan harcamaların yanında Vietnam Savaşı için yapılan harcamalar da ki artış ciddi bütçe açıklarına neden olmuştur. Buna karşılık, 1960'ların sonuna doğru hükümetin bu harcamaları karşılamak için vergileri yükseltti ancak vergilendirmedeki başarısızlıklar ülke ekonomisinde ciddi enflasyona neden olmuştur. Hükümetin gittikçe artan gelir gereksinimi bütçe açığına büyütmesi daha çok borçlanmaya yol açmış ve bu da faiz hadlerini yükselterek iş çevrelerinin ve tüketicilerin yükünü daha ağırlaştırmıştır. Enerji maliyetlerinin ve faizlerin yüksekliği yüzünden yatırımlar zayıflamış ve işsizlik çoğalmıştır. (Erten,2020: 27)

1960'lı yılların sonlarına doğru başlayan kronik bütçe açıkları, yüksek vergi oranları ve enflasyon gibi sorunlar buna ilaveten uluslararası petrol krizlerinin de getirdiği problemlerle beraber uygulanan Keynesyen politikalar tartışılmaya başlanmıştır. Sanayileşmiş ülkelerin ekonomilerinde artmaya başlayan enflasyon ve işsizlik, başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ekonomide ciddi sorunlara yol açmış ve bu sorunları uyguladıkları politikalarla çözemedikleri gibi daha da şiddetlendiği görülmüştür. Yaşanan kriz ile azalan kâr oranları karşısında firmalar, ilk olarak maliyetleri azaltma gayreti içine girerek, personel çıkartmaları ile işsizlik seviyesinin yükseltmiş; yükselen işsizlik tüketim gücünün azaltmış, azalan tüketim talep daralmasına neden

olarak yatırımların azalmasına neden olmuştur. Krizin kısa sürede yayılmasıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bu krizden yoğun bir şekilde etkilenmiştir. (Tezer,2013: 106)

Bu dönemde ABD’de artan enflasyonla beraber sendikalar ücret politikalarında değişikliğe gitmiş, sözleşmelere enflasyon farkının konulması gibi önlemler almışlardır. Bu durumla ücretlerde sürekli artış olmuştur. Artan ücret artışları ve yaşanan durgunluk ABD ekonomisinin kendisini yenilemesine pek imkân vermemiş, teknoloji yarışında Batı Avrupa ülkeleri, Almanya ve Japonya gibi rakipler ABD’yi yakalamış, ilgili faktörlerin yanında bu ülkelerin döviz bazında ürünlerini ucuza mal etmeleri ile uluslararası ticarete ABD’ye karşı ciddi rakip olmuşlardır.

Nixon Döneminde (1969-1973) “Otomobillerden çeliğe ve yarı-iletkenlere kadar ucuz ve çok kez de yüksek nitelikli ithal malları ABD’ye aktıkça beraberinde ABD’nin ticaret açığı büyük ölçüde artmıştır. Hükümetin gittikçe artan gelir gereksinimi bütçe açığını büyütmüş ve daha çok borçlanılmasına yol açmış; bu da faiz hadlerini yükselterek iş çevrelerinin ve tüketicilerin yükünü daha ağırlaştırmıştır. Enerji maliyetinin ve faizlerin yüksekliği yüzünden yatırımlar zayıflamış, işsizlik giderek artmıştır.” (www.usemb-ankara.org.tr: 2020)

Nixon bu ciddi durum karşısında sabit kur sistemini tamimiyle terk etmiş dalgalı kur sistemini uygulamaya sokarak doların devalüasyonunu sağlamıştır. Yapılan bu hamleyle ABD dolarının değeri düşürülmüş ve ABD mallarının uluslararası piyasada kur farkından dolayı, ucuzlayarak ilgi görmesini sağlamıştır. ABD’nin dalgalı kur sistemini benimsemesi, altın standardını terk etmesi ile ciddi bir rahatlamaya girmiştir. Uluslararası para sisteminin çökmesiyle ABD’nin ticaret açıklarını ve dış borçlarını altın standardına bağlı kalmadan ABD Doları basarak finanse etmesinin önünü açmıştır. (Tezer,2013: 107)

1.1.5.4. 1980 ve 1990 Dönemi Ekonomi Politikası

Seksenli ve Doksanlı yıllar ABD ekonomisi için farklı bir dönemi göstermektedir. Bu dönemlerde uygulanan ekonomi politikaları ağırlıklı olarak arz yönlüdür. İki dönemde de uygulanan politikalar arz yönlü olsa da uygulanma yöntemleri ve sonuçları ayrı olan ekonomi politikalarıdır.

1.1.5.4.1. Ronald REAGAN Dönemi Ekonomi Politikası

Reagan yönetimi(1981-1989) seçimi kazandıktan sonra ABD vergi yapısını ve yatırım teşviklerini, arz yönlü ekonomi politikası için yeniden düzenleyerek vergi indirimleri, tasarruf ve üretimi artırarak işsizliği azaltmayı amaçlamışlardır. Reagan Yönetimi, federal vergi

sistemini, yatırımları teşvik edecek şekilde yeniden düzenleyerek firmaların elinde serbest kalan fonların yeni yatırım ve ekipman kurulumuna teşvik edilmesini hedeflemişlerdir. Yönetim bu düşünceye ek olarak özel kesimin düzenlemelerle kısıtlanmasına karşı çıkmıştır. Çünkü düzenlemelerin kaldırılmasıyla verimlilikle büyümeyi artırmasını hedeflemişlerdir. Tasarruf alanında ise bireysel vergi ödeyenlerin vergilerindeki düşüş ile tasarrufların artacağına planlamışlardır. Ancak Reagan yönetiminin istedikleri olmamıştır. Vergi kesintileri ile bütçe açıkları, beklenmeyen bir şekilde artmış beraberinde tasarruflar istenilen düzeyde yapılmamıştır. Faiz oranlarının da yüksek seyretmesi ile yatırımlar istenilen düzeyde olmamış, cari açığı kapatmak için dış kaynaklara muhtaç olunmuştur.(Başoğlu vd.,2015: 71)

1.1.5.4.2. Bill CLINTON Dönemi Ekonomi Politikası

Clinton yönetimi de (1993-2001) ekonomi politikalarında arz yönlü uygulamaları tercih etmiştir. Clinton yönetiminin ekonomi planı kamu ve özel yatırımlarının artırılması üzerine oluşmuştur. Daha prodüktif olmanın, daha yüksek ücret elde etmenin, insanların kendilerine ve ailelerine daha fazla fırsat yaratmanın yolu ülke kaynaklarının büyük bir bölümünün fabrikaların donanım yenilemesine, becerilerin artırılmasına ve teknolojik ilerlemenin hızlandırılmasına bağlı olması, Clinton yönetimini üretimi artıracak teknolojik gelişmelere yönelik daha verimli bir ekonomi politikası oluşturmasına teşvik etmiştir. (Başoğlu vd.,2015: 72)

Clinton'un ekonomi planının temeli üç faktörden oluşmaktadır; teşvik, yatırım ve bütçe açıklarının azaltılması. Teşvikler paketi, uzun vadeli yatırımlarda vergi indirimlerini içermektedir. Ayrıca yatırımlar paketi ABD'nin kapasitesini artırıcı unsurlar üzerine kurulmuş; otoyolların ve diğer alt yapıların yapılması, çalışanların fırsat ve beceri işlerinin artırılması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kalkınmanın hızlandırılması, üretimde bilim ve teknolojinin kullanımının artırılması, verimli emeğin daha fazla çalışmaya teşvik edilmesi paketin içeriğini oluşturmuştur. Ayrıca bütçe açıklarının azaltılması, ulusal tasarruflar üzerindeki baskısını azalttığından faiz oranlarının düşmesine ve özel yatırımların artmasına katkı yapmıştır. Clinton yönetimini uyguladığı politikalarla ABD ekonomisi için büyük bir başarı elde etmiş, ekonomi canlılık kazanmış ve büyüme elde etmiştir. (Başoğlu vd.,2015: 74)

1.1.5.5. 2008 Krizi ve ABD Ekonomi Politikası

ABD'de 2000'li yıllardan itibaren oluşan para bolluğu ulusal, uluslararası yatırımcıları özellikle ABD'de çeşitli finans araçlarına yönlendirmiştir. Finansal araçların çeşitliliği ve bu araçların denetimsizliği en önemlisi bakanların riskleri yanlış değerlendirmesi ve fonları yanlış

yönlendirmesi krizin ortamını hazırlamıştır. Sektörler ve ülkelerarası geçişlerin ve bütünleşmelerin artması yani finansal küreselleşmenin artması, ulusal ve uluslararası çapta finansal sistemleri birbirine daha bağlı hale getirmiştir. Finansal sistemde daha yüksek kaldıraç oranları kullanılmaya başlanmış ve parasal olmayan varlıkların finans sektörü içerisindeki oranı artmıştır. (Tezer,2013: 125)

Doksanlı yıllarına sonlarından itibaren sürdürülmüş bir büyüme dönemi konut fiyatlarını yükseltip artan sayıda insanı sadece faizli olan Mortgage'lar almaya ikna etmiştir. Fiyatların artmaya devam edeceğine yönelik spekülasyonların devam etmesi, anaparanın faizini bile karşılayamayacak kadar düşük gelirlilere sahip alt gelir gruplarının "Mortgage" almalarına neden olmuştur. Böylece aylık açıklar toplam borçlara eklenecek, konut fiyatları artmaya devam ettiği sürece mülk borçtan daha değerli olacaktır. Piyasaya yeni insanlar girdikçe fiyatların artmaya devam etmesi piyasayı büyük bir risk ile karşı karşıya bırakmıştır.(Munsey,2015:300)

Aşırı şişen, fakat reel olmayan emlak değerleri üzerinden yeni ipotek anlaşmalarıyla alınan krediler, piyasanın olumsuz yükselişinin temelini oluşturmuştur. Düşük gelirli kişilerin dahi konut sahibi olabilmeleri için kredilerin artışına göz yumulmuş ve denetimsiz bir finansal yapı oluşmuştur. Kredi talebindeki artış emlak talebinin yükselmesine neden olmuş, beraberinde emlak fiyatları da yükselmiştir. Konut alım satımı artık bir yatırım aracı olarak gözükmeye başlanmıştır. (Tezer,2013:147)

Para piyasasındaki rahatlık artık gizli bir kriz besliyordu. Konut için verilen krediler spekülasyon ile hak ettiğinden çok değerlendiriliyor ve finans kuruluşları arasında alınıp satılıyordu. Kurumların kredileri, kredileri karşılayacak durumu olmayan insanlara dağıtması, spekülasyonla artan fiyatlar ve finans kuruluşlarının türev piyasalarda bu kredileri alıp satması, sonu kaçınılmaz bir krizin kolaylıkla yayılması için gereken koşulları sağladı.

ABD ekonomisi hızını kaybettiğinde gelirler düşmüş ve yeni konutlara yönelik talep azalmıştır. Konut fiyat artışları yavaşlamaya başladığında yükümlülüklerin yerine getirilmeme ihtimali ilk kez tetiklenmiş, borçlular borçlarının büyüklüğünü fark etmiştir. Ödemeler öngörüldüğü gibi yapılamadığı için geri alınan konut sayısı artmış ve piyasaya sürülüp konut piyasası altüst olmuştur. Piyasaya satış için sürülen konutların satılmaması ve konut fiyatlarının düşmesi ile kriz başlamıştır. Düşen konut fiyatları ile Mortgage balonu patlamış bankalar ve finans kuruluşları teker teker iflas etmeye başlamıştır. İflaslar bankalarla kalmamış kriz ülkenin geneline ve ardından tüm dünyaya yayılmıştır. (Munsey,2015:301)

Kriz patlak verdiğinde dünya ekonomisi bu durumdan etkilenmiş, bankalar iflas etmiş ardında reel sektörde kriz başlamış birçok kişi işten çıkartılmış, bazı ülkeler ekonomik olarak çok büyük sıkıntılar çekmiş, dünya ekonomisi daralmıştır.

Bu ciddi vaziyet karşısında ABD 700 milyar dolar civarında bir kurtarma paketi hazırlamış bazı önlemler almıştır. Kurtarma paketinin temelini, sorunlu ipotekli konut kredisine ilişkin aktiflerin satın alınması oluşturmuş, ardından bankalara sermaye takviyesi de yapılmıştır. Daha sonra ise işletmelere, birey ve ailelere, işsizlere yönelik teşvikler ile enerji yatırımları, otoyol ve köprü inşaatları, sağlık bilim ve araştırma için kaynak ayrılmasını öngören bir paket daha açıklanarak ülkenin ekonomik krizden çıkarılması hedeflenmiştir. (Erdönmez,2019: 90)

1.1.6. Donald John TRUMP Ekonomi Politikası

Kasım 2016 da Amer ABD’de başkanlık Donald J. TRUMP ABD’nin kırk beşinci başkanı olması ile yeni ABD başkanının “Yeniden Büyük Amerika” politikası öncelik kazanmıştır. Bu politikalar daha fazla koruyucu ekonomi politikaları içermekle beraber önceliği ABD ekonomisi olan arz yönlü ekonomi hedefli politikalaradır.

Bu hedefler doğrultusunda ABD yeni ekonomi politikaları: ABD şirketleri ve sermayelerinin ABD’ye geri dönmelerini, ticaret anlaşmalarını yeniden yapılandırılmasını, yeni vergilendirme ve bütçe politikasını, kişisel ve kurumsal vergi indirimlerini, altyapı ve savunmaya odaklanan büyük mali teşvik programlarını, işsizliğin azaltılmasını, hedeflenmektedir. (Evans,2019:3)

TRUMP, böylelikle geri dönen ABD sermayesiyle yeni istihdam alanlarını oluşturulmasını ve ekonomik büyümeyi hedeflemektedir. “Şirketleri işlerinin ve üretimlerinin daha fazlasını ve denizaşırı ülkelerdeki trilyonlarca dolarını ABD’ye, ait oldukları yere, geri getirmeye teşvik ederek iş yaratmaya tamamen bir yaklaşım getirdim. Bu parayı geri istiyoruz.” (Trump,2017: 15)

ABD’li şirketlerin tekrar anavatanına dönme hedefi doğrultusunda TRUMP, şirketlere uygun finansal ortamın sağlanmasını gerekliliğini ifade etmektedir. “ABD şirketlerine vergi öncelikleri ve teknolojilerinin daha fazlasını burada üretmeleri ve üretimlerinin daha fazlasını buraya, ülkeye yeniden yönlendirmeleri için mali destek sağlayacak yasalara ihtiyacımız var”(Trump,2017:102)

TRUMP için doğru vergi politikası ile şirketler, Amerika'da yatırım yapabilecek ve üretimlerini artırarak istihdam olanakları yaratabileceklerdir. TRUMP'a göre uygun vergi politikası, şirketlerin en fazla yüz de on beş vergi ödeyeceği bir vergi politikası olmalıdır. "Üretimi teşvik etmemiz, işleri ülkeye getirmemiz ve ABD da yatırım yapmayı kolaylaştırmamız gerekiyor. Planın boyutları ne olursa olsun her şirketin ödeyeceği verginin gelirinin yüzde on beşinden fazla olmayacağını bildiriyor. Bu düşük oran şirketlerin ülke dışına taşınmasını gereksiz hale getirecek ve ABD'yi dünyanın en rekabetçi piyasalarından biri yapacak. Bu plan aynı zamanda deniz aşırı sermayesi bulunan şirketlerin bu parayı sadece yüzde onluk bir oranla ABD'ye geri getirmesini de gerektiriyor. Şu anda yurda getirilmiyor çünkü vergi oranları çok yüksek."(Trump,2017: 168)

Trump, geri dönen sermayenin oluşturduğu kazanımlar ile ABD'de alt yapıların yenilenmesini ve beraberinde büyük istihdamların olacağını ifade etmektedir. "Birkaç yıl önce, mali yardım kuruluşu olan Moody's kara yollarının ve devlet okullarının altyapısının iyileştirilmesi için yatırılacak federal paranın her bir dolarının ekonomiye 1,44 dolar olarak geri döneceğini hesapladı. Kongre bütçe ofisi altyapı yatırımlarının en güçlü doğrudan ekonomik etkilerinden birisi olduğunu belirtti. Neden biliyor musunuz? İstihdam. Bu projeler insanları istihdam ediyor; sadece işi yapan insanları değil aynı zamanda üreticileri, tedarikçileri tasarımcıları ve evet avukatları bile. Senato Bütçe Komitesi ABD'nin yeniden yapılandırılmasının on üç milyon iş yaratacağını tahmin ediliyor. Yapmamız gereken şeyi doğru yaparsak, bu ülkenin muazzam altyapımızın oluşturulduğu Yeni Düzen 'den bu yana yaşadığı en büyük ekonomik patlamayı yaratabiliriz."(Trump,2017: 139)

ABD ekonomisinde ithalatın büyük bir kısmının tüketimden kaynaklı olması ABD ekonomisinin sürdürülebilir büyümesini tehlikeye atmakta, sürekli olarak devam eden dış ticaret açığı borç ile finanse edildiği için ekonomiye zarar vermektedir. ABD ekonomisinde ticaret açığı ile ilgili bir diğer sorun ABD ekonomisinin rekabet gücünü zayıflatmasıdır. Uzun süreli yapılan ithalatlar şirketlerin tecrübe ve üretim kapasitesinin kaybedilmesine beraberinde şirketlerin rekabet gücünün ve iş yaratma olanağının kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durum, TRUMP'ın koruyucu ticaret politikasını etki etmekte, koruyucu ticaret hamlelerini daha da hızlandırmaktadır. (Losev,2018: 11)

TRUMP mevcut dış ticaret politikasında özellikle en büyük ticaret ortağı olan Çin Halk Cumhuriyetine karşı tepkisini ortaya koymakta, mevcut ticari durumun oluşturduğu olumsuzluğu ifade etmektedir. "Çin düşük ücretli işçileri kullanarak sektörleri yıktılar, bize on binlerce işe mal oldular, sanayi casusluğu yaptılar, teknolojimizi çaldılar ve paralarını

yönlendirip değerini düşürdüler ve bu da bizim mal ithalatımız pahalılaştırıyor hatta bazen olanaksızlaştırıyor.” (Trump,2017: 61)

TRUMP hedeflenen ekonomi politikasında Çin'in ABD ekonomisine olan bağılılığı belirtmekte ve bu durumu işleri yoluna koyabilmek için bir avantaj olarak görmektedir. TRUMP'a göre Çin'e karşı uygulanacak baskının temel noktası bu karşılıklı bağımlılıktır. “Çin ile şu ana kadar ekonomik rekabet halindeyiz ve uzun zamandır bu savaşı kaybediyoruz. Ancak Amerika'nın fazla borçlu olduğu ülke, ekonomilerimiz çok olumsuz bir şekilde birbirine bağlı. Gerçek şu ki bizim onlarla ticarete ihtiyacımız olduğu kadar Çin'in de güçlü bir ABD ekonomisine ihtiyacı var. Onların ihraç mallarının neredeyse yüzde yirmisini biz alıyoruz ve ABD yüzdesinin her yıl daha da yükselmesi, Çin'in kendi refahı için ABD tüketicisine daha çok bağımlı hale getiriyor. Unutmayın: bizim onlara olduğumuz kadar Çinlilerinde bize ihtiyacı var. Belki daha fazla.”(Trump,2017: 62) Bu durum ABD Çin arasındaki ticaret savaşını daha da tetiklemekte ABD'nin Çin'e karşı baskın bir politika izlemesine neden olmaktadır.

TRUMP yönetimi ekonomi politikasını bir bütün olarak ifade edecek olursak; TRUMP yönetiminin ekonomi politikasının birinci adımı; ABD sermayesinin anavatanına geri getirilmesi doğrultusunda ticaret anlaşmalarını yenilemek; uygulanacak ek gümrük tarifeleri ile Çin, Meksika gibi ülkelerin elde ettiği ucuz maliyetli üretim avantajını kapatarak; bu ülkeleri müzakereye oturtmaktır. İkinci adım olarak sermayenin geri gelmesi için uluslararası ticarete şartları eşitledikten sonra vergi indirimleri ve mali destek politikaları ile sanayi üretimini artırmak, ülkesinde yatırım yapmayı daha teşvik edici bir hale getirmek vardır. Oluşacak yeni ortam ile beraber ABD ekonomik olarak daha da canlanacaktır. Bu politikanın son aşaması ise canlı ABD ekonomisinin alt yapısının yenilenmesi vardır. Bu çalışmada belirttiğimiz gibi TRUMP ABD alt yapısını yeterli görmemekte yenilenmesini hedeflemektedir. Alt yapıların yenilenmesi ile istihdam oranı daha da artacak işsizlik çok düşük seviyelere gelecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN EKONOMİSİ

Bu bölümde Çin Ekonomisi literatür dikkate alınarak ana hatlarıyla tanıtılmış ve Çin Ekonomisine etki eden faktörler temel özellikleriyle anlatılmış, Çin Ekonomisinin gelecek ekonomi politikalarına değinilmiştir.

2.1. Çin Ekonomisi

Uzak doğunun parlayan yıldızı Çin Halk Cumhuriyeti, yakaladığı büyüme performansı ile bütün dikkatleri üzerine çekmiştir. Sosyalist yapıdan serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecini başarılı bir şekilde yöneten Çin, uygulamış olduğu karma ekonomik sistemle sahip olduğu yeteneklerini doğru bir politika ile uygulayarak küresel ekonomide liderliğe gözünü dikmiş, ABD'nin en büyük rakibi olmuştur. Ancak Çin'in ekonomik yapısı ABD ekonomisine göre çok daha farklı çalışmaktadır. Farklı çalışan ekonomiler akabinde farklı politikalar ortaya koymaktadır. Bu bölümde ABD'nin en büyük rakibi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik yapısı incelenecek, gelecek ekonomi politikaları sorgulanacaktır.

2.1.1. Çin'in Coğrafi Konumu

Kuzeyinde Moğolistan, kuzeydoğusunda Rusya ve Kuzey Kore, doğusunda sarı deniz ve doğu Çin denizi, güneyde Vietnam, Laos, Birmanya, Hindistan, Nuhutan ve Nepal, güney batıda Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan ile çevrilidir. Başkenti Pekindir. Ülkenin yüz ölçümü 9.572.900 kilometre karedir ve 18.000 kilometrekarelik kıyı sahil uzunluğu bulunmaktadır. (Arıbaş ve Hüdavendigâr,2014: 19)

Harita 2-Çin Halk Cumhuriyeti Coğrafyası

Kaynak: <https://gerritherders.blogspot.com/2017/11/ra-ra-wie-ben-ik.html?view=classic>

Çin, bulunduğu coğrafya itibariyle geniş bir alana sahiptir. Pasifik okyanusuna olan kıyısının büyük ticaret olanakları vardır. Asya kıtasında geniş bir alana sahip olması, ekonomik kabiliyetlerini artırmakta ve Asya'nın enerji kaynaklarına ulaşımını kolaylaştırmaktadır.

Dağlık bölgeler Çin topraklarının üçte ikisini oluştururken ovalar üçte birinden azdır. Ülkenin yüzde 33'ü platolarla kaplıdır. Bu durum yerleşimi ve ulaşımı zorlaştırır. Ülkenin yüzde 26'sı havzalardan ve yaklaşık yüzde 19'u düzlüklerden meydana gelir. Çin de ki yüzey şekillerinin yaklaşık yüzde 12'si tepeler ve geri kalan yüzde 10 dağlardan oluşur. Ülkenin büyük bir kısmına ılıman sub-tropikal iklim hâkimdir. Kuzeybatı ve kuzeydoğusunda şiddetli karasal iklim hüküm sürer. Ülkenin güneyinde tropikal ve sub-tropikal iklim hâkimdir. Tibet bölgesinde dağ iklimi ve şiddetli karasal iklim hâkimdir. (Arıbaş ve Hüdavendigâr,2014: 48)

2.1.2. Çin'in Nüfus Yapısı

Dünyanın en kalabalık nüfusu Çin Halk Cumhuriyetinde bulunmaktadır. Tarih boyunca Çin'in egemen olduğu topraklarda nüfusu bakımından kalabalık bir yapıya sahip olmuş ve bunu günümüze kadar sürdürebilmiştir.

Geçmişten günümüze Çin nüfusunun kalabalık olması, beraberinde kaynak yetersizliği gibi önemli sorunlar oluşturmuş ve bu duruma karşı nüfusu kontrol etmek için önlemler alınmaya çalışılmıştır. 1970'li yılların sonundan itibaren uygulanan tek çocuk politikası bunun en önemli örneğidir.

Tek çocuk politikası, nüfusun hızlı artışını önlerken uzun vadede ciddi problemler ortaya çıkarmıştır. 70'li yıllardan sonra başlatılan "Daha Sonra, Daha Uzun, Daha Az" sloganlı zorunlu aile planlaması ile tek çocuk politikası Çin nüfusunda doğurganlık oranı önemli ölçüde azaltmış beraberinde nüfusun cinsiyet dengesini de bozmuştur.(Babiarz vd,2019:320)

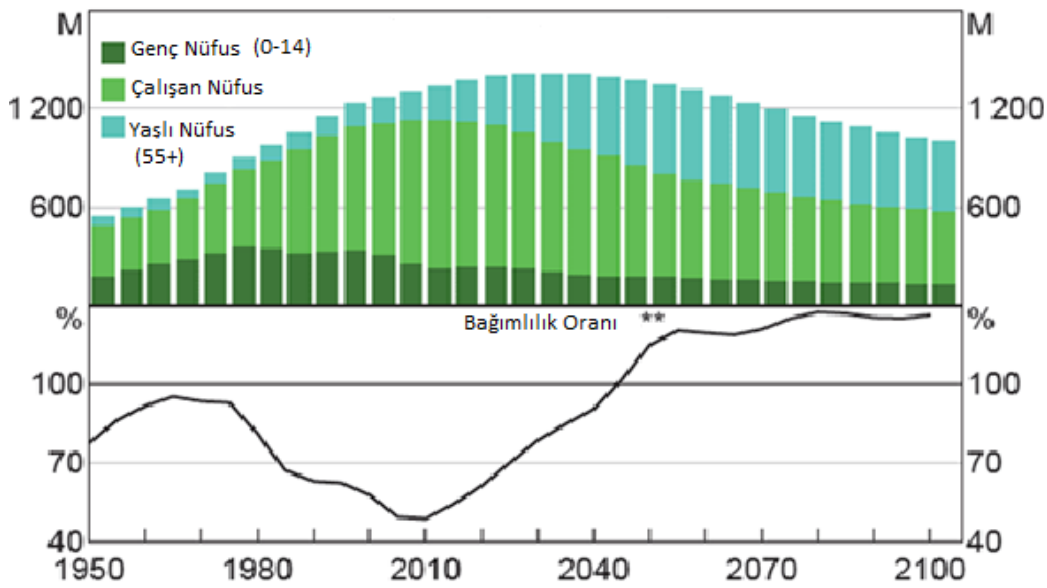
Tek çocuk politikası, nüfus içerisindeki cinsiyet dağılımını ve yaş grubunu çok ciddi bir şekilde etkilemiştir. Aynı zamanda bu politikanın bir sonucu olarak ilerleyen yıllarda; Çin nüfusunun yaşlanması daha da hızlanmış, nüfustaki kadın erkeğe dengesini bozulmuş, Çin'in ekonomik büyümedeki sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmuştur. Çin'deki nüfusun yaşlanma hızı, her ne kadar küresel demografik akım ile uyumlu olsa da hiçbir ülke kendi nüfusunun yaşlandırılmasında bu kadar büyük ve etkili bir rol oynamamıştır.(Liu,2009: 157)

Çin'in 2050 yıllı nüfus tahminlerine göre 60 yaş üstü nüfusun 400 milyona ulaşması beklenmektedir. Bu rakam ileride Çin nüfusunun ortalama yüzde 30'una denk gelmektedir. Bu

durum her geçen gün bağımlılık oranını artırmakta ve Çin ekonomisini gelecekte ciddi sosyal güvenlik harcamaları ile karşı karşıya bırakmaktadır. . (Banister, Rosenberg ve Bloom,2010: 8)

Çin nüfusundaki artan yaşlılık, doğrudan bağımlılık oranını artırmaktadır. Artan bağımlılık oranı, ekonomi üzerinde baskı oluşturarak sağlık ve emeklilik harcamalarını artıracaktır. Bu doğrultuda Uluslararası Para Fonu, Çin'in emeklilik harcamalarının 2010 yılında Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 3,4'ü olduğunu ve nüfusun yaşlanması ile birlikte bu oranın 2050'ye kadar yüzde 9'a yükseleceğini tahmin etmektedir. (Lim ve Cowling,2016: 35)

Grafik 9- Çin Nüfusu Bağımlılık Oranı

Kaynak: <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2016/jun/5.html>

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi bağımlılık oranı her geçen sene daha da artmaktadır. Özellikle yaşlı nüfusunun artması ve çalışan nüfusun azalmasıyla birlikte bağımlılık oranı yukarı doğru artan bir trend halinde ilerlemekte, genç nüfus oranı yukarı doğru artan bağımlılık oranına etki aşağı yönlü bir etki yapamamaktadır.

2.1.3. Çin'in Devlet Yapısı

Çin'in yönetim sistemi, Çin Komünist Partisinin egemen olduğu serbest piyasa ekonomisinin tercih edildiği karma bir sistemdir. Her ne kadar bu durum bir tezatlık oluştursa da Çin yönetimi burumu çok iyi bir şekilde yönetmeyi başarmıştır.

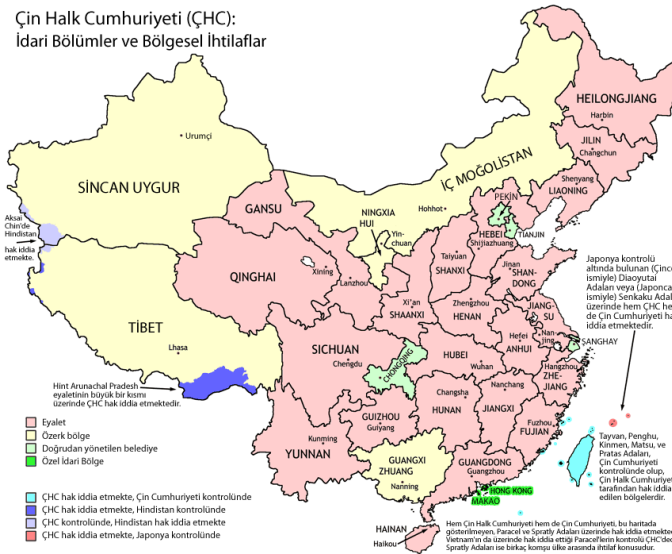
1 Ekim 1949 tarihinde kurulan Çin Halk Cumhuriyetinin siyasi yapısı tek parti yönetimine dayanmaktadır. Çin Komünist Partisi ülke üzerinde hâkim olan tek partidir. 1921

yılında kurulan Çin Komünist Partisinin ülke genelinde 86 milyondan fazla üyesi bulunmaktadır. Parti devletle bütünleşmiş bir yapıda olup, devlet politikası parti vasıtasıyla uygulanmaktadır. Parti Genel Sekreteri aynı zaman da devlet başkanı olarak görev yapmaktadır. (Ticaret Bakanlığı,2020:3)

Devlet yapısının temel organları; Devlet Başkanlığı, Konsey, Merkezi Askeri Komisyon, Ulusal Kongre, Çin Halkının Siyasi Danışma Konferansı, Yüksek Mahkeme ve Başsavcılıktır.(Kocaeli Sanayi ve Ticaret Odası,2019:4)

Ülke yönetiminin en önemli organı Çin Komünist Partisidir. Parti içerisinde ise ülkenin her kesiminden temsilcilerin bulunduğu bir meclis bulunmaktadır. Bu meclis Çin sosyalist yapının temelini oluşturmakta halk ile parti arasında bağlantıyı sağlamaktadır. Çin üzerinde politikaların belirlenmesinde ve ülkenin geleceğini tayin etmede en belirli organ Politbüro Komitesidir. Bu komite uygulamada hükümetinde üzerinde bir mevki de olup ülke politikalarının ve önemli kararların alınmasında en etkili olan organdır. Bu komite 7 üyeden oluşmakta ve komiteye başkanlığı ise devlet başkanı yapmaktadır. Komitenin altında gruplar vardır. Bu gruplar önemli konularda politikaların belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.(www.CFR.org: 2020)

Harita 3-Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Harita

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eablon:%C3%87HC_eyaletler_harita

Çin Halk Cumhuriyeti; 22 Eyalet, 5 özerk bölge, 4 tane doğrudan merkezi yönetim tarafından yönetilen şehir, siyasi özerkliğe sahip iki özel idari bölge olmak üzere geniş bir siyasi yapıya sahiptir. Çin Halk Cumhuriyeti Eyaletleri: Anhui, Çinghai, Fujian, Guangdong, Guizhou, Hainan Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangxi, Jilin, Kansu, Liaoning,

Siçuan, Şansi Şantung, Şensi, Yünnan, Zhejiang, Jiangsu. Özerk Bölgeler: Guangksi, İç Moğolistan, Ningksia, Şincan, Tibet. Doğrudan Merkezi İdare Tarafından Yönetilen Şehirler: Pekin, Çongçing, Şanghai, Tientsin. Özel idari bölgeler ise Hong Kong ile Makao bölgeleridir.(www.wikipedia.org: 2020)

2.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik Yapısı

Küresel ekonominin en önemli unsurlarından bir tanesi olan Çin Halk Cumhuriyeti dünya ekonomisine çok büyük katkı sunmakta, küresel ekonominin büyümesindeki en önemli etkenlerden bir tanesi olmaktadır. Çin ekonomisinde yaşanacak aksi bir kriz dünya ekonomisini doğrudan etkileyebilmektedir. Bundan dolayı Çin ekonomisi küresel ekonomide önemli bir konumdadır. Bu nedenle Küresel ekonomi için kritik olan Çin ekonomisinin mevcut yapısı daha da önem kazanmaktadır.

2.1.4.1. Çin Ekonomisi Büyüme Performansı

İşçi maliyetlerinin oldukça düşük olması, nüfusun çokluğu ve büyük bir iç talep hacminin bulunması, son 15-20 yıllık dönemde gerçekleştirilen yüksek kalkınma hızı ve dayanıklılığı bunlara ek olarak zengin siyasi tarihi ile Çin Ekonomisi, yabancı yatırımları ülkesine çekmeye başarmıştır.(Karaarsalan,2012: 36)

Çin, 1978 yılında ekonomik reformlarla birlikte merkezi planlı bir ekonomiden piyasa ekonomisine yönelmiştir. Reformlarla birlikte meydana gelen ekonomik dönüşümün sonucunda Çin Halk Cumhuriyetinde diğer ülkelerden daha yüksek ve sürekli bir ekonomik büyüme görülmüştür. 1980-2010 yılları arasında ortalama yıllık büyüme oranı %10 olmuştur. ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuş ve Japonya'yı geride bırakmıştır. Yatırımların artması ile birlikte Çin ekonomisi inanılmaz bir ekonomik büyüme trendi yakalamış, dünya ekonomisindeki yerini hep yukarı yönlü revize etmiştir. Bu ekonomik başarı Çin'in sahip olduğu avantajlarının yanında bu avantajları doğru bir politika ile uygulamasının bir sonucudur.(Ertekin,2017: 13)

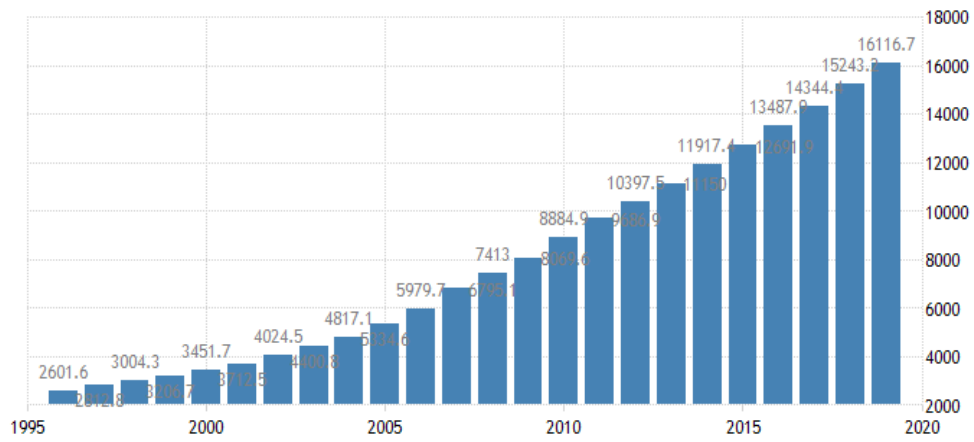
Çin'e yönelik yapılan değerlendirmeler ve öngörülerde mevcut büyüme modelinin kısmen tıkanma noktasına geldiği ve sürdürebilecek durumda olmadığıdır. Tek çocuk politikasından dolayı işgücü arzının olumsuz etkilenmesi, özel sektörde oluşan yüksek borçluluk oranının sermaye birikimine ve yatırım imkânlarına zarar vermesi ayrıca üretimdeki verimsiz yapı Çin'in üretim kapasitesini olumsuz etkilemektedir. Bu doğrultuda Çin hükümeti, üretimde verimliliği artırmak, işgücünün ve sermayenin büyümeye katkısını sağlamak için,

2014 yılından bu yana "Made in China 2025" gibi inovatif büyüme odaklı çeşitli politikalara odaklanmıştır. (Nishimura,2020:4)

2.1.4.2. Kişi Başına Düşen Gelir

Çin Halk Cumhuriyetinin 1978 sonrası uygulanan reformlarla birlikte küresel ekonomiye daha fazla adapte olmasıyla elde ettiği büyüme performansı kişi başına düşen milli geliri sürekli olarak artırmıştır. Ekonomik büyüme ilk etapta gelir eşitsizliğine neden olmuş, Kırsal ve kentsel kesim arasındaki gelir farkı giderek açılmıştır.(Öztürk,2019:41)

Grafik 10-Çin Kişi Başına Düşen Gelir

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/gdp-per-capita-ppp>

Yukarıda ki grafikte görüldüğü üzere kişi başına düşen gelir sürekli olarak yukarı doğru artmaktadır. Ancak sürekli olarak artan kişi başına düşen gelir ülke genelinde gelir eşitsizliğine çözüm getirememiştir. Özellikle sosyalist planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş döneminde eşitsizlikler ortaya çıkmış, değişim sürecinde piyasalarda risk ve belirsizlik ortamı oluşmuş; verimlilik, beşeri sermaye, girişimcilik ve servete bağlı olarak kişiler arasında gelir farkları meydana gelmiştir.(Ertekin,2017: 14)

Meydana gelen gelir eşitsizliği, Çin'in ekonomik büyümesinin sürdürülebilirliğini tehdit ettiği gibi 2008'den itibaren yaşanan küresel ekonomik krizin sonucunda, yatırıma ve dış pazarlara dayalı olan kalkınma modelini iç tüketimin artırılması yönünde dönüştürme çabaları, eşitsizliklerin azaltılmasını Çin hükümeti için daha önemli hâle getirmiştir. Bu doğrultuda, artan eşitsizliklerin toplumsal sorunlara yol açması ve uzun dönemde siyasi otoritenin meşruiyetine tehdit oluşturması tartışılmaktadır.(Ataçay,2019:153)

2.1.4.3.Orta Sınıf ve Tüketim

Ekonomide iç talebin bel kemiğini orta sınıf oluşturmaktadır. Orta sınıf; genel itibarıyla memur, emekli, küçük esnaf, işçi gibi grupların oluşturduğu, çoğunlukla sabit gelirlilerden oluşan kendi ev ve arabasını alabilen, beyaz eşya, televizyon ve bilgisayar gibi orta teknolojiye sahip olan ve tüketen, eğitim ve sağlık hizmetini talep eden alt ve üst gelir grupları arasında yer alan sınıftır. (Güngördü,2016: 27)

Çin Halk Cumhuriyetinde orta sınıf, 2000 yılında nüfusun sadece yüzde 4'ünü oluşturuyorken, 2012 yılında yüzde 68'ini oluşturmuştur. 2022 yılında ise orta sınıfın 630 milyona ulaşarak nüfusun yüzde 76'sını oluşturması beklenmektedir. Böylece Çin'in çok hızlı büyüyen bir orta sınıfa sahip olduğunu söylenebilir.(Dominic,2018:2)

Tablo 6 -Çin Günlük Kazanç Tablosu

GÜNLÜK KAZANÇ(\$)	%
ZENGİN KESİM (>\$50)	%0.78
ÜST ORTA KESİM (\$20-\$50)	%9.65
ALT ORTA KESİM (\$10-\$20)	%29.06
ALT KESİM (\$2-\$10)	%59.58
YOKSUL KESİM (<\$2)	%0.93

Kaynak: <https://chinapower.csis.org/china-middle-class/>

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi orta sınıf 2 grupta kategori edilmekte ve Çin Nüfusunun yüzde 38.71'ini oluşturmaktadır. Bununla beraber Çin nüfusunun yüzde 60'ı alt sınıftan oluşmaktadır ancak 230 milyon kadar insanın on yıl içerisinde orta sınıfa geçme potansiyeli vardır.(Kreober,2017:262)

Çin'in orta sınıfının yükselişi, ekonomide üretim ve tüketimi artırarak Çin'in büyümesini büyük oranda etkileyecektir. GSYH'ye katkısı açısından incelendiğinde, orta sınıfın Çin ekonomisine katkısı GSYH'sinin yüzde 20'sidir. 2022'ye kadar, Çin'in orta sınıfının toplam tüketiminin 2,3 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Üst orta sınıfın tüketimi yedi kattan fazla artacak ve şehirlerde tüketiminin yüzde 49'una katkıda bulunacaklardır.(Donimic,2018:7)

2.1.4.4.Çin'in İstihdam Yapısı

Çin İstihdamı her zaman teşvik eden bir politika gütmüştür. Çin için işsizlik oranını kontrol etmek, kalkınma hedeflerinin yanında önemli bir makroekonomik politikadır. İstihdam konusunda Çin sağlamış olduğu teşvik ve düzenlemelerle baskın bir politika sergileyebilmektedir.(Yan,2006:4)

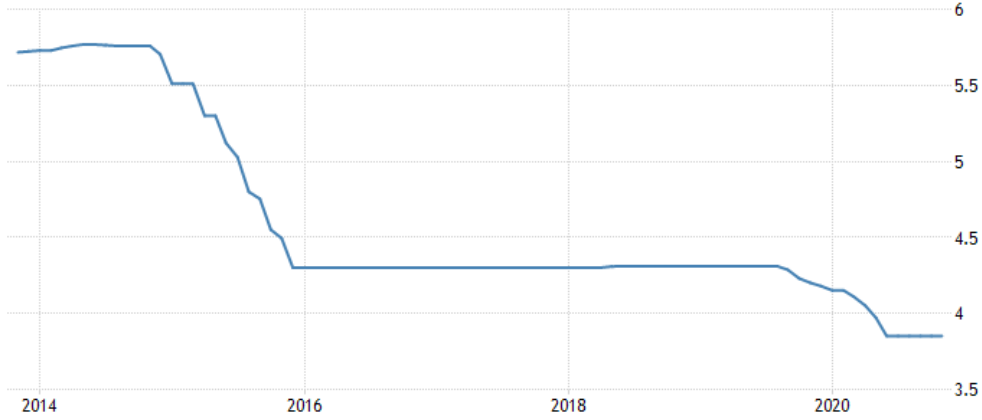
Çin ekonomisi bir yandan düşük ücret oranlarıyla gıda ve imalat sanayinde çalışan kalabalık ve düşük nitelikli işgücü arzı, diğer yandan da daha yüksek ücretle liman bölgelerinde yabancı sermaye ortaklı şirketlerde çalışan nitelikli işgücü arzı ile küresel ticaret artışının arkasındaki en önemli demografik yapının kaynağıdır. Kırsal işgücü istihdam eden firmalar küresel piyasalara ucuz emek içeren malları ihraç ederek, uzun süre dünya emtia fiyatlarının yükselmesini engellemiştir. Bu bağlamda Çin'in sahip olduğu demografik yapısının küresel enflasyonun baskılanmasına yardımcı olduğu söylenebilir. (Orhan ve Bakkalcı, 2009: 60)

2.1.4.5.Enflasyon ve Faiz Oranı

Çin hükümeti enflasyon oranını kontrol altına tutabilmek için bir yandan tavan fiyat uygulamalarıyla fiyatlar genel düzeyini dengelemeye çalışırken bir yandan da para piyasasında likidite miktarı üzerinde denetimler yapmaktadır. Merkezi hükümet kamu hizmetlerinin fiyat denetimlerini yaparken, yerel yönetimlerin yakıt ve tarım ürünleri üzerinde fiyat kontrollerini sağlaması konusunda siyasi baskı oluşturmaktadır. Çin Hükümeti için enflasyon politikası hem ihtiyaçları dengeli bir şekilde karşılamak hem de faiz oranlarını dengelemek için ayrı bir önem arz etmektedir. (Urban vd.,2008:137)

Faiz politikası Çin ekonomisi için çok önemli bir noktada yer almaktadır. İç piyasada oluşan borç yükünden dolayı krize sebebiyet vermemek ve yatırım olanaklarını artırmak için düşük faiz politikası uygulamaktadır.

Grafik 11-Çin Faiz Oranı

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/interest-rate>

Devlet kontrolündeki bankaların düşük faizle kredi dağıtması sonucu oluşan kredi balonu ve kalabalık nüfusundan dolayı artan altyapı ihtiyacının fonlanmasında beraberinde yeni projelerin yapılmasında düşük faiz politikası ayrı bir önem arz etmektedir. Bu doğrultuda yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Çin Hükümeti özellikle 2016 yılından itibaren belirgin bir şekilde düşük faiz politikası uygulamıştır.

2.1.4.6.Ekonomik Sektörler

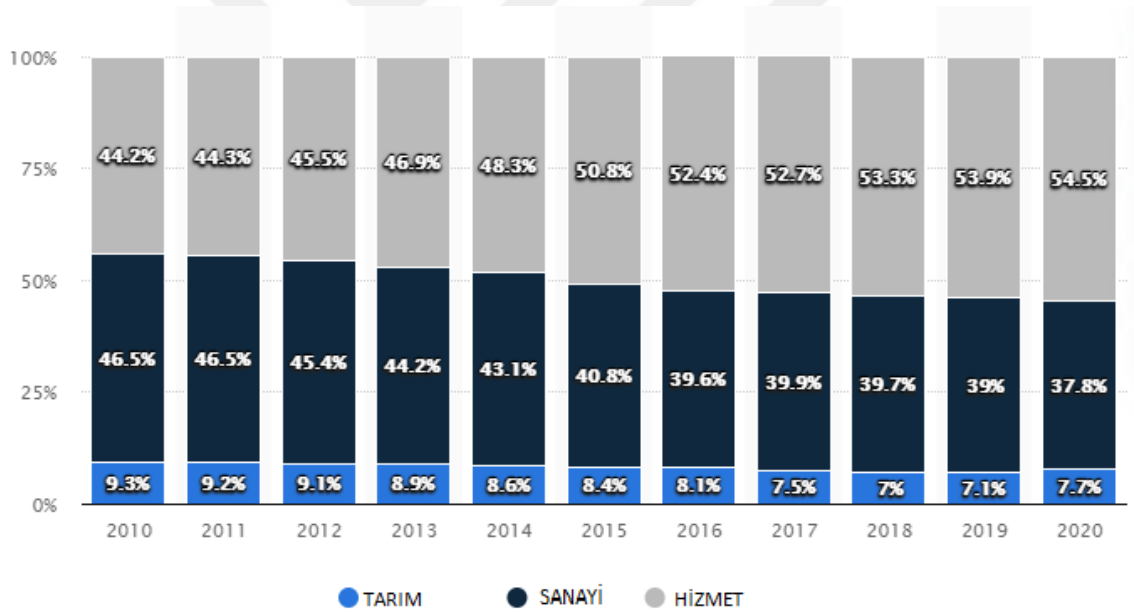
Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğu yıldan bu yana ülkedeki sektör yapısı toplam üç aşamadan geçmiştir; İlk olarak 1950'li yılların başı ve 70'li yılların sonu arasında, ilk sanayileşmenin temelleri atılmıştır. İkinci aşamada, 1979 yılından 1990'lı yılların başına kadar olan süreçte Çin'de reform ve dışa açılma politikasının uygulanması yoluyla sektörel yapı sürekli olarak ayarlanmıştır. Üçüncü aşama olarak, 1990'lı yılların başlarında Çin'de sosyalist piyasa ekonomisi sisteminin kurulmasının ve geliştirilmesinin ardından 2020 yılına kadar sanayileşmenin tamamlanması ve bilgi toplumuna geçiş öngörülmektedir. (Karaaslan, 2012: 43)

Çin de özel sektör tamimiyle bağımsız değildir. Baskın devlet ve parti yapısı kendini bürokrasinin ardından ekonomide de göstermektedir. Pek çok şirket büyük oranda üst düzey kamu görevlilerinin kontrolü veya yatırımlarıyla işletilmektedir. Özel sektörün Çin ekonomisindeki payının yanında kamu iktisadi işletmelerinin de ekonomideki rolü bilinenden daha fazladır. Kamu işletmeleri her ne kadar ekonomi için önemli ve kritik olsa da bu işletmelerin en büyük sonucu verimsizliktir. (Kreober,2017: 128)

Kamu işletmeleri yeni reformlarla birbirleriyle iş yapma, ürünlerini pazarlama ve kar amaçlı girişimlerde bulunma gibi izinler verilerek reformlar genişletilmiştir. Daha sonra küçük yapıdaki Kamu işletmelerinin özel sektöre kiralanması ve bazı Kamu İşletmelerinin hisselerinin çalışanlarına satılması uygulamaları da getirilmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin verimlilik sorununun istenildiği şekilde çözülememesi üzerine 1997 yılında küçük ölçekli binlerce Kamu İktisadi Teşebbüsleri özelleştirilmiştir. Ancak Kamu İşletmelerinin verimsizliği çözülememiş ve bir sorun olmaya hala devam etmiştir. (Yılmaz,2017: 43)

Kamu işletmelerinin birbirleriyle çatıştığı ve hükümette farklı yönlerde lobi çalışmaları yaptıkları da görülür. Bazı kamu işletmeleri yabancı rakiplerine karşı gümrük vergileri ve kotalar gibi tedbirler uygulanması için çalışırken ithal ürünlere bağımlı olan diğer bazı kamu işletmeleri yabancı şirketler ile işbirliği yaparak bu uygulamalara karşı kampanyalar yürütmektedir (Kreober,2017: 146)

Grafik 12- Çin Ekonomik Sektörlerin Dağılımı

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/>

Çin ekonomik yapısı zaman içinde değişmiş; endüstriyel sanayiden hizmet sektörüne geçiş yapmaya başlamıştır. Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi 2010-2020 yılları arası 10 yıllık süreç içerisinde hizmet sektörü kademeli olarak ekonomik yapıdaki ağırlığını artırmıştır. Hizmet sektörünün gelişmesindeki en önemli nedenlerden bir tanesi de Çin de İnternet'in

yaygınlaşmasıdır. İnternetin Çin de yaygınlaşması e-ticaret alanını genişletmiş, bilgi teknolojilerinin yaygınlaşmasını sağlamış ve hizmet sektörünün büyümesine katkı sağlamıştır.

2.1.4.7.Çin'in Döviz Politikası

Çin döviz piyasasında kontrollü döviz kurunu tercih etmektedir. Bu durum özellikle 2004 yılından itibaren dış ticarete ABD'nin Çin lehine dış ticaret açığı vermesiyle ABD tarafından eleştirilmektedir. Ayrıca ABD Çin'i döviz kurunu bilerek devalüe etmekle suçlamaktadır. ABD'ye göre bu durum Çin ile ABD arasında oluşan ticaret açığının oluşmasının en büyük nedenlerinden birisidir.

Çin parasının değerlenmesi durumunda; ihracat ilk başlarda olumsuz etkilenecek, ihraç ürünlerinin değeri artacak, enflasyon artacak, işletmelerin kazançları azalacak, işsizlik artacak, işletmelerin kurum maliyeti artacak, ülke rezervi olan dış varlıkların değeri düşecek ve yabancı şirketler yatırımlarını başka ülkelere kaydıracaktır. (Xuker,2017: 69)

Çin kur politikasını önceliği ihracattan ziyade mevcut yatırımların güvencesini sağlama doğrultusunda belirlemiştir. 1997-1998 Asya krizinden sonra pek çok ülke paralarını devalüe ettikten sonra Çin in parasını düşürmesini beklenmiş ancak sanılanın aksine Çin değer düşürmek bir yana, günlük işlem hacmini düşürerek RMB değerini uzun vadede yatırımcıların güvenini korumak, kısa vadede ihracatçıların çıkarlarını savunmaktan daha cazip geldiği için Dolara yaklaştırmıştır. Böylece yabancı yatırımcılar daha da cesaretlendirilmiş doğrudan yabancı yatırımlarda artış sağlamıştır. 2001 yılına gelindiğinde Çin, Asya da iş yapmak için en uygun yerlerden biri olarak üne kavuşmuş ve ihracat tekrar çift haneli büyüme rakamlarını yakalamıştır.(Kreober,2017: 198)

Çin'de İhracat ve İthalat birbirlerinin nedeni olmakta ve uzun dönemde birlikte hareket etmekte ve birbirlerini etkilemektedir. Çin'de reel döviz kurları ihracat ile ithalatın asıl nedeni değildir ve bu kurların dış ticaret rakamları üzerinde etkisi çok azdır. Dolayısıyla Çin'in reel döviz kurlarını değiştirerek dış ticareti etkilemesi pek mümkün değildir. Sabit Kur'un benimsendiği 1994 yılından itibaren reel döviz kurunun çok fazla değişmemiş, ihracat ve ithalat istikrarlı bir biçimde yükselmiş, ithalat ve ihracat üzerinde reel döviz kurlarının etkisi zayıf kalmıştır. Çin'in ithalatı ve ihracatı üzerinde, ekonomik büyüme, yabancı yatırımlar, istihdam ve üretim maliyetleri ayrıca nüfustaki değişim gibi başka faktörlerin etkisi daha fazladır. Dolayısıyla reel döviz kurlarının dış ticaret dengesini sağlamada etkin bir araç olarak kullanılamayacağı açıktır. Çin dış ticaretinde reel döviz kurunu değiştirerek Günümüzde ABD yönetimi ciddi biçimde Çin'in dalgalı kur rejimine geçmesini istemektedir ancak Çin döviz

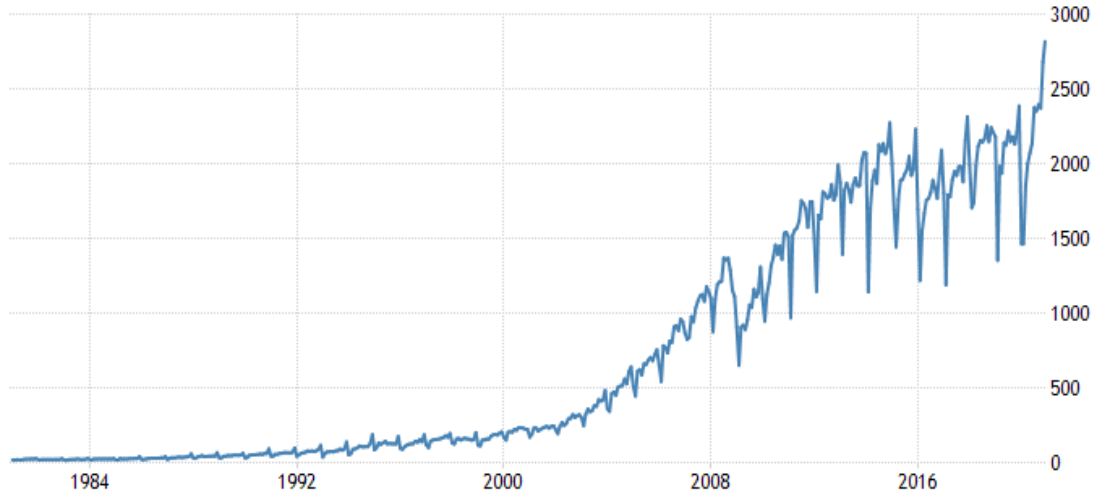
kuru rejimini değiştirse bile dış ticaretinin bu değişiklikten önemli ölçüde etkilenmeyeceği ve dış ticaret fazlası vermeye devam edeceği tahmin edilmektedir. (Uysal,2020: 249)

2.1.4.8.Çin Halk Cumhuriyeti Dış Ticaret yapısı

Küresel ekonominin en büyük ihracat lokomotifi olan Çin Halk Cumhuriyetinin ihrac yaptığı ilk 10 ülkenin 6 tanesi Asya kıtasında, 2 tanesi Avrupa kıtasında, 1 tanesi Kuzey Amerika kıtasında bulunmaktadır. İhracatta en fazla payı ABD 507,6 milyar ile ilk sırayı alırken, Japonya 164,42 milyar, Güney Kore 97,85 milyar dolarlık pay almaktadır.(Qiujin ve Chun,2021: 2)

ABD'nin Çin ile içinde bulunduğu küresel ticaret savaşlarını göz önünde bulundurduğumuzda, Çin'in en çok ihracat yaptığı ve en çok ithalat yaptığı üçüncü ülkenin ABD olması iki ülkenin birbirine bağımlılığını göstermektedir. (Hastürk,2019: 44)

Grafik 13-Çin Ekonomisi İhracatı

Kaynak: <https://Tradingeconomics.Com/China/Exports>

Başlıca Çin'in ihrac ürünleri: elektronik ekipmanlar, makine ve makine ekipmanları, mobilya, levha ve prefabrik yapılar, plastik ve plastik maddeler, otomotiv, giyim, optik ve medikal cihazlar, demir çelik ve demir çelik ekipmanlar ve parçalar, ayakkabı ve çorap benzerleri, mineral yağlardır. (www. tradingeconomics.com:220)

Tablo 7 -Çin İhraç Ürünlerin Yüzdesi

İhraç Edilen İlk 10 Ürün	%
Elektronik Ekipmanlar	%27
Makine ve Makine Ekipmanları	%17
Mobilya, levha ve prefabrik yapılar	%3.9
Plastik ve Plastik Maddeler	%3.2
Otomotiv	%3.0
Giyim	%5.8
Optik ve Medikal Cihazlar	%2.9
Demir Çelik Ekipmanlar ve Parçalar	%1.9
Ayakkabı ve Çorap Benzerleri	%1.9
Mineral Yağlar	%1.9

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-category>

Çin Halk Cumhuriyetinin en çok ihraç yaptığı ülkeler başlıca %20 ile ilk sırada yer alan ABD, %12 ile Hong Kong özerk bölgesi, %6 ile Japonya ve %4,5 ile Güney Kore'dir. (www.tradingeconomics.com:220)

Tablo 8 -Çin İhracat Yapılan Ülkeler

En Çok İhracat Yapılan 10 Ülke	%
ABD	%20
Hong Kong	%12
Japonya	%6
Güney Kore	%4.5
Vietnam	%3.4
Almanya	%3.2
Hindistan	%3.1
Hollanda	%3.0
İngiltere	%2.3
Singapur	%2.0

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>

Çin ekonomisi ithalat ettiği ürünler; elektronik bütünleşmiş devreler, ham petrol, demir cevherleri, telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar, sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik

cihaz ve aletler, otomobil, steysin vagonlar, yaris arabalari, plastik ve plastik urunler, organik kimyasallar, degerli madenler, bakir ve bakir cevherleridir. (www. tradingeconomics.com:220)

Tablo 9- Çin İthalat Yaptığı Ürünlerin Yüzdesi

En Çok İthal Edilen 10 Ürün	%
Elektronik bütünleşmiş devreler	%24
Ham petrol	%16
Demir cevherleri	%9.5
Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	%6.4
Lazer, optik cihaz ve aletler,	%4.8
Otomobil, steysin vagonlar, yaris arabalari	%3.8
Plastik ve Plastik ürünler	%3.5
Organik Kimyasallar	%2.2
Değerli madenler	%1.2
Bakır ve Bakır Cevherleri	%1.1

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-category>

Çin Halk Cumhuriyetinin en çok ürün ithalatı yaptığı ülkeler başlıca %10 ile ilk sırada yer alan Güney Kore, %10 ile Japonya ve %8 ABD'dir. (www. tradingeconomics.com:220)

Tablo 10-Çinin ithalat yaptığı ülkeler

En çok ithalat yapılan 10 ülke	%
Güney Kore	%10
Japonya	%9.2
ABD	%8.0
Almanya	%5.4
Avusturalya	%5.4
Brezilya	%3.9
Vietnam	%3.3
Malezya	%3.2
Rusya	%3.0
Suudi Arabistan	%2.3

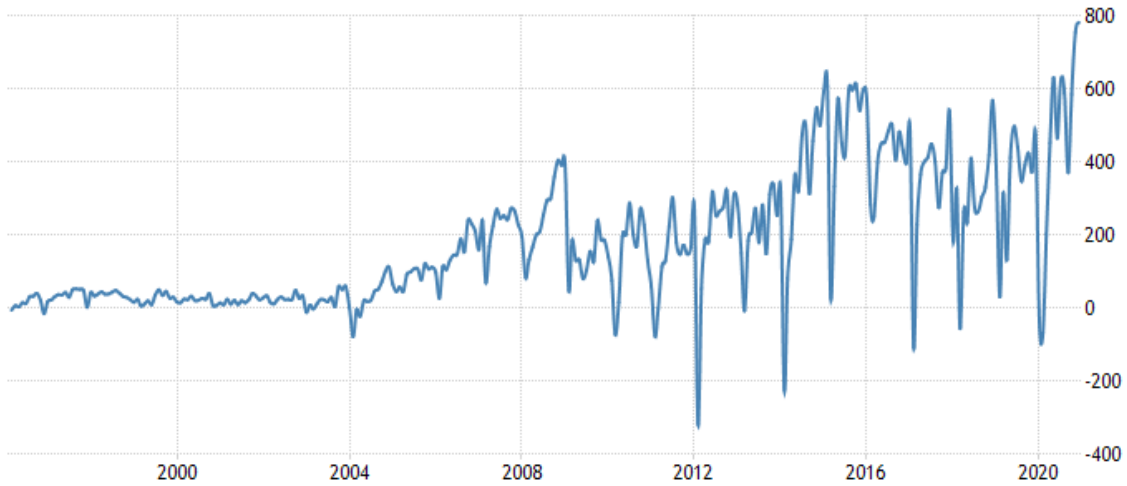
Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country>

İthal edilen ürünler arasında petrol çok büyük bir öneme sahiptir. Üretimin artması Çin'in enerji talebini yükselmektedir. Çin'in ekonomik büyüme için petrol, kömür ve doğalgaza

ihtiyacı her geçen gün giderek artmaktadır. Çin; Doğu Asya'nın en büyük petrol ihracatçısı, dünyanın en büyük ikinci petrol ithalatçısıdır. Bu vaziyet içerisinde Çin hali hazırda kendi kaynaklarını kullanmasına rağmen var olan petrol ve kömür kaynakları yetersiz kalmakta dışarıdan büyük miktarlarda petrol ithal etmektedir.(Hastürk,2019: 46)

Çinli şirketler ileri teknoloji gerektiren, karmaşık süreçlere tabi malların üretiminde küresel piyasa standartlarında üretim yapabilecek kapasiteye sahip değildir. Çin'de şuan için kullanılan sanayi teknolojisi montaj sistemine dayalıdır. Çin'in ihracat kaleminde bu montaj edilen ürünlerin gözükmemesi bu ürüne vermiş olduğu teknoloji olarak bir bilgi yansıtmamaktadır. Pek çok üründe teknolojik katkı sınırlıdır Çinli firmalar yüksek teknolojik altyapıya dayalı ürünlerin üretiminde küresel firmalara karşı etkili bir rakip olabilecek atılım yapamamışlardır.(Kreober,2017: 329)

Grafik 14-Çin Dış Ticaret Dengesi

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade>

Çin son 10 yıl içerisinde grafikte de görüldüğü gibi nadiren dış ticaret açığı vermiştir. Dünya ticaret örgütüne üyelikten sonra Çin uluslar arası ticarete iyi bir performans sergilemiş birçok defa ticaret dengesinde fazla vermiştir.

2.1.4.9.Çin Ekonomisinin Gelecek Planlaması

Geçmişten günümüze Çin, ekonomide gösterdiği büyüme performansı ile kendini kanıtlamış ve büyük bir küresel güç olmuştur. Çin'in yetenekleriyle küresel ekonomiye dâhil olması dünya ekonomisine de avantajlar sağlamış Çin büyüdükçe dünya ekonomisinde büyümüştür. Ancak yaşlanmakta olan Çin nüfusu, verimsiz ve katma değeri düşük imalat sanayi, finansal riskler ve çevre kirliliği Çin ekonomisini ilerleyen yıllar için zorlamaktadır.

Çin ekonomisinde yaşanacak olası bir kriz sadece Çin ile sınırlı kalmayacak dünya ekonomisini doğrudan etkileyecektir. Çin de yaşanacak bir krizin küresel büyümeyi doğrudan yüzde 1,5 ile 3 arası düşürmesi tahmin edilmektedir. (Li,2017:139)

Çin'in dünya ekonomisine dâhil olması ile küresel ekonomi, Çin deki ucuz işgücünde daha fazla yararlanmışır. Ayrıca ucuz işgücünün yanında sunulan düşük maliyetler ile Çin birçok yabancı yatırımın çekim noktası olmuştur. Ancak yaşlanmakta olan nüfus Çin ekonomisinin gidişatını olumsuz etkileyecektir. Nüfus yaşlandıkça, işgücü büyüme hızı yavaşlayacak ve işgücü azalacaktır. Bu durum ileride yüksek bağımlılık oranına ve düşük tasarruf yatırımlarına yol açacaktır.(Aydın, 2019: 5)

Gelecekte Çin'in emek gücü azalması ile işçilerin pazarlık gücü artacaktır. Bu durum ücret artışını etkileyecektir. Özellikle ücretlerin artması maliyetleri artıracak ve bu artış ister istemez küresel piyasalara da yansiyacaktır. (Li,2017: 42)

Son yıllarda Çin'in ekonomisindeki ucuz seri üretim modeli artık çalışmamaktadır. Özellikle nüfusun yaşlanması ile bağımlı nüfusun artmasının bununda Çin'e ağır bir maliyeti olacaktır. Çünkü Çin'in hali hazırda emek gücü gerektiren imalat sanayi ağırlıklı bir ekonomisi vardır. (Sözen ve Mescitoğlu, 2019: 305)

Nüfusun yaşlanma tehlikesinin yanında bir diğer sıkıntı Çin'in orta gelir tuzağına düşmesidir. Bu durum Çin'i gelecek adına biraz daha zorlamaktadır. Orta gelirden yüksek gelire yükselmek; düşük gelirden orta gelire yükselmekten daha zordur. Bu doğrultuda Çin reformları artırmalı; hizmet sektörü geliştirilmeli, eşitsizlikler giderilmeli, enerji verimliliği artırılmalı, eğitim ve sağlık geliştirilmeli, sosyal adalet eşit bir şekilde sağlanmalıdır.(Özsümer,2019: 3)

Çin, gelecek hedefleri doğrultusunda mevcut sıkıntıları aşmak için yeni bir ekonomi konseptine ihtiyaç duymuştur. Bu doğrultuda Çin; katma değeri yüksek, yeni nesil bir üretim modeli ve geniş bir ihrac pazarı hedeflemiştir. Mevcut kazanımlarını hedefleri doğrultusunda değerlendiren Çin bu doğrultuda “Made in China 2025” ve “Yeni İpek Yolu” projelerini geliştirmiştir.

2.1.4.9.1. Made in China 2025 Vizyonu

Mevcut koşullar altında Çin'de özel sektörün dağınık ve güçsüz olması, kamu işletimlerindeki verimsizlik, imalat sanayinin emek yoğun ağırlıklı montaj sanayi olması, kar

oranlarının düşüklüğü, yaşlanmakta olan nüfus, hepsinin yanında sanayinin çok fazla enerjiye ihtiyaç duyması bu yeni üretim modellemesini zorunlu hale getirmiştir.

Çin ekonomik başarısını sürdürmek için teknolojik ilerlemeler ile verimlilik ve kalitenin artırılmasını hedeflemektedir. Fazla enerji tüketimi, demir çelik gibi klasik imalat sanayilerinde üretim fazlasının ortaya çıkması Çin'i yeni bir itici güç aramaya itmiştir. Bu doğrultuda Alman Endüstrisi 4,0 modelinin yanında ABD de formüle edilen endüstriyel internetten esinlenerek, Made in China 2025 stratejisi benimsenmiştir. Diğer bir ifade ile endüstri 4,0 yapısının Çin versiyonu Made in China 2025 olarak ifade edilmektedir. (Sözen ve Mescitoğlu, 2019: 305)

Çin, yüksek teknoloji ve üretim teknolojilerinde endüstriyel dönüşüm olarak gördüğü Made in China 2025 programı ile robotik teknolojiler, yapay zekâ, denizcilik, demiryolu ulaşımı, elektrikli araçlar, havacılık ve uzay teknolojileri, bilişim ve internet teknolojileri, tıp teknolojisi ve ilaç sanayi, tarım ve enerji alanlarında küresel ekonomide başrol oynamayı amaçlamaktadır. (Ling,2017: 67)

Çin Halk Cumhuriyeti Made in China 2025 projesi ile yenilikçi üretiminin teşvikini, dijital teknoloji odaklı üretimi ve üretim kalitesinin iyileştirilmesini, üretimde verimliliğin artışı ve imalat sanayinin küreselleşmesini beraberinde markalaşmayı ve üretimde çevre kirliliğinin azaltılmasını hedeflemektedir.(Wagn vd.,2020: 7)

Söz konusu programa göre, Çin havacılık, uzay ve bilişim teknolojilerinin materyal ve önemli parçalarının üretiminde 2020'ye kadar yüzde 40, 2025'e kadar yüzde 70 oranında kendine yeterli hale gelmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda Çin'in en önemli teknoloji alanlarında yüzde 70 dışa bağımsız hale gelmesi ve bunu da devlet destekli şirketler aracılığıyla yürütülmesi planlanmaktadır. (www.aa.com.tr: 2020)

Made in China 2025 programının 3 aşamada yapılması hedeflenmektedir. İlk aşama 2015-2025 yıllarını kapsamakta ve üretiminde küresel bir güç olmayı ardında ikinci aşamaya geçerek 2026 ve 2035 yılları arasında üretimde küresel piyasalarda orta sınırlardan üst sınırlara çıkmayı ve programın son aşamasında 2036 ve 2049 yılları arasında küresel üretimde dünya lideri olmayı hedeflemektedir. (Ling,2017: 68)

2.1.4.9.2. Modern İpek Yolu Projesi

Yeni üretim modelinin yanında Çin'in önem bir değer büyük proje Modern İpek Yolu projesidir. Bu proje ile Çin ihracatta yeni pazarlar elde etmek ve uzak doğuyu geçmişte olduğu gibi yine ticaretin merkezi yapmak istemektedirler. Bu amaç doğrultusunda Çin kara ve deniz

yolu olmak üzere iki farklı güzergâhtan doğuyu Avrupa ile buluşturmak gibi bir amacı vardır. Bu proje ticaret yollarının birleşmesinin yanında birçok siyasi, ekonomik, kültürel, sosyolojik ve teknolojik hedefleri de barındırmaktadır.

Modern İpek Yolu projesi ile iki farklı güzergâhın oluşturulması planlanmaktadır. Bunlardan birincisi Çin, Orta Asya, Rusya ve Avrupa'yı karadan birbirine bağlayacak olan "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" güzergâhıdır. Bu güzergâh ile üzerindeki Orta Asya ülkelerinde altyapı imkânlarının geliştirilmesi, yerli ve yabancı yatırımların artırılması ve ticaret serbestliğinin sağlanması öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Proje kapsamında yüksek hızlı demir yolu, kara yolu, limanlar, havaalanları, doğalgaz hatları ve diğer altyapı projeleri yer almaktadır. İkinci güzergâh ise Çin'i Hint Okyanusu üzerinden Basra Körfezi ve Akdeniz'e bağlayacak olan "Deniz İpek Yolu"dur. Bu güzergâh ile Basra Körfezi ve Hint Okyanusu üzerinden deniz yoluyla yapılan ticaretin geliştirilmesi planlanmaktadır.(Karagöl,2017: 2)

1993 yılına kadar Çin petrol ihraç eden bir ülke iken, şimdi ABD'nin ardından en fazla petrol tüketen ikinci ülkedir. Çin'in büyüme performansı enerji ihtiyacını daha da artırmakta ve bunu karşılamak 2020-2030'larda daha imkânsız hale gelecek bu durum enerji piyasasına ağır bir yük bindirecektir.(Li,2017: 225)

Çin için enerji kaynaklarının, en büyük ekonomik rakibinin egemenliğinde bulunması, gelecek ekonomik planlaması için tehlikeli bir durumdur. Bu doğrultuda Yeni İpek Yolu Projesi ile Çin kendine yeni enerji kaynakları ve güvenli güzergâhlar hedeflemektedir. Çin, Yeni İpek Yolu Projesi ile aynı zamanda oluşturulacak olan taşıma hatları ile doğal kaynak bakımından zenginliğe sahip olan ülkeler ile etkileşime geçerek enerji gereksinimlerini gidermeyi hedeflemektedir. (Katıtaş, 2019: 131)

Proje de Asya, Avrupa ve Afrika'dan 60'dan fazla ülke yer almakta ve bu Dünya gayrisafi milli hasılasının yüzde 55'ine yakını denk gelmektedir. Proje nüfusun yüzde 70'ini, enerji ve rezervlerinin yüzde 75'e yakınına kapsamaktadır.(Karimi,2018: 61)

"Çin; demiryolları, limanlar, enerji taşıma sistemleri, teknoloji ve bunu gibi projeler için 300 milyar dolara kadar finansman sağlamayı hedeflemiştir. Çin bu proje ile doğu ve batı eyaletlerini bir birine bağlamayı amaçlamakta ülke içinde iç talebin artışını bu proje ile artırmayı da hedeflemektedir." (Karimi,2018: 61)

Böylece Pasifik'ten Hint Okyanusuna ve Atlantik'e kadar uzanan, iki önemli ekonomik birim olan Çin ve Avrupa Birliği arasında doğrudan veya dolaylı olarak bağlantı kuran

bütünleşmiş bir ekonomik kuşak oluşturulacaktır. Kıtalararası alt yapı inşaatı, uzun vadede büyük bir Avrasya pazarına neden olacak, sermayenin ve emeğin dolaşımının kolaylaşması sonucu bölgesel bütünleşme ve serbest ticaret kuşağının oluşturulmasının önünü açılacaktır. Bu durum ise küresel ekonominin işleyişinde Çin liderliğinde yeni bir siyasi ve ekonomik düzenin oluşması gibi önemli bir sonuç ortaya çıkaracaktır. (Demir ve Tekir,2018: 37)

2008 krizi ile Çin ekonomisi anlayışını değiştirmiş yeni üretim modeli, artan iç talep ve en önemlisi yeni dış ticaret modellerine ihtiyaç duymuştur. Bu hedefler doğrultusunda 2008 krizinden sonra modern ipek yolu projesi Çin için büyük önem kazanmıştır. Bu proje Çin'i ticaretin merkezine oturtacak yeni bir ticaret ağı kurarak Çin'i uzak pazarlara kısa sürede ve düşük maliyetlerle ulaştıracaktır. (Yılmaz,2017: 67)

Finansal kriz sırasında Çin'in ihracat endüstrisinin 2008 yılında çökmesiyle birlikte, Çin hükümetinin liderlik edeceği denizaşırı bir girişim olarak, "Çin Marshall Planı'nın" yerel ihtiyaçları karşılayabileceği ileri sürülmüş ve bu girişim Yeni İpek Yolu olarak adlandırılmıştır. (Demir ve Tekir,2018: 36)

"Bu proje ile 3 milyar nüfuslu büyük bir Pazar oluşturulmaya çalışılmış ve bölge ekonomisi yeniden canlandırılması hedeflenmemiştir. Çin'de meydana gelen işgücü ve girdi maliyetlerinin artması ve küresel ekonominin oluşturabileceği talep darlığı Çin ihracatını azaltmıştır. Bu nedenle Çin yeni pazarlar, sermaye ve kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Çin üretmiş olduğu ürünleri yeni pazarlara ulaştırabilmek amacındadır. Bu sistem ile lojistik maliyetlerinin düşecek ve Çin enerji ihtiyacının da karşılayabilecektir." (Tuerdi, 2017: 7)

Finansal kriz sırasında Çin'in ihracat sanayinin 2008 yılında zarar görmesiyle birlikte, Çin hükümetinin öncülük edeceği denizaşırı bir girişim olan ve Çin Marshall Planı'nı olarak adlandırılan bu projeye planlanan projeleri fonlamak için Asya Yatırım Bankası kurulmuştur. Ayrıca yeni ipek yolu projesi ile Çin kendi ulusal parasını kullanarak ulusal parasının küresel finans piyasalarında önem kazanmasını da hedeflemektedir. (Xukuer,2017: 46)

Çin'in Modern İpek Yolu ve Asya Yatırım Bankasıyla ABD egemenliğindeki uluslararası kuruluşların sistemine paralel alternatifler olarak ya da tamamen onların yerini alacak yeni uluslararası kurumlar ya da ekonomik çevreler yaratmaya çalıştığı belirtilmektedir. Çin bu projeye; altyapı, ulaşım, enerji ve kalkınma yatırımları yapmakta yeni bir Marshall modeli oluşturup bu pazarlarda egemen bir güç olmayı hedeflemektedir.

Her ne kadar proje verimli ve faydalı gözükse de bazı çevreler tarafından kuşku ile karşılanmakta Çin'in faaliyetleri sorgulanmaktadır. Çin yatırımları, yerel üretimin geliştirilmesine değil, Çin ürünlerinin ihracatına ve birincil kaynakların ithaline yardımcı olacak koşulların oluşturulmasına yöneliktir. Çin rekabetinden etkilenen sektörlerin kaybedilmesi ekonomik olarak Orta Asya ülkelerinin güvenilirliğini tehlikeye atacaktır, zira ülkeler temel gıda maddelerini bile Çin'de tedarik etmek zorunda kalacaktır.” (Aydın, 2019: 5)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ TİCARET VE KORUMACILIK

Bu bölümde dış ticaret ve dış ticarete korumacılık kavramından literatür dikkate alınarak ilgili kavramlarından bahsedilmiştir.

3.1. Dış Ticaret

Ticaret özellikle insanoğlunun yerleşik hayatı geçmesiyle günümüze kadar artarak devam etmiştir. Küreselleşmenin de artık kaçınılmaz bir boyutta ilerlemesiyle uluslararası ticaret hayatımızın bir parçası olmuştur.

Ticaret, malın veya hizmetin; para, mal veya başka bir hizmet karşısında el değiştirmesidir. Bu el değiştirme işlemi eğer uluslararası boyutta yapılıyorsa uluslararası ticaret veya dış ticaret olarak tanımlanır. (Akin,2018: 2)

Ülkelerin büyümesinde ve kalkınmasında dış ticaret önemli bir etkidir ve dış ticaret politikası ile diğer ekonomi politikaları ile yakın bir ilişki içindedir. Dış ticaret politikası iç ekonomi ile ilgili politikalarını etkileyebildiği gibi, iç ekonomi ile ilgili politikalar da kolayca etkileyebilmektedir.

Dış ticaretin amaçları; dış ödeme dengesizliklerinin giderilmesi, dış rekabetten korunma ekonomik kalkınma, piyasa aksaklıklarının giderilmesi, ekonominin liberalleştirilmesi, iç ekonomik istikrarın sağlanması, hazineye gelir sağlamak, dış piyasalarda tekel gücünden yararlanma, otarşi, sosyal ve siyasal etkenler olarak sıralanabilir. Dış ticaretin araçları: gümrük tarifeleri ve tarife dışı engeller olarak ifade edilebilir. Tarife dışı engeller ise miktar kısıtlamaları tarife benzeri faktörler görünmeyen engeller gönüllü ihracat kısıtlamaları ihracatın teşvik edilmesi bağlı ticaret (Doğan,2016: 54)

3.2. Dış Ticaret ve Korumacılık

Bir ülkenin üretim faktörlerini dış rekabetten korumak amacıyla o ülkenin dış ticarete kısıtlamalar başvurmasına korumacılık denir. “Korumacılık; bir devletin, kendi ulusal üreticilerini ve çalışanlarını haklı ya da haksız dış rekabetten korumak amacıyla uluslararası ticarete çeşitli yollarla kısıtlamalar getirmesi durumudur. Bu kısıtlamalar genellikle gümrük vergilerinin yükseltilmesi, ithalata kota konulması, ithal edilecek malların standartlarının ülkeye özel olarak tanımlanması gibi yollarla yapılır.” (Yılmaz ve Divani,2018: 15)

Dış ticaret ülke ekonomisi için önemli bir politika iken bazen ülkeler kendi iç ekonomilerini korumak için dış ticarete koruyucu tedbirlere başvurabilirler. Korumacılığın temel sebebi ise serbest piyasacı politikaların sınırlandırılarak kalkınmanın artırılacağı düşüncesidir. Ekonomiler koruyucu önlemleri alırken ticareti karşılıklı kazan kazan oyunundan ziyade sıfır toplamlı bir oyun olarak görüp merkantilist politikalara başvururlar Özellikle ekonomik krizlerden sonra koruyucu politikalara yönelim artmakta, ülkeler uyguladığı tedbirler ile kendi ekonomilerini koruyacaklarını düşünmektedirler.(Kaya,2019: 20)

3.2.1. Korumacılığın Tarihsel Süreci

Korumacılığın geçmişine baktığımızda, korumacı ticaret politikası merkantilizme dayanmakta ve günümüze kadar araçlarını yenileyerek gelmektedir. İktisadi anlamda ilk sistematik doktrin sayılan merkantilizmde devletler kendi ekonomilerini güçlendirmek için temelde ihracatı teşvik etmiş, ithalatın hem siyasi hem ekonomik açıdan zararlı olacağını öne sürmüşlerdir. Aynı zamanda altın ve gümüş gibi değerli madenlerin de ülke içinde tutulması ve hazinedeki miktarlarının artırılmasına önem vermişlerdir. Merkantilist düşünce ticareti sıfır toplamlı bir oyun olarak görmüş temel varsayımı ise bir ülkenin zenginleşmesinin ancak diğer ülke/ülkelerin fakirleşmesi durumunda mümkün olacağına dayandırmıştır. Bu varsayım altında özellikle ithalatı kısıtlayıcı politikalar kullanılmış ticaret fazlası elde edilmeye çalışılmıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru Klasik Liberalizm anlayışının ortaya çıkışı ve merkantilizme meydan okumasıyla serbest ticaretin faydaları ve ülkelerin refahına katkıları savunulmaya başlanmış, serbest ticaret anlayışı benimsenmiştir.(Ünay ve Dilek, 2018: 8)

I. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde en gelişmiş olan ve ilk sanayileşen ülke olan İngiltere, serbest dış ticaret politikasının da savunuculuğunu yapmış buna karşılık sanayileşmeye sonradan başlayan Almanya, Fransa ve ABD korumacılıktan yana tavır almıştır. 1929 Krizinin başlamasıyla birlikte diğer bütün ülkeler gümrük duvarlarını yükseltmiş, gümrük vergileri dünya ticaretini durma noktasına getirtmiştir. (Doğan,2016: 56)

1929 Krizi sonrasında ABD'de 'Smoot – Hawley tarifeleri ile gümrük vergileri artırılmış, çiftçileri korumak adına ithalat vergilerinde, tarım ürünlerinde % 50 'ye varan bir ithalat vergisi oranı getirilmiştir. Bu yasa başlangıçta ABD tarımını koruma amacı güderken o dönemde yaşanan dünya krizinin de etkisiyle, imalat sanayii ürünlerinin de bu yasa kapsamına alınmasıyla bu ürünlerin ithalatı üzerine de büyük oranlı tarifeler konulmuştur. Smooth – Hawley tarife tasarısı 24 Mart 1930'da protestolara rağmen Başkan Hoover tarafından imzalanarak kabul edilmiştir ve yaklaşık üç ay kadar istihdam konusunda etkili olmuş ve kısa

dönemde pozitif etkisi görülmüştür. Ancak tarifelere maruz kalan ülkelerin karşılıklı misilleme yapmaları ile uluslararası ticaret büyük ölçüde azalmıştır. 1929 krizi ile birlikte dünya ticareti hacim olarak 1/3, değer olarak ise 2/3 oranında kayıp yaşamıştır.(Kaya: 2019: 19)

Tablo 11-Dünya Ekonomisinde Serbest Ticaret ve Korumacılık Dönemleri

1875-1914	Serbest Ticaret	Altın para çağı dönemi ve ticari liberalleşme-dış ticarete ilk genişleme dönemi
1914-1944	Korumacılık	Savaş dönemi, durgunluk, depresyon, daralma dönemi
1944-1970	Serbest Ticaret	Kurumsal kapitalizm dönemi, ticari liberalleşme, dış ticarete genişleme dönemi
1970-1980	Yeni Korumacılık	OPEC krizi, stagflasyon, daralma dönemi
1980-2000	Serbest Ticaret	Neoliberal politikalar, çok uluslu şirketler, ticari liberalleşme, rekabet, tarife dışı araçlar, finansal küreselleşme
2008-	Yeni Korumacılık	Finansal kriz ve kur savaşları dönemi, yeni merkantilist/yeni korumacılık dönemi

Kaynak: (Ünay ve Dilek, 2018: 17)

Korumacı politikaların en üst düzeye ulaştığı dönem şüphesiz 1930'lı yıllardır. 1929 krizinden sonra paniğe kapılan ABD Yönetimi ve Kongresi 1930 yılında gümrük vergilerini inanılmaz artırmış, bunun Avrupa ile ticaret ve bu kıtanın ekonomisi üzerine indirdiği öldürücü darbe ile siyasi gerginlikler tırmanmaya devam etmiş ardından İkinci Dünya Savaşı meydana gelmiştir. Başta ABD olmak üzere İkinci Dünya Savaşının galipleri, yaşadıkları korkunç tecrübelerin bir daha tekrarlanmaması için sağlam bir ekonomik altyapının kurulması gerektiği üzerinde anlaşmışlardır. Bu doğrultuda; Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü bu hedefe ulaşmak için oluşturulan kurumlardır.

Bütün bu çalışmaların yanında Dış Ticaret için bir Uluslararası Ticaret Örgütü öngörülmüştü. Bretton Woods sisteminin üçüncü ayağını teşkil edecek bu örgütün kuruluş anlaşması 1947 yılında Havana'da toplanan bir konferansta müzakere ile kabul edilmiştir. Kuruluş Anlaşması onaylanıp Örgüt faaliyete geçinceye kadar geçecek süre zarfında yürürlükte olacak ve ticari ilişkilerin hukuki çerçeve içinde yürütülmesini sağlayacak bir geçici anlaşma da aynı Konferansta kabul edilmiştir. (Kuneralp,2018: 2)

Uluslararası Ticaret Örgütü'nün kurulması ABD'nin sözleşmeyi imzalamaması üzerine faaliyete geçememiştir. Uluslararası Ticaret Örgütü'nün yerine 1948 yılında; 1995 yılına kadar yürürlükte kalmış olan ve dış ticaret alanında tek çok taraflı oluşum olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması kabul edilmiştir. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması bünyesinde yürütülen çok taraflı görüşmeler ile İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde gümrük tarifeleri önemli ölçüde azalmıştır. Ancak, tarifeler azaltılırken biryandan görünmez engeller yaygınlaşmaya devam etmiştir. 1973'lerden sonra yeniden korumacılık eğilimleri

yaşanan petrol ve stagflasyon krizleriyle tekrar artmıştır. Böylece çok gönüllü ihracat kısıtlamalarına ve diğer görünmeyen engellere dayanan yeni korumacılık politikaları oluşmuştur. (Doğan, 2018: 57)

Zaman içinde gelişmekte ülkelerin dünya ekonomisinde ağırlıkları artmaya başlayınca, onların da kalkınma düzeylerine uygun bazı yükümlülükler üstlenmeleri beklenmiştir. 1995 yılında kurulan ve son başarılı çok taraflı ticaret müzakere turunun neticelerini içeren Marakeş Anlaşmasının sonucu olan Dünya Ticaret Örgütü tüm üyelerin eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu bir uluslararası teşkilat olarak Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının yerini almıştır. Yeni örgüt dünya ticaret sistemine serbest ticaretin yaygınlaşması ve çok taraflı ekonomik kalkınmanın sağlanması için birçok yenilik getirmiştir. Ülkeler ekonomik düzeylerine göre kendi iç piyasalarını, uygun gördükleri alanlarda serbest ticareti kabul etmişlerdir. Böylece serbest ticaret ilk defa küresel ölçekte daha belirgin ve kontrollü şekilde sağlanmıştır. (Kuneralp,2018: 3)

3.2.2. Korumacılığın Amacı

Korumacılığın amaçları: ekonominin dış rekabetten korunarak kalkınmasını, sağlamak dış ticaret hadlerini iyileştirmek, ülkenin var olan üretim faktörlerini yurt dışındaki rekabetten korumak ve zarar görmesini engellemek, yerel sanayinin özellikle kritik sektörlerde korunması, istihdamın artırılması dış ödemem dengesizliklerinin giderilmesi, piyasa aksaklıklarının giderilmesi ülkeye gelir sağlamak, koruyucu dış ticaret tezleri, başka ülkelerin koruma oranlarını düşürmeye zorlamak, yerli üreticileri dumping karşı koruma isteği, siyasi ve diğer nedenler olarak sıralanabilir.

3.2.3. Dış Ticarete Korumacılığın Nedenleri

Ülkeler uluslararası ticarete kendi ekonomik çıkarlarını korumak için belli koruyucu politikalara başvurabilirler. Koruyucu politikaların nedenleri kimi zaman ulusal güvenlik tezleri olurken kimi zaman da üretim faktörlerini korumak olabilir. Korumacı politikalarda önemli olan ülkelerin hangi politikaları hangi nedenlere uygulayacağıdır.

3.2.3.1.Merkantilizm

“Sanayi Devriminden önce, büyük ölçüde tarımsal üretim temelinde şekillenen uluslararası ticaretin sebebi, biçimi ve refah sonuçlarına ilişkin düşünsel şemanın ve politik tavrın Merkantilizme dayandığı gözlenmektedir.”(Bayraktutan,2003: 176)

Uluslararası ticaretin gelişiminde merkantilist doktrinin büyük bir etkisi vardır. 1500-1800 yılları arasında devam eden Merkantilizm, Rönesans, Reform ve Coğrafi Keşifler sonucu oluşan Yeni Dünya'nın iktisadi hayata yansımalarıdır. (Bilgili,2015: 19)

“Merkantilistler dünyanın sınırlı kaynaklar üzerine kurulu olduğunu ve bu sebep ile her ülkenin servetinin bir ticaret dengesi kurmaktan geçtiğini belirtir. Bu dengeye ulaşmak için ülkeye giren altın miktarı, çıkan altın miktarından fazla olmalıdır. Eğer daha fazla altın çıkarsa ülkenin serveti ve işler azalır.” (Munsey,2015, 35)

Nasıl ki insanlar para biriktirdikçe zenginleşiyorsa ülkelerde kıymetli maden biriktirmek suretiyle zenginleşmektedir. Bu hedef çerçevesinde kıymetli madenleri elde tutmak çok önemlidir. Merkantilistlere göre dünyanın zenginliği sabittir bir ülkenin zenginleşmesi, ancak diğer ülke veya ülkelerin fakirleşmesi pahasına söz konusu olabilecektir.” Merkantilistler dünyada kıymetli madenlerin sabit olduğunu kabul ederler, kıymetli madenlerin kıt olması ise ülkeler arasında inanılmaz bir ticari rekabete yol açacaktır.(Bilgili,2015: 19)

Merkantilist politikalarda ihracatın ithalattan fazla olması ve olabildiğince dışarıya bağımlı olunmaması çok önemlidir. Bu doğrultuda ihracat teşvik edilirken ithalatı kısıtlayıcı politikalar uygulanır. Merkantilistler ülkeden kıymetli maden çıkışına yol açtığı için ithalata karşı çıkmışlardır; dış ticarete korumacı politikalar izlemişlerdir. Yalnızca hammadde ve nitelikli işgücü ithalatına izin vermişlerdir.(Bilgili,2015: 20)

İhracatın çok önemli olduğu vurgulandığı kadar ithalatın tamimiyle yasaklanması söz konusu değildir. Eğer yapılacak ithalat ihracatı artırırsa buna izin verilir. Merkantilist doktrinin en önemli savunucularında olan Thomas Mun, ihracatı artırmak ve yerli üretimin daha az tüketimiyle ithalatı azaltmayı amaçladı. Eğer satın alınan ürünler daha büyük rakamlara yeniden ihraç edilecek ve sonuçta ülkeye ilk başta olacağından daha fazla altın getirecekse, yurtdışından altın harcamanın problem yaratmayacağı iddia edilir ona göre bu, ticareti canlandıracak, taşımacılık endüstrisi için iş yaratacak ve İngiltere'nin hazinesini geliştirecektir. (Munsey, 2015: 35)

İhracat fazlası verilebilmesi için temel kurallardan bir tanesi ise ekonomide üretim fazlasının oluşmasıdır. Böylelikle üretim fazlası ihraç edilecek ve ülkeye kıymetli maden girişi sağlanacaktır.

Bütün bu politikaların temelinde devletin güçlü rolü çok önemlidir. Yani ekonomi devlet müdahalesine açık bir şekilde yönlendirilir. Devletin güçlü olması durumunda ihracatı teşvik edici, ithalatı yasaklayıcı politikaları uygulamam gücü olacaktır. (Bilgili,2015: 21)

3.2.3.2. Bebek Endüstriler Teorisi

Herhangi bir sebeple başka ülkelerde daha önce başlayan üretim sebebiyle yabancı bir ülke belli bir malı veya malları daha ucuza üretmektedir. Ülkede kurulan sanayi dışarıdan gelen ucuz mallar sebebiyle gelişmemekte ve atıl kalmaktadır. Bu durumda bu endüstriye geçici bir süre için ticari koruma sağlanırsa zamanla burada ölçek ekonomileri ortaya çıkacak ve bu endüstri de daha ucuza mal üretebilecektir. Bu durumda iç endüstrideki firmalar ithal mallar ile rekabet edebilecek hatta ihracat yapabilecektir. Bu seviyeye geldiğinde uygulanan korumacı kaldırılabilir. (Doğan,2016: 57)

3.2.3.3. Dış Ticaret Hadlerinin iyileştirilmesi

Bu teoriye göre, koruyucu ticaret politikası dış ticaret hadlerini yükselterek ülke refahı artırabilir. Gümrük tarifeleriyle ithal mallara karşı talebin düşürülmesi bu malların talebinin azaltacaktır. Talebi azalan, ithal malının fiyatı da azalacaktır. Böylece, dış ticaret haddi yükselecektir. Bu politikayı sadece büyük bir ülke başarıyla gerçekleştirebilir. Çünkü dış ticaret hadlerinin olumlu yönde değişmesi için ülkenin dünya fiyatlarını etkileyebilmesi gerekir. (Doğan,2016: 58)

3.2.3.4.Damping ve Sübvansiyonlara Karşı Koruma

Korumacı politikaların uygulanmasının bir başka nedeni üreticileri damping ve sübvansiyona karşı korumaktır. Damping, bir malın dış piyasalardaki fiyatının, iç piyasadaki fiyatından daha düşük tutulmasıdır.(Demir,2019: 20)

Sübvansiyon, devlet tarafından üreticileri veya tüketicileri desteklemek için karşılıksız olarak verilen mali katkılardır. Bunlar vergi indirim iadeler, kredi kolaylıkları, garantili borçlar gibi uygulamalar olabilir. Yabancı sübvansiyonları yerli ekonomideki etkileri dangle aynı niteliktedir. Bu nedenle ithalatçı ülkeler kendi ülkelerindeki üreticilerin bundan zarar gördüğünü ispatlamak için vergi koyarak karşı önlemler alabilir. (Seymen, 2000: 48)

3.2.3.5.İstihdamın Artırılması ve Ödemeler Bilançosu Dengesizliğinin Giderilmesi

Burada; ithal edilen ürünlerin ithalatı engellenerek yurt içinde üretilmeye başlanmasıyla hem istihdamın artırılması hem de ödemeler bilançosu açığının kapatılması, ulusal sanayinin

korunması hedeflenir. Ancak bu politikada olumsuz etkilenen ülkelerin aynı yöntemle başvurmasıyla ticaret hacmi daralır, iki ülkede bu durumdan olumsuz etkilenir. Buna en çarpıcı örnek 1930’larda yaşanan Tarife Savaşlarıdır.(Çetinkaya,1998: 72)

3.2.3.6.Gelir Sağlanması

Korumacılık uygulayan ülkelerde talep iç piyasaya yönelecek; bu da ödemeler bilançosu fazlasına, milli gelir ve istihdam artışına neden olacaktır. Ancak bunun mümkün olması için ön ilgili ülkedeki üretim kapasitesi yeterli olmalıdır. (Demir,2019: 21)

3.2.3.7.Maliyetlerin Eşitlenmesi (Bilimsel Tarife)

Bir ülkede bir ürün veya ürün grubu işgücü, toprak vs. gibi herhangi bir doğal üstünlükleri nedeniyle yabancı mallardan daha ucuza üretebiliyorsa, rekabet eşitliğini sağlamak için aradaki fark ölçüsünde “bilimsel tarife” adı verilen bir tarife konulmasına Maliyetlerin Eşitlenmesi veya Bilimsel Tarife denmektedir. (Tekbaş,2014;21)

3.2.3.8. Ulusal Güvenlik

“Ulusal savunma ile doğrudan ilgili olan endüstrilerin kurulması ve geliştirilmesi için dış koruma gereklidir. Liberalizmin önde gelen savunucularından Adam Smith dahi ulusal güvenlik, adalet, eğitim ve sağlık gibi konularda devletin işlevini kabul etmiştir.”(Demir,2019: 20)

3.2.4. Dış Ticarete Korumacı Politikanın Araçları

Korumacılıkta kullanılan araçlar geleneksel yöntemler olan; vergi, kısıtlamalar ve yasaklar gibi uzun yıllar kullanılmış araçlardır. Küresel ticaret artması ve yaygınlaşmasıyla serbest ticaretin geliştirilmesi hedeflenmiş karşılıklı veya çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları yapılmıştır. Bu mutabakatlardan sonra geleneksel koruyucu araçlar kısıtlanmaya çalışılsa da koruyucu politikalar azalmamış hatta yeni koruyucu araçlar kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başlanmıştır.

Tablo 12 -Dış Ticarete Korumacı Politikanın Araçları

GELENEKSEL-KLASİK YÖNTEMLER	YENİ MODERN YÖNTEMLER
1. Gümrük Vergileri a) İthalat Vergileri b) İhracat Vergileri	1. Yardımlar (Sübvansiyonlar)
2. Eş-Etkili Vergiler (Gümrük vergilerine benzer veya değişken vergiler şeklinde)	2. Tarife Dışı Engeller a) Standartlar Koyma b) İhale Kuralları c) İdari Tedbirler (Poitiers Planı)
3. Miktar Kısıtlamaları (Kotalar) a) İthalat Kısıtlamaları b) İhracat Kısıtlamaları	3. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları
4. İthalat Yasakları	4. İthalatın Gönüllü Artırılması
5. Dış Ticaretin Devletleştirilmesi	5. Anti-Damping Uygulama
	6. Anti-Sübvansiyon Uygulama
	7. Araştırma-Geliştirme Giderlerinin Karşılanması
	8. Gümrük Birliği

Kaynak: (Ünay ve Dilek,2018: 17)

Yukarıdaki grafikte geleneksel yöntemlerin yanında yeni modern yöntemler ifade edilmiştir. Bu araçlar sırasıyla aşağıda açıklanacaktır.

3.2.4.1. Geleneksel Yöntemler

Geleneksel yöntemler uygulama geçmişi daha eskiye dayanan araçlardır. Genel olarak vergi ve kolalardan oluşmaktadırlar.

3.2.4.1.1. Gümrük Vergileri

Gümrük tarifeleri malların ülkeye gümrükten girişi sırasında alınan vergilerdir. Belli bir malın ülkeye geçişi sırasında alınan vergi, harç resim gibi yükümlülükleridir. Ekonomiye etkileri fiyat mekanizmasının işleyişine dayanır. Ticareti kısıtlamada kullanılan en eski ve en geleneksel yöntemlerden biri olan gümrük vergilerinin günümüzdeki temel amacı gelir sağlamaktan ziyade yerli üretimi yabancı rekabete karşı korumaktır.(Kargı ve Yağır,2017: 6)

Kendi içinde iki adet gümrük vergisi vardır. Bunlar ithalat ve ihracat vergileridir. İthal mallardan alınan vergileri ithalat vergileri, ihraç edilen mallardan alınan vergilere ihracat vergileri denir.

3.2.4.1.2. Eş Etkili Vergiler

Eş etkili vergiler, ulusal üretimi korumak için ithal edilen mallara özel uygulanan, malların fiyatını yükselterek gümrük vergisi gibi etki oluşturan vergilerdir.

“Eş etkili vergiler ve fonlar ithalat ve ihracatta gümrük idareleri tarafından da tahsil edilmekte olan vergilerdir. Eş etkili vergiler ve mali yüklerin yerli üreticiyi koruyucu özelliğinin yanında mali açıdan vergi geliri getirme özelliği de bulunmaktadır. İthal edilen mallardan gümrük vergisine ek olarak eş etkili vergiler ve mali yükler de tahsil edilmesinin sebebi, birçok ülkenin bağlı bulunduğu Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ve Dünya Ticaret Örgütü kararlarına göre gümrük vergilerinin oranlarının artırılmasının çok zor olmasıdır.”(Çiçek ve Atalay,2017: 16)

3.2.4.1.3. Miktar Kısıtlamaları (Kota Önlemleri)

“Uluslararası ticarete başvuru dışı çeşitli tarife dışı önlemler arasından çalışma kapsamında; miktar kısıtlamaları dâhilindeki kota önlemlerinin uluslararası ticaret üzerindeki etkisine değinilmektedir. İthalat kotaları, ülkelerin ithal edilecek belirli ürünler üzerinde maksimum miktar veya değer belirleyerek belirli bir dönem boyunca uyguladıkları dış ticaret politikasıdır.” (Elitaş ve Şeker,2017: 57)

3.2.4.1.4. Devletleştirme

“Bir ülkenin uygulamış olduğu dış ticaret politikasında İhraç maddeleri satın alımını ve ithal mal alımlarının sadece devlet eliyle yapılmasıdır.” (www.iktisatsözlüğü.com;2020)

3.2.4.2.Modern Yöntemler

Geleneksel yöntemlere göre uygulama alanı dana yeni olan modern yöntemlerde vergilendirme ve kısıtlamalardan ziyade hukuksal ve finansal destekler uygulayan fazla dikkat çekmeyen koruyucu araçlardır.

3.2.4.2.1. Sübvansiyonlar

Devlet tarafından üreticileri veya tüketicileri desteklemek için karşılıksız olarak verilen mali katkılardır. Dış ticarete devlet verdiği sübvansiyonlarla ihraç edilen ürünün maliyetini düşürerek bu ürünün diğer ürünlere karşı ticarete avantaj yakalamasını sağlayabilmektedir.

“Bu amaçla başvurulacak yollar arasında ihracatçıya vergi iadesi, dolaysız prim ödemesi, ihracata dönük üretim yapan sanayilere düşük faizli kredi ve ucuz girdi sağlanması, ihracat malını satın alacak yabancı ithalatçılara uygun şartlarda kredi verilmesi vs. yer alır” (Doğan,2016:105)

3.2.4.2.2. Tarife Dışı Engeller

“Gümrük tarifeleri dışındaki diğer dış ticareti kısıtlayan araçlara tarife dışı engeller denir. Tarife dışı engeller çoğunlukla ithalatın kısıtlanmasına yönelik olmakla birlikte; bazıları da ihracatın özendirilmesi ya da kısıtlanması amacıyla uygulanabilir.” (Doğan,2016: 98)

3.2.4.2.3. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

“Gönüllü ihracat kısıtlamaları (GİK) en kısa tanımıyla ihracatçının ihraç ettiği belirli bir malın miktarını kısıtlamasıdır. Buradan hareketle GİK’in nicel bir koruma politikası olduğunu söyleyebiliriz. GİK özellikle ithalatçı ülkenin kendi yerel üreticilerini koruması amacıyla gerçekleştirdiği bir önlemdir.” (Orhon,2013:9)

3.2.4.2.4. İthalatın Gönüllü Artırılması

“İthalatçı ülke yabancı ülkeden yapacağı ithalatı kendi arzusu ile artırmaktadır. Örnek verecek olursak Avrupa birliği ülkeleri Japon otomobil ithalatını getirdiği kısıtlamayı kendi isteği ile azaltmakta veya tamimiyle kaldırmaktadır. Bu yöntem ile iki ülke arasındaki ticaret savaşları karşılıklı anlayış göstermeler sonucu barışçıl bir yolla çözülecektir.” (Tuncer,2012: 250)

3.2.4.2.5. Anti- Damping uygulamaları

Anti Damping Vergisi; ulusal sanayiye ve yerli ürünleri korumak amacıyla anti damping konusu ihraç malları üzerine konulan vergidir.(Tekbaş,2014:52)

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Damping, bir malın dış piyasalarda adil denilebilecek bir fiyatın veya yurtiçinde satıldığı fiyatın daha da altında satılmasını ifade eder. Yani bir fiyat farklılaştırma yöntemidir Yabancı üreticiler bu şekilde fiyatlarını düşürerek yerli üreticiler için bir tehdit oluşturmaktadırlar. Uygulanan gümrük politikası ile bu adil olmayan fiyat farkı kapatılmaya çalışılmakta yerli üretimin korunması hedeflenmektedir.

3.2.4.2.6. Anti Sübvansiyon Uygulamaları

Sübvansiyon devletin üreticiye maddi ve mali destek sağlamasıdır. Bunun sonucunda ihraç edilen malın fiyatı dış piyasada iç piyasaya göre daha ucuz olur. Bundan en çok ithalatçı ülkenin üreticileri etkilenir ve zarar görür. Bu durumu önlemek için destek gören ihraç mallarındaki fiyat farkı, ithal edilen ülkede telafi edici vergiler uygulanarak fiyatlarda denge sağlanmaya çalışılır. Bu uygulamalara anti sübvansiyon uygulamaları denilmektedir.(Tuncer,2012: 251)

3.3. 2008 Finansal Krizi ve Yeni Korumacılık

Geniş çaplı finansal krizler etkilerini ekonomik olarak hemen hemen tüm sektörlerde etkisini göstermektedir. Krizin ilk yansımaları küresel ticaretin akışında keskin bir düşüş ile kendini belli ederken talebin düşüşüne bağlı olarak üretim ve istihdamda azalma yaşanmaktadır. Bu sıkıntılı ve zor ekonomik süreçte ulusal çıkarlarımızı korumak amacıyla çok sayıda ülke ilk tepki olarak korumacı önlemlere başvurmuştur. 2008 Küresel Finans Krizinden sonra ülkelerin uyguladıkları ticaret politikaları önceki kriz dönemlerinden çokta farklı olmamıştır. Hizmet sektörünün yaşadığı çöküntü içinde en büyük payı finans sektörü almış birçok banka iflas etmiştir. Nitekim ekonomik yapısı ağırlıklı olarak hizmet sektörüne dayalı İspanya, Yunanistan, Fransa gibi Avrupa ülkeleri krizden daha çok etkilenirken Almanya gibi imalat sanayii ve ihracat ağırlıklı ekonomiler daha az yara almış krizi fırsata çevirmeyi de başarmışlardır. (Ünay ve Dilek,2018: 16)

Yaşanan Krizle birlikte ülkeler azalan talebe karşılık anti-damping ve korunma önlemleri gibi koruyucu ticaret tedbirlerine başvurmuştur. Nitekim söz konusu önlemler 2008-09 yıllarında 38'den 196'ya çıkmıştır. (Gençosmanolu, 2014: 198)

Tablo 13- 2008 Sonrası Uygulanan Koruyu Politika Araçları

Önlemlerin Çeşidi	2008		2009	
	Yeni	Kaldırılan	Yeni	Kaldırılan
Korunma Araçları	38	30	196	127
<i>Anti-damping</i>	31	29	133	95
<i>Telafi edici vergi</i>	2	1	23	12
<i>Korunma önlemleri</i>	5	0	40	20
Sınır Önlemleri	10	12	117	68
<i>Tarifeler</i>	4	11	57	43
<i>Vergi</i>	0	0	0	0
<i>TDÖ (SBS/TTE hariç)</i>	6	1	60	25
İhracat	2	3	13	10
<i>Vergi</i>	2	3	4	6
<i>Kota</i>	0	0	0	0
<i>Yasak</i>	0	0	1	1
<i>Diğer</i>	0	0	8	3
Diğer	3	1	20	12
Toplam	53	46	346	217

Kaynak: Gençosmanoğlu,2014:215

Kriz süreci içerisinde ülkeler karşılıklı koruyucu dış ticaret politikalarına başvurarak ekonomilerini bir nebze olsun toparlamaya çalışmışlardır. Ancak her ülkenin karşılıklı koruyucu politikalara başvurması ile ticari rekabetler ortaya çıkarmış ve farklı ticari araçlar karşılıklı kullanılmıştır. Kur savaşları bu duruma bir örnektir.

“Kur savaşı, genel olarak bir ülkenin devalüasyon yaparak, ihracat pazarlarında görece rekabet avantajı sağlaması ve yüksek döviz kuru ile ithalatı sınırlandırma stratejisini uygulamaya koyduğu bir süreçtir. Ayrıca bir ülkenin rekabetçi devalüasyonlar aracılığıyla diğerlerine karşı yürüttüğü kur savaşı, uluslararası ekonomideki en yıkıcı sonuçlardan biridir (Yılmaz ve Divani, 2018: 14)

Daha önce belli dönemlerde yaşanan kur savaşları 2008 sonrası kendini tekrara anımsatmıştır. Japonya, ABD ve AB'nin başını çektiği ülkeler 2008 krizi sonrası ihracat düzeylerini artırarak iç piyasalarında yaşanan durgunluğu telafi edebilmek için rekabetçi devalüasyon yaklaşımını bir çare olarak görmüştür. (Ünay ve Dilek,2018: 23)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OYUN TEORİSİ VE TİCARET SAVAŞI

Bu bölümde Oyun Teorisi ve Ticaret Savaşı kavramları ifade edilmiş, ABD ve Çin arasında yaşana ticaret savaşı oyun teorisine uygulanarak oyunun analizi yapılmıştır.

4.1. Oyun Teorisi Kavramı

Oyun Teorisi 2. Dünya Savaşından 1990'lı yıllara kadar parlayan matematik ve iktisat dünyasında dikkat çekmiş ve önemini giderek artırmıştır. Oyun Teorisinin giderek artan etkisi birçok bilimsel çalışmalarda yeni açılımlar getirmiştir farklı alanlarda kullanılan bir araç olmuştur. Oyun Teorisinin sahip olduğu yeteneklerle iktisat alanında nasıl katkılarda bulunacağı ise ayrı bir merak konusudur.

4.1.1. Oyun Teorisi

Oyun Teorisi iki ya da daha fazla rakibi belirli kurallar altında birleştirerek karşılıklı olarak çelişen olasılıklar karşısında, birbirlerine karşı en doğru stratejiyi belirleme yöntemidir. (İnci,2009:6)

Oyun teorisi, iki ya da daha fazla oyuncunun kıt kaynaklı bir ortamda diğer oyuncularla etkileşim sürecini ele alan bir tekniktir. Bu uygulamada bireyler karar alıcı olarak adlandırılırlar ve kazanç elde etme amacındadırlar. Oyuncunun oyunda diğer bireylerinde tercihlerini göz önünde tutarak belirli bir kazanç elde etme amacında olması gerekir. Kazancın belirleyicisi; oyuncunun karşılıklı etkileşimde olduğu diğer oyuncuların kararlarıdır. Karar alıcılar birbirlerine karşılıklı bağımlıdırlar ve en yüksek kazancı elde etmek için ya çatışma içine girerler ya da ortak hareket ederler. Oyun teorisinde alınan her kararın bir maliyeti olur ve her karar rakip oyuncunun kararını da etkiler yani bu süreç de ki her aksiyon bir birine bağlıdır.(Yüksel,2018: 50)

4.1.2. Oyun Tarihsel Gelişimi

Oyun Teorisi iktisat alanında ilk olarak Aksak Rekabet Piyasalarının ekonomik analizinde kullanılmıştır. Fransız ekonomist Augustin Cournot'un 1838 yılında yayınladığı Refah Teorisinin Matematiksel Prensipleri adlı Araştırmalar kitabında ki üretici rekabetinde Oyun Teorisini kullanmıştır. (İnci,2009:3)

“Cournot bu yayınında monopol, duopol ve oligopol piyasalarla ilgili analizlerden bahsetmiştir. Bu analizlerde sıfır maliyetle üretim yapan birden fazla firmanın davranışları

incelenmiştir. İncelmeye göre firmalar anlaşma yoluna gitmemekte, birbirlerinin arz miktarlarını veri alarak kazanıncını maksimize edecek kendi arz miktarını ayarlamaktadır.” (Çevikkan,2010:3)

Cournot, daha sonra Nash dengesi olarak adlandırılacak modelin sınırlı bir versiyonunu kullanarak yeni dengeyi ortaya koymuştur. Ayrıca Cournot’un ekonomi alanında yaptığı çalışmayla Oyun Teorisini iktisat bilimine ilk defa kazandıran kişi olmuştur. (Şahin ve Eren,2012: 267)

1913 yılında Oyun Teorisi satranç oyununu inceleyen Zermelo, oyuncuların taşlar satranç tahtasının neresinde olursa olsun her zaman bir kazanma stratejisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Buna göre Zermello, satranç oyununu ele alarak; ya beyaz kazanır, ya siyah kazanır, ya da oyun sonunda her iki taraf da berabere kalır şeklinde bir oyun yapısını tanımlamıştır. (İnci,2009:3)

Ardından 1944 yılında Von Neumann ve Morgenstern, Oyunlar Teorisi ve Ekonomik Davranış adlı çalışmalarıyla sıfır toplamı iki kişilikli Oyun Teorisini açıklanmış, bu çalışmayla faydanın transferini kapsayan sıfır toplamı olmayan oyunların şekli anlatılmıştır. 1950’li yıllarda John Nash “N” Kişili Oyunlarda oluşan denge noktası ve iş birliksiz oyunlar konusundaki çalışmalarıyla Oyun Teorisinin, sıfır toplamı oyunlardan sıfır toplamı olmayan oyunlara doğru gelişmesini sağlamış ardından Harsanyi, 1968 yılında yapmış olduğu çalışmalarla, Nash’in çalışmalarını eksik bilgili oyunlar yönünde geliştirmiştir.(Çevikkan,2010:5)

4.1.3. Oyun Teorisi Temel Kavramlar

Oyun Teorisi 3 temel kavramdan oluşmaktadır. Bunlar; oyuncu, oyuncuların stratejileri, son olarak da oyun sonucu oluşan kazanç ve kayıplardır.

4.1.3.1. Oyuncu

Oyucu en fazla kazancı elde etmek için rasyonel hareket eden karar vericilerdir. Önemli olan oyun içerisinde kara verici olması ve alınan kararın oyun sonucuna bir etkisi olmasıdır Oyunda en az iki oyuncu bulunur ve akılcı hareket ettikleri gibi, kazanmak için en iyisini yaptıkları varsayılır Her oyuncu kazancını maksimize edecek stratejiyi seçer, aynı zamanda diğer oyuncuların seçimleri de kendi seçimini etkiler. (Ergin,2011: 75)

4.1.3.2. Strateji

Oyun teorisinin önemli kavramlarından bir diğeri ise, stratejidir. Strateji, oyunun başından sonuna dek ortaya çıkabilecek bütün durumlar için oyuncuların tercihlerini belirten kararlar bütünüdür. Stratejide amaç en uygun değer kazancını elde etmektir. Bunun için pasif ve baskın stratejik yollar denenebilir. Bir oyunda strateji sayısı sonlu ya da sonsuz olabilir.(Çevikkan,2010:6)

4.1.3.3. Kazanç ve Kayıplar

Her stratejinin uygulanması ile elde edilen sonuçlar kazanç ve kayıpları oluşturmaktadır. Oyunun sonucunda tarafların kazanımı kazanç ve kayıp olabileceği gibi çekilme olabilir. Her sonuç; negatif, pozitif veya sıfır olmak üzere her oyuncunun rakibine karşı kazancını veya kaybını belirler. Oyunda oyuncunun hedefi kazanmaktır. Oyuncu bu kazancı elde edebilmek için kazanç ve kayıplarını kıyaslayarak bir strateji belirler. Strateji bu yolda kullanılan bir araçtır (Yüksel,2018: 57)

4.1.4. Oyun Teorisi Temel Varsayımlar

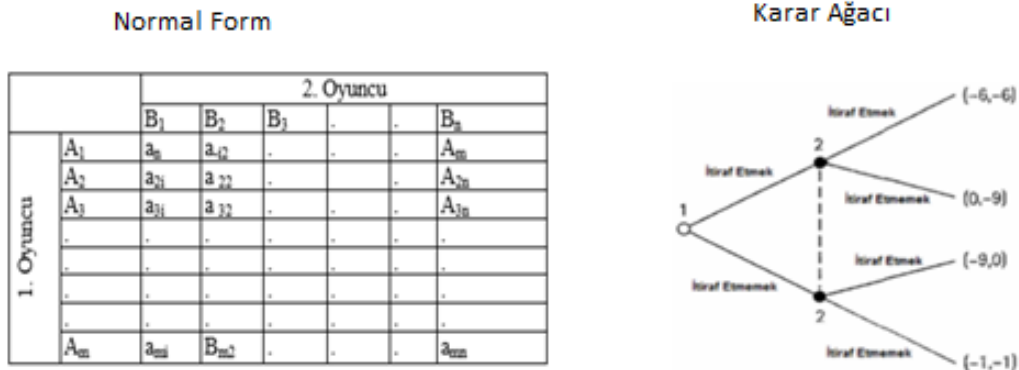
Oyun Teorisinin bazı varsayımları bulunmaktadır. Teorinin ilk durumlarında herkesin tam bilgi sahibi olduğu ve hata yapma payının olmadığı varsayılmış daha sonra herkesin eşit bilgi düzeyinde olmadığı varsayılmış ve Oyun Teorisi daha üst bir yapıya kavuşmuş gerçeğe daha da yaklaşmıştır. Teori içinde bazı değiştiremeyeceğimiz varsayımların olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bu varsayımlar teorinin gelişmesi için iskelet yapısını oluşturan temel yapıdır. Burada amaç teorinin uygulaması sırasında ortaya çıkabilecek karmaşık durumları azaltmaktır.

Oyun Teorisi varsayımları; oyuncular ve stratejileri sonlu sayıdadır, her oyuncu hem kendisi için hem de rakibi için olası stratejilerin hepsini bilir ancak oyuncular rakiplerinin bu stratejilerden hangisini uygulayacağını bilmemektedir. Oyuncular hangi stratejiyi seçerse seçsin her birinin kayıp ya da kazancı sınırlıdır. Oyuncuların kazançları ya da zararları kendi verecekleri kararlara bağlı olduğu kadar rakibinin vereceği karara da bağlıdır. Tüm mümkün davranışlar veya oynanacak stratejiler aynı ölçü biriminde, hesaplanabilir nitelikte olmalıdır. Ayrıca oyun teorisindeki en önemli varsayım bireyin akılcı davranması ve en kazançlı durum için rasyonel hareket etmesidir. (Çubukcu,2016:8)

4.1.5. Oyun Teorisinin Gösterimi

Oyun teorisi Normal form ve Karar ağacı olmak üzere iki şekilde gösterilmektedir. Normal form yapısında gösterilen oyun biçimi, en çok rastlanan biçim olup; her oyuncunun olası stratejileri ile oyuncuların farklı stratejilerinin kesişiminden elde edilecek ödül veya kayıpları gösteren tablo şeklinde form yapısıdır.(İnci,2009: 11)

Şekil 1-Normal Formda ve Karara Ağacında Gösterimi

Kaynak: Yüksel,2018:8

Oyun ağacı formunda bir oyunun oluşturulması, iş birliksiz oyunların gösteriminde kullanılmaktadır. Bu türlü oyunlar ayrıca sıralı olarak oynanan oyunlar olarak da adlandırılmaktadır. Bu ağaç formunu detaylı olarak tanımlarsak, herhangi bir süre zarfında oyuncuların oyunu oynaması aşamasında, stratejilerinin ne olacağını gösteren biçimli oyunlardır. Bu tür oyunların normal formdan en büyük farkı, kurulan modellere zaman bileşeninin eklenmesidir.

4.1.6. Oyun Teorisinin Sınıflandırılması

Oyunlar oyuncuların anlaşmasına göre rekabetçi oyunlar ve işbirlikçi oyunlar olarak sınıflandırılmaktadır. Rekabetçi oyunlar, oyuncular arasında işbirliği bulunmayan rekabetçi oyunlarda oyuncular kazançlarını artırmak için kıyasıya rekabet ettikleri oyunlardır. Rekabetçi oyunları belirleyen en önemli değişken, hamlelerin yapılma anı yani zamanıdır. Oyuncular hamlelerini, belirli zaman diliminde ve sırayla yapıyorlarsa dinamik, hamlelerine aynı anda karar vererek yapıyorlarsa, statik oyundur. (Yüksel,2018: 59)

Statik ve dinamik oyunlarda önemli olan ayrım hamlelerin yapılma zamanıdır. Statik oyunlarda zaman kavramı bulunmamaktadır. Ancak dinamik oyunlarda strateji yapmak için bir hamle zamanı vardır. Statik oyunlarda, oyunun sonunda her oyuncunun seçtiği stratejiye göre

fayda düzeyi belirlenir. Dinamik oyunlarda ise, oyuncuların stratejilerinde bir ardışık olma söz konusu olabilir. Bu tür oyunlarda bir oyuncu hareket ettiğinde diğer oyuncu da oyunda ne olduğu bilgisine sahip olur.(Çevikkan,2010:9)

4.1.6.1.Statik Oyunlar

Oyuncuların eş anlı olarak aksiyon tercihlerini belirledikleri ve yaptıkları hamleler karşılında kazanç ve kayıp yaşadıkları oyunlardır. Statik oyunla dinamik oyun arasındaki en büyük fark zaman kavramıdır. Statik oyunda rakiplerin birbirlerine karşı hamlelerinin aynı anda yapılması söz konusudur bu durum oyuncuların kararlarını aynı anda verdikleri anlamına gelmemektedir ancak kararlar aynı anda verilmiş gibi kabul edilebilir. Kapalı zarf usulü ihale, statik oyuna örnek olarak verilebilir. Bu ihale çeşidinde her oyuncu diğer oyuncuların tekliflerini bilmeksizin sadece bir teklif verebilir ve en yüksek teklifi vermiş olan kişi ihaleyi kazanır. Mahkûmlar İkilemi statik oyun yapısına verilebilecek bir başka örnektir. (Eren,2006:130)

4.1.6.1.1. Mahkûm İkilemi

Bu oyun 1950 yılında Melvin Dresher ve Merill Flood tarafından geliştirilmiş olup Nash'in çalışmaları üzerine kurulmuştur. Oyunda soruşturma sırasında birbirinden ayrı tutulan ve kendilerine seçenekler verilen iki mahkûm vardır. İkisine de birbirlerinin aleyhinde tanıklık etmeleri durumunda, zor ancak dayanıla bilinir bir orta süreli hapis cezası verileceği söylenir. Eğer ikisi de birbirinin aleyhine yapmazsa daha kolay başa çıkabilecekleri, daha kısa süreli bir hapis cezası alacaklardır. Ancak eğer bir tanesi diğerinin aleyhine tanıklık etmeyi kabul ederse de diğeri etmezse tanıklık eden serbest kalacak, sessiz kalan mahkûmsa hayatını mahvedecek uzun bir hapis cezasına çarptırılacaktır. (Munsey, 2015:238)

Tablo 14-Mahkûm İkilemi

		İkinci Mahkûm	
		İtiraf	İtiraf etmemek
Birinci Mahkûm	İtiraf	(-6,-6)	(0,-9)
	İtiraf etmemek	(-9,0)	(-1,-1)

Kaynak: Yüksel,2018: 18

Dikkat edilecek nokta, yukarıdaki getiri matrisindeki kazançların negatif olmasıdır. Çünkü bu oyunda getiriler hapiste geçirilecek olan yıllardır. Taraflar en az hapiste kalma

stratejileri en uygun strateji olarak düşünülebilir. Her hücredeki ilk rakam satır oyuncusunun, ikincisi ise kolon oyuncusunun getirileridir. Bu sorunun çözümünde Nash dengesinden faydalanabilir. (İnci,2009: 12)

Her iki mahkûmunda karşılaştığı ikilemler: ihanet etmek ya da etmemek. Eğer ortağına ihanet ederse özgür kalacak veya orta süreli bir ceza alacaktır. Eğer ortağına güvenir ve ihanet etmezse kısa bir ceza alacak ya da çok uzun bir süre hapiste kalacaktır. Uzun ceza almamak için Nash dengesi her zaman için ihanet etme yönündedir. Burada ilginç olan şey karşılıklı ihanet şeklindeki en iyi stratejinin grubun tamamının refahını maksimize etmemesidir. Eğer ikisi de ihanet etmemiş olsa hapis cezası en aza inecektir. (Munsey, 2013: 239)

Nash dengesi stratejisinde oyuncular her zaman rakiplerinin oynayacağını düşündükleri stratejilere karşı kendisi açısından en çok faydayı sağlayacak en iyi stratejiyi kullanır. Nash dengesinde temel olan unsur, bir denge noktasının varoluşudur. John Nash, von Neumann minimum ve maksimum teoremi genelleştirilmesinin temeli olarak en iyi cevap yaklaşımını seçmiştir. Nash'e göre, iki kişilik bir oyunun çözümüne aday olacak bir strateji çifti, stratejinin her biri rakibinin oynayacağını tahmin ettiği diğerine karşı, en iyi cevap verebilme niteliğini sağlaması gerekmektedir. Her bir oyuncu stratejilerinin oyuncunun kendi ödülünü maksimize ettiği durumu ifade etmektedir. Her oyuncunun stratejisi, diğer oyuncuların oynayacağını tahmin ettiği stratejilerine karşı optimaldir. Bu özellikleri olan bir strateji kombinasyonu Nash dengesi olarak adlandırılmaktadır.(Çevikkan,2010: 17)

Oyunun kazanılması için ya baskın strateji izlenecek ya da denge durumu kullanılacaktır. Denge durumu işbirliğine dayanmaktadır. Öncelikle birinci mahkûmun karşılaştığı ikilem değerlendirilsin. Suçu itiraf mı etmeli veya itiraf etmeyip diğer mahkûmun da aynısını yapmasını mı umut etmeli. Tam baskınlık ilkelerine göre birinci mahkûm itiraf etmeli. Çünkü ikinci mahkûmun kararından bağımsız birinci mahkûm için en iyisi itiraf etmek olacaktır. İtiraf etmemek tam baskındır ve itiraf etmeme kararının verilmeyeceği tahmin edilebilir. Aynı mantık ikinci mahkûm içinde geçerli olacaktır ve ikinci mahkûm da itiraf edecektir. Tam baskınlık uygulandığında bu oyunun çözümü her iki mahkûmun itiraf etmesi olacaktır. Ancak, eğer her ikisi de suçu itiraf etmemiş olsaydı sonuç daha iyi olacaktır Mahkûmlar açmazında baskın strateji izlenerek gidilen yol iki tarafında daha zararlı çıkmasına yol açacaktır.(Yüksel,2018: 14)

Mahkûmlar açmazının çözüm temelinde işbirliği rekabet halinde ki rakiplerden daha fazla kazandırmaktadır. Oyun statik yapıda olduğu varsayıldığından dolayı yani her oyuncunun tek bir hamle yapma hakkı vardır ve rakibinin hamlesini görememektedir. Rakipler kendileri için en doğru kararı verdiklerini düşündüğünde kendileri için en zararlı sonucu elde edebilirler.

4.1.6.2. Dinamik Oyunlar

Dinamik oyunlar, oyuncuların stratejilerini sırayla seçtikleri ve diğer oyuncuların önceki seçimlerini bildikleri ve önceki hareketlerin gözlemlenebildiği oyunlardır. Bu tür oyunlarda aynı anda yalnızca bir oyuncu hamle yapmakta, sırası gelen her oyuncu kendisinden önceki oyuncuların ne yaptığını bilmektedir. Statik oyunlarda oyuncu rakibinin hareketini tahmin etmeye çalışarak hamlesini yapmaya çalışır ancak dinamik oyunlarda bu oyuncuların rakibin yapacağı hamleleri ve sonuçları bilmesi söz konusudur. (Karabacak,2008: 14)

Bir oyun iki nedenden dolayı dinamik olabilir. Birinci neden, iki oyuncu arasındaki etkileşimin doğasından dinamik olabilir. Bu durumda oyuncular en uygun yanıtlarını vermeden önce diğer oyuncuların hareketlerini gözlemleyebilirler. Bunun tam tersi, statik oyunlarda oyuncuların kararlarını eş zamanlı verdikleri kabul edilebilir. İkinci neden, eğer tek seferlik bir oyun birden fazla tekrarlanıyorsa ve oyuncular sonraki oyunları oynamadan, önceki oyunların sonuçlarını gözlemleyebiliyorsa oyun dinamiktir. (Evyapan,2009: 56)

Dinamik oyunlar statik oyunlara göre baskın stratejilere ve işbirliğine kesin imkân vermektedir. Dinamik oyunlarda deneme yanılma olmadığı için ve olası sonuçlar bilindiği için alınacak karar kesin ve nettir.

Dinamik oyunda önemli olan Nash dengesini bulmaktır Birçok dinamik oyunda birden fazla Nash dengesi vardır. Çünkü Nash dengesi; oyunculara herkesin çıkarlarının zirvede olacağı kesişim noktasını vermektedir. (Bekar,2008:29)

4.2.Ticaret Savaşı Kavramı

Koruyucu ticaret politikalarının karşılıklı restleşmelerinin ardından ticaret savaşı kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticaret savaşları artık ülkelerin korumacı politikalarından sıyrılıp birbirlerini belirgin olarak hedef alıp uyguladığı koruyucu ticari politikalarlardır.

Ticaret savaşları; ülkelerin korumacı yaklaşımla ulusal sanayiye geliştirmek, yeni istihdam alanları yaratmak ve eski iş kollarını canlandırmak için ithal ürünlere ve dış ülkelere

ekstra vergi koyması, ihracat ürünlerine uygulanan kotayı artırması ve bu duruma karşılık diğer ülkelerin de aynı şekilde misilleme yapmasıdır.(www.gcmforex.com:2021)

Ticaret Savaşları, korumacılık politikalarını uygulayarak ithalata kısıtlamalar getirmiş olan bir ülkeye karşı başka ülkelerin de benzer yollarla karşılık vererek misilleme yapmaları halinde ortaya çıkan ticari rekabet durumudur. Konu korumacılıktan ticaret savaşlarına sıçradığında bu savaşa giren ekonomiler birbirlerinden yaptıkları ithalatı kısıtlamaya yönelirler. (Yılmaz ve Divani,2018: 15)

“Ticaret savaşları iki veya daha fazla ülke arasındaki ticaret tarifeleri konusunda oluşan ihtilafıdır. Bu tür çatışmalar genellikle, söz konusu ülkeler, kendi ülkesi için ithalatı veya ihracatı iyileştirmeye çalıştıkları için ortaya çıkar.”(Aytekin ve Uçan,2018:855)

Ticaret savaşı tek yönlü olmayan birçok aktörü bulunan dinamik bir olgudur. Ticaret savaşının aktörleri sadece ülkeler olabileceği gibi ekonomik topluluklar, şirketler, merkez bankaları ve siyasi iktidarlar olabilir.(Şenol:2020,58)

Ticaret savaşları bir ülkenin yerli üreticisini ithal ürünlerden korumak için gümrük tarifeleri, kotalar, miktar kısıtlamaları, anti dumping, telafi edici vergiler, sübvansiyonlar gibi koruyucu ticaret politikası araçlarını içerebildiği gibi kur savaşları da ticaret savaşında kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. (Yiğitdoğan,2020: 75)

Ticaret savaşında uygulanan koruyucu gümrük tarifeleri ile ithal malların fiyatlarında kolaylıkla artış olur. Bunun sonucunda, ithal mallara kıyasla yerel mallar daha ucuz hale gelip piyasada daha fazla satılma imkânı bulur. Yerli ürünlere olan talep artışı ve yerli üreticilerin şirketlerin büyümesine ve daha fazla istihdama artışına neden olur. Ancak üretim için ithal hammaddelere veya parçalara ihtiyaç duyulan ülkelerde yerel imalatçılar daha yüksek maliyetler ile karşılaşmak durumunda olacağından bu durum beklenenin aksine kârlılığı azaltır. Azalan kar oranları şirketlerin küçülmesine, rekabet ortamını zarar görmesine ve üretimin zayıflamasına neden olur.(Şenol,2020: 61)

Ticaret savaşı uygulamanın ilk aşamasında belli alanlarda yalancı kazançlar getirirse de restleşmelerin artmasıyla beraber aktörlerin karşılıklı kayıplarıyla sonuçlanmaktadır. Üretim maliyetlerinin artması, şirketlerin küçülmesi, işsizlik, enflasyon ve beraberinde gelen finansal zorluklar ve ticaret savaşlarının ekonomik krizlere davetiye çıkarmasına neden olmaktadır. Ayrıca artan küreselleşmeyle beraber piyasaların birbirlerine bağlı olması ticaret savaşlarını

daha maliyetli hale getirmekte, küresel piyasalarda üretim zincirlerinin değişmesine ve oluşabilecek finansal krizlerin dolaylı olarak diğer ülkelere yansımaya neden olacaktır.

4.3. ABD-Çin Ticaret Savaşı

Dünyanın iki büyük ekonomisinin birbiri ile çok uzun bir geçmişi vardır. Bu birliktelik uzun bir süre dalgalı bir şekilde devam etmiş; Kore savaşı ve ABD'nin Vietnam'a müdahalesinden sonra karşılıklı iletişim uzun bir süre kopmuş, Mao'nun ölümünün ardından Çin'de başlayan reform hareketleri ile ABD Çin arasındaki iletişimi tekrar başlatmıştır.

Çin'in 1978'den sonra ekonomik açıdan liberal politikalara kaymaya başlaması ve dünya piyasalarında yer edinme çabaları ABD Çin arasındaki ilişkilerin zemininde kayma meydana getirerek, ideolojik alandan ekonomik alana geçmiştir. Ekonomik ilişkiler ABD'li firmaların Çin'i işgal etmesi Çin mallarının da ABD'yi işgal etmesi ile aralarında kopası önlenemez bir bağ oluşturmuştur. Çin de reformlar ile başlayan süreçle ABD Çin ilişkileri geçmiş ideolojik çekişmeleri geride bırakarak ekonomi merkezli, kazan kazan ilişkisine dayanan bir ilişkiyle yeniden başlamıştır.(Arıbaş ve Hüdavendigâr, 2014: 258)

“1990'ların ortalarından itibaren Çin'den yapılan ucuz ithalatlardan dolayı ABD'li tüketiciler yaklaşık 600 milyar dolar tasarruf etmiştir. ABD üreticileri ise ucuz yedek parçalar sayesinde belirtilmeyen miktarda milyarlarca dolar tasarrufta bulunmuştur. Fortune'e göre bu tasarruflar sayesinde ABD, faiz oranlarını uzunca bir süre düşük tutabilmiştir. Böylece daha çok Amerikalının ev almasının ve ABD şirketlerinin yeni buluşlar için yatırım yapmasının daha fazla önü açılmıştır. Çin'in ucuz işgücü kapasitesi hem Çin'e hem de ABD'ye doğrudan veya dolaylı olarak kazanımlar sağlamıştır. Sözelimi bir ABD'li şirketin Şahngay'a bir fabrika kurması ve bu fabrikaya ABD'den birçok mal ve hizmet ihraç etmesi ABD'nin ihracatını artırmasının yanında ABD'ye istihdam da oluşturmuştur. Ayrıca Çin'de üretilen yedek parçaların maliyetinin düşüklüğü netice itibariyle ABD sanayisine birçok fayda sağlamıştır.” (Friedman, 2010: 123)

ABD ve Çin arasındaki ticaretin her geçen gün artmasıyla ABD sürekli olarak Çin'e karşı ticaret açığı vermeye başlamıştır. Buna karşılık Çin elde ettiği ticaret fazlasını doğru bir şekilde kullanarak küresel bir güç olma yolunda emin adımlarla ilerlemiştir. Çin Ekonomisinde ABD şirketlerinin artış göstermesi ile ABD'de Çin mallarının varlığını artmış ancak ABD Çin arasındaki ticari açık ABD'nin aleyhine inanılmaz boyutlara ulaşmıştır.

İhraç mallarına yönelik ABD'nin talep artışını sağlama konusunda gidererek artan cari açığının finansmanı konusunda Çin bilinçli bir çaba içine girmiştir. Çin'in ihraç lokomotifinin

ABD Borç Tahvillerinin toplanması konusunda Çin'in finans gücünün sergilediği büyüme ABD tüketim çılgınlığı ile yakından ilişkidir. Çin, doların mevcut değerini korumanın yanında sermaye piyasasında düşük faiz politikasını da sağlamak için yüklü miktarda dolar almıştır. Bu durum da Amerikalıların daha fazla harcama yapmasını ve ekonomik büyüme hızıyla beraber ithalat artışını devam etmesine yardımcı olmuştur. Böylece Pasifik Bölgesinde iki ayrı dolar bölgesi oluşmuş; Çin, üretim yatırım yapıp büyürken ABD'yi borçlu bir konuma getirmiştir. (Panitch vd., 2012: 250)

Mevcut ticari dengenin yanında 1985 yılından itibaren Çin karşısında sürekli artan bir şekilde dış ticaret açığı veren ABD, Çin'in müdahaleli dalgalı kur politikasıyla Dolar karşısında ulusal parası olan RMB'nin değerini düşük tutması ABD'nin dış ticaret açığını kapatmasına engel oluşturmuştur. Düşük maliyetler dolayısıyla zaten ucuz olan Çin malları, yüksek kur sebebiyle Dolar cinsinden iyice ucuz hale gelmiş ve Çin mallarına olan talep daha da artmıştır. ABD'nin RMB değerinin yükseltilmesi konusunda yaptığı baskılara rağmen Çin, istenilenin aksine RMB'nin Dolar karşısındaki değerini iyice düşürmüştür. Bu durum iki ülke arasındaki gerginliği daha da artırmış ABD tarafının var olan ticari koşulları irdelemesine neden olmuş, koruyucu politikaların başlamasına zemin hazırlamıştır. (Gerede,2016, 39)

4.4. ABD-Çin Ticaret Savaşı ve Oyun Vizyonu

İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD'deki sanayi tesislerinin önemli ölçüde genişlemesi Almanya ve Japonya'daki endüstriyel kapasitenin zarar görmesiyle birleşince ABD sanayisi 1950'lerde dünya çapındaki talebi karşılamada muazzam bir avantaj sağlamıştır. Savaş sırasında sanayileri yıkıma uğrayan Almanya, Fransa, İtalya ve Japonya gibi ülkeler tekrardan kalkınma stratejileri izleyerek kısa sürede ekonomide savaş öncesi konumlarına ulaşmışlardır. Bahsi geçen ülkelerin dünya ticaretindeki paylarının artması ABD'nin payının azaltmıştır. Bu durum karşısında ABD yeni stratejisi ile sanayi kuruluşlarını Doğu Asya'ya kaydırıp ucuz iş gücü ve hammaddeye kolay erişebilme fırsatını yakalayarak kendisini finans sektöründe ön plana çıkarmıştır. Bu değişimden sonra ABD finansal anlamda küresel bir merkez olmuştur. Ancak 2008 krizi ABD ekonomisinin güvenilirliğine ciddi zarar vermiş; kriz bankacılık sektöründe patlak verdiği için bu alanlara olan güven sarsılmıştır. 2008 Finansal Kriz ile ekonomik yapısı ağırlıklı olarak hizmet sektörüne dayalı ülkeler krizden daha çok zarar görürken, ihracat ağırlıklı sanayi ekonomileri daha az zarar görmüştür. (Ünay ve Dilek, 2018: 112)

Yaşanan ekonomik bunalımların yanında ABD'nin Çin karşısında artan ticaret açığı ve Çin ekonomisinin küresel ekonomideki artan kapasitesi ABD'nin Çin'i kendi hegemonyasına karşı bir tehdit olarak algılamasına neden olmaktadır. %60 varsayımına göre, başka bir ülkenin ABD ekonomisinin %60'ı kadar ekonomik büyüklüğe ulaşması ve büyümeye devam etmesi halinde ABD bu durumu kendi hegemonyasına karşı tehdit olarak görmesidir. Bu varsayımına göre ABD için ticaret savaşı Çin karşısında ticaret açıklarını azaltmanın yanında Çin'in geniş bir yelpazedeki gelişimini engellemektir.(Kwan,2019: 4)

TRUMP yönetimi önceki dönem dış ticaret politikalarının aksine 2017-2018 yılları arasında imalat sanayinin Çin'den geri getirilmesi ve istihdamın artırılması için koruyucu dış ticaret politikalarına başvurmuş, toplamda 818 Çin ürününe 34 milyar dolar değerinde gümrük vergisi getirmiştir. (Evans,2020: 4)

ABD Çin ticaret savaşı oyun alanında konumlandırıldığında ABD ve Çin iki rakip oyuncu olarak oyuncu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun alanında aktif oyuncular ABD ve Çin olarak tanımlanırken oyun da hamle yapmayan ancak oyun içerisinde bulunan pasif 3. oyuncular da bulunmaktadır. Bu oyuncular oyun alanında aktif oyuncu olan ABD ve Çin'in doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantısı olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdir.

Oyun alanında iki ülke için en iyi opsiyon karşılıklı serbest ticaret olsa bile ABD ve Çin arasındaki ekonomik ve siyasi alanlardaki küresel güç yarışı iki ülkenin birbirine üstün gelebilmek için koruyucu ticaret politikalarını seçme eğiliminde olmasına neden olmaktadır. Oluşan bu rekabet durumu iki ülkenin ticaret savaşına girmesini tetikleyebilmektedir. İki ülke için en uygun ticaret seçeneği karşılıklı müzakereler ile dengenin denge noktasının bulunmasıdır. (Takotashi,2019:6)

4.4.1. ABD-Çin Ticaret Savaşı Kronolojisi

- ABD Ticaret Bakanı'nın kendi inisiyatifi ile 18 Ağustos 2017'de kurduğu soruşturma komisyonunun Çin'i teknoloji transferi, fikri mülkiyet hakları ve inovasyon alanlarında yasal olmayan uygulamalardan dolayı yayınlanan raporuna dayanarak 60 milyar dolar değerinde Çin ürünlerine ek vergi, Dünya Ticaret Örgütüne dava etme ve yatırımlarda yeni kurallar şeklinde önlemler getireceğini açıkladı.
- 23 Mart 2018 –TRUMP yönetimi, Çin'den demir ithalatına yüzde 25, alüminyum ithalatına ise yüzde 10 ek vergi getirdi.

- 2 Nisan 2018:'de Çin, ABD'nin 2,8 milyar dolar değerinde alüminyum ve çelik ürünlerin ihracatına getirdiği vergilendirmeye karşılık vererek, 2017'de 2,4 milyar dolar değerinde çeşitli ABD ürünlerine gümrük vergisi getirerek karşılık verdi.
- 5 Nisan 2018: –TRUMP yönetimi 100 milyar dolar değerinde Çin ürünlerine ek vergi getirilmesi için çalışmalar başlattı.
- 29 Mayıs 2018: ABD, 50 milyar Dolar değerinde ki Çin teknolojik ağırlıklı ürünlerine ek vergi getirileceğini açıkladı.
- 15 Haziran 2018: ABD Ticaret Bakanlığı 6 Temmuz'dan başlayarak, 2 aşamada toplam değeri 46,3 milyar Dolar olan çeşitli ürünlere %25 ek vergi getiren revize ürün listesini yayınladı. Revize Liste daha fazla ara mamul içeriyordu. İlginç olan, ürünlerin %95'i ABD'de yerleşik şirketlerin üretimi için Çin'e bağımlı oldukları ara mamullerdi. Buna karşılık Çin de ABD gibi 2 aşamalı uygulamak üzere yaklaşık 45 milyar dolar değerinde 659 adet önlem listesini yayınladı. 6 Temmuz'da yürürlüğe girmesi planlanan ve çoğunlukla ulaşım araçları ve soyayı içeren ürün listesi 29,6 milyar dolar değerinde iken; petrol, kimyasal, plastik ve sıvı propan ağırlıklı yaklaşık 15,3 milyar dolar değerinde ikinci listenin de Başkan Trump'ın uygulamalarına bağlı olarak daha sonra yürürlüğe konulacağı duyuruldu. Ayrıca Çin'in 4 Nisan 2018:'de öngördüğü ilk listeden farklı olarak petrol ürünleri, bazı tüketim maddeleri ve tıbbi malzemeler listeye eklenirken, 2017'de 16,3 milyar Dolar olan havacılık ürünleri ise listeden çıkarıldı.
- 6 Temmuz 2018: – ABD yönetimi, Çin'den ithal edilen 50 milyar dolar değerindeki ürünlere uygulanacak vergilendirmenin ilk adımı olan 34 milyar dolar değerindeki 800'den fazla ürüne yüzde 25 ek gümrük vergisi uygulamaya başladığını duyurdu.
- 10 Temmuz 2018: Trump'ın 18 Haziran tarihli talebi üzerine, Ticaret Bakanlığı Ağustos'ta ilgili taraflarca tartışılmak üzere bilişim ürünleri, oto yedek parçaları gibi ürünlerin yaklaşık %47'sini oluşturduğu 5000 ürünlük ek listeyi açıkladı. Telefon, bilgisayar, mobilya, hazır giyim, gibi tüketici ürünlerin ağırlıkta olduğu ürünlerde listeye alındı. Böylece, 15 Haziran'da belirlenen 50 milyar Dolar değerinde listeye birlikte toplamda 250 milyar Dolar'a ulaşan önlemler listesi 2017'de Çin'den yapılan ithalatın yarısını kapsayacak hale getirildi.
- 20 Temmuz 2018: Trump kendisiyle yapılan bir röportajda, Çin'den 2017'de gerçekleşen 504 milyar Dolar değerinde tüm ithalata ek vergi getirmeye hazır olduğunu ifade etti.

- 1 Ağustos 2018: Robert Lighthizer, yaptığı açıklamada, Başkan Trump'ın Çin'e misillemeler nedeniyle getirilecek yüzde 10'luk tarife oranının yüzde 25'e çıkarılması direktifi verdiğini ve açıklanan ürünlere uygulanacağını bildirdi.
- 23 Ağustos 2018: ABD, Çin'den gelecek mallara 16 milyar dolarlık ek vergi koydu. Çin ise aynı karşılığı verdi.
- 24 Eylül 2018: ABD, 200 milyar dolarlık Çin malına yüzde 10 ek vergi uyguladı. Çin ise misilleme olarak aynı oranda 60 milyar dolarlık mallara ek vergi koydu
- 1 Aralık 2019: İki ülke arasında 90 günlük ticari ateşkes kararı alındı
- 10 Mayıs 2019: ABD, daha önce Çin'in 200 milyar dolarlık mallarına uyguladığı yüzde 10'luk tarifeyi, yüzde 25'e çıkardı.
- 1 Haziran 2019: Çin, ABD'nin 60 milyar dolarlık mallarına uyguladığı tarifeyi, yüzde 25, 20, 10 olarak uygulamaya başladı.
- 29 Haziran 2019: ABD yeni ek vergi koymayacağını ve Çinli Huawei'nın kısıtlarını kaldırdığını açıkladı. Çin ise ABD'den yeni tarım ürünleri alacağını duyurdu
- 13 Aralık 2019: İki ülke ekonomi ve ticari anlaşma konusunda ilk yazılı metni hazırladı.
- 15 Aralık 2019: İki ülke daha önce uygulayacaklarını açıkladı bazı ek vergilerden vazgeçtiklerini belirtti.
- 15 Ocak 2019: "Birinci Safha" ticaret anlaşması imzalandı. (Palacioğlu,2018: 3-6)

Mart 2018'den bu yana taksitlerle gümrük vergileri artışına neden olan ticaret savaşında ilk aşama tamamlanmıştır. Birinci Safha olarak adlandırılan bu dönemin müzakereleri 15 Ocak 2019 da beyaz sarayda imzalanan antlaşma ile son bulmuştur.

Birinci safha antlaşmasının içeriğine göre:

- Çin fikir mülkiyetleri konusunda daha dikkatli davranacak, hakların korunmasını sağlayacak.
- Teknoloji transferleri ancak pazar koşulları altında, gönüllü ve karşılıklı rızayı alarak yapılacak
- ABD'nin tarım ürünleri ihracatına uyguladığı kısıtlamaları yumuşatılacak
- Bankacılık ve Finans alanında ABD Şirketlerinin Çin pazarına girmesi için uygun ortam sağlanacak.
- Her iki tarafta daha önce IMF nezdinde yaptıkları taahhütlere sadık kalacaklarını teyit ederek kur politikalarında rekabetçi devalüasyona gitmeyecekler.
- Çin bu antlaşma ile ABD'den 200 milyar dolar kadar ürün satın alacaktır. (Aran,2020: 4)

İlk antlaşmasının en önemli sonucu İkinci Safha antlaşmasının imzalanması için müzakerelerin devam etmesidir. Devam edecek olan müzakerenin en önemli konusu ise Çin hükümetinin kendi firmalarına sağlamış olduğu teşvik ve sübvansiyonlardır.

4.4.2. Ticaret Savaşının Oyuncuları

ABD Çin arasında yaşanan ticaret savaşının oyuncuları ABD ve Çin olarak konumlandırılmaktadır. Mevcut oyun içerisinde ABD ve Çin aktif oyuncular olarak karşımıza çıkarken oyun içerisinde aktif olmayan ancak alınan kararlardan dolayı kayıp ve kazançlar yaşayan başka oyuncularda söz konusudur.

4.4.3. ABD'nin Oyun Stratejisi

Çin'in artan gücü itibariyle ABD ekonomisine rakip olması ekonomide bazı durumları artık daha görünür hale getirmiştir. ABD için Çin ile yapılan ticaret, kazan kazan politikasından ziyade kendi hegemonyası için sert bir yarışa dönmüştür. Bu doğrultuda ABD'nin oyunda baskın bir strateji izlemesinde TRUMP yönetiminin ortaya koyduğu “Yeniden Büyük Amerika” politikası önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

TRUMP yönetimi uygulamaya çalıştığı iç ekonomi politikaların yanında dış ticaret politikasında koruyucu ticaret politikalarını benimsemekte uluslararası ticarete sıfır toplamlı bir oyun olarak bakmaktadır.(Lee,2018: 4)

ABD Çin arasında giderek artan dış ticaret açığının oluşturduğu gündem doğrultusunda TRUMP yönetimi Çin'i ticaret kurallarına göre oynamamakla, Çin'in ulusal parasının değerini bilerek düşürdüğünü suçlamakla beraber ABD'nin teknolojik sınırlarının Çin hükümetinin desteklediği firmalar tarafından çalındığını iddia etmektedir. (Ajami,2020: 2)

ABD yönetimi Çin'in “Made in China 2025” politikasının piyasa kurallarına göre uygulanmadığını, Yeni Pek Yolu Projesinin piyasa ilkelerini görmezden gelerek uluslararası kurallara göre uygulanmadığını, Çin'in Dünya Ticaret Örgütü beklentilerine rağmen merkantilist politikalarda ısrarcı olduğunu ve Çin'in devlet destekli şirketlere uyguladığı sübvansiyon politikası ile kullanarak piyasa yapısını bozduğunu belirtmektedir. (Charnovitz,2019: 6)

Çin, kuruluşunun yüzüncü yılında küresel ekonomide süper güç olmak amacıyla uygulamaya koyduğu Made in China 2025 politikası ve Yeni İpek Yolu Projesiyle Çin merkezli bir ekonomik yapının inşası üzerinde çalışmaktadır. ABD'nin, Çin'in ileri teknoloji alanında kendini hızla yakaladığına dair oluşan endişeyle beraber Çin'in devlet kapitalizm sisteminin

ABD liderliğindeki piyasa kapitalizmine bir meydan okuma olarak görmesi, ABD'nin korumacı önlemlerle Çin'in politikasının yönünü değiştirmeye çalışmasına neden olmaktadır. (Urata,2019: 16)

ABD'nin oyun stratejisi TRUMP yönetiminin politikalarının yanında yükselen Çin hegemonyasının baskılanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda ABD ticaret açığının kapatılması hedefinin yanında Çin'in yeni ekonomi politikalarını baskılayacak kısıtlamalara başvurmakta belli şirketleri küresel piyasalarda kısıtlamaya çalışmaktadır.

4.4.4. Çin'in Oyun Stratejisi

ABD'nin baskın oyun stratejisine karşılık Çin'in oyun stratejisi daha itidallidir. Çin ticaret savaşında savaşı başlatan taraf olmamış ancak yapılan hamlelere karşı tepkisiz kalmamıştır.

Çin'in gelecek ekonomi stratejisinde küresel süper bir ekonomik güç hedefi vardır. Mevcut ekonomik yapısı Çin'i üst sıralar taşısa da ABD'nin karşısında gerçek bir rakip olabilecek teknolojik ve üretim yapısı yoktur. Nüfusun yaşlanma tehlikesi, üretim teknolojilerindeki yetersizlik ve verimsiz üretim yapısı beraberinde oluşan enerji ve çevresel sorunların her geçen gün etkisini giderek artırması, Made in China 2025 programını Çin için daha önemli bir hale getirmiş ve planlamalar bu hedef doğrultusunda yapmıştır.

Çin, küresel bir süper güç olma hedefi doğrultusunda, Alman Endüstrisi 4,0 modelinin yanında 5G ve yapay zekâ teknolojilerinin de birlikte formüle edilmesiyle oluşturulan "Made in China 2025" programına, hedeflenen sektörlerde inovasyon hızının yakalanmasını ve yabancı teknolojilerin transferinin yapılması için yüz milyarlarca RMB destek sağlamıştır. (Kwan,2019:3)

Çin'in yeni üretim modelinin yanında ortaya koyduğu yeni dış ticaret politikası olan Yeni İpek Yolu Projesi, Çin'e yeni pazarlar açan, enerji, ulaşım ve teknoloji projelerini kapsayan bir kalkınma projesi olup bu doğrultuda uluslararası finans yapıları kurarak projeyi finanse etmektedir. Çin'in bu yeni proje ile beraber hem kalkınma hem de yeni bir küresel finans merkezi kurma hedefi vardır. Yeni Pek Yolu Projesi ile kurulmuş olan Asya Kalkınma Bankası ile bir taraftan alt yapı yatırımlarını finanse edecek, diğer taraftan üye ülkelerin para birimlerinde ortaya çıkabilecek dalgalanmaları dengeleyebilecek finansman imkânları olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu proje için ayrılan bütçe ile karayolu, demiryolu, havaalanları yansırı

enerji tedariki, demir çelik çimento sektörlerindeki yatırımların finansmanlarında aktif rol alacaktır.(Yavilioğlu,2016: 3)

Yeni İpek Yolu Projesinin sahip olduğu fırsatlarla beraber Marshall Planının Avrupa ekonomisini toparlanmasında ve ABD'nin küresel bir güç olmasında oluşturduğu etkiyi, benzer bir şekilde Çin'e getirme olanağı bulunmaktadır.(Demir ve Tekir,2018: 33)

Çin'in gelecek politikaları Made in China 2025 ve Yeni İpek Yolu etrafında şekillenmesi bu projeleri daha önemli hale getirmektedir. Programların sektöre uğramaması için ticaret savaşında Çin yönetimi sakın davranmakta, bekle ve gör stratejisi benimsemektedir. Ancak ABD'nin baskın ticaret politikalarına karşı sübvansiyon politikaları, karşı vergilendirme ve elinde bulundurduğu ABD tahvillerinin yansız döviz politikası ticaret savaşında karşı oyuncuya karşı kullanabileceği araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.4.5. Oyunun Oynanması

Ticaret Savaşı ABD'nin hamle yapması ile başlamıştır. ABD bu oyunda daha agresif oynar iken Çin ölçülü karşılık vermiştir. ABD için önemli olan Çin'i tamimiyle etkisiz hale getirmekten ziyade oyun kurallarını kendi lehine çevirecek şekilde karşıyı zorlamaktır.

ABD Çin arasındaki ticari rekabette taraflardan birinin serbest ticaret politikası izlemesine karşılık diğer tarafın koruyucu ticaret politikası uygulaması, serbest ticareti sürdüren oyuncuya kaybettirirken koruyucu politika uygulayan oyuncuya kazandırmaktadır. İki tarafın karşılıklı serbest ticaret sürdürmeleri Çin'e avantaj sağlamaktadır bu ticari dengede Çin ticari fazla elde etmekte ve kazanımlarını ABD tahvilleri ile değerlendirmektedir.

Tablo 15 Amerika Çin Ticaret Savaşı

		<u>Çin Halk Cumhuriyeti</u>	
		Korumacılık	Serbest Ticaret
<u>Amerika Birleşik Devletleri</u>	Korumacılık	-6,-6	0,-9
	Serbest Ticaret	-9,0	0,1

ABD Çin arasındaki ticaret tarafların karşılıklı koruyucu politikalar uygulamasıyla ticaret savaşına dönüşmekte, iki büyük ekonominin ticaret savaşını iki taraf da zarar vermektedir.

ABD dış ticaret politikasını oluştururken ortaya koyduğu en önemli etken mevcut dış ticaret dengesinin oluşturduğu sonuçlardır. ABD Çin ticaret dengesi, ticaret savaşının başlamasında en önemli etken olmuş, tartışmalar ilk olarak bu konu etrafında başlamıştır.(Urata,2019:2).

24 aylık sürecin sonunda ABD’de Çin’den ithal edilen malların % 97’sine %18 oranında gümrük tarifesi uygulamış bu duruma karşılık Çin, ABD ithal mallarına %20 gümrük tarifesi uygulayarak karşılık vermiştir. (Hanson,2020:2) Temmuz 2019’ a kadar ABD Çin ürünlerine toplamda 436 milyar dolarlık ek vergi uyguladıktan sonra Çin ABD ürünlerine toplamda 160 milyar dolarlık ek vergi getirmiştir.(Ajami,2020:2)

İki ülke arasındaki rekabet ticaret savaşının paralelinde teknolojik savaşa dönüşmüş; Çin’in yapay zekâ ve telekomünikasyonda büyük kazanımlar elde etmiş olmasına karşılık ABD, Çin’in atılımlarını kısıtlamak için ilgili alanlarda belli şirketlere ve iş adamlarına yaptırımlar uygulamıştır.(Yang,2019:205)

TRUMP yönetimi Made in China 2025 üretim modelinin ABD ve diğer ülkelerin çıkarlarına zarar verdiğini ifade ederken, baş danışmanlarından olan Peter Navaro Çin’e açılan ticari soruşturmanın Made in China 2025 endüstrisini hedef aldığını da kabul etmiştir. (Chong ve Li, 2019: 15)

ABD Çin rekabeti yapay zekâ alanındaki çekişmenin artmasıyla stratejik bir rekabete bürünmüş ve bu doğrultuda ABD teknoloji sektöründeki Çin yatırımlarının incelemesini büyük ölçüde genişleten Dış Yatırım Riski İnceleme Modernizasyon Yasasını oluşturmuş ardından hassas teknolojinin ihracat yasağına ilişkin Çinli firmalar listesinin genişletilmiştir. (Ciuriak,2019:3)

Aralık 2018 de ABD, Huawei ve diğer ileri teknoloji firmalarına karşılık güvenlik soruşturması başlatmış, Mayıs 2019 da Huawei ve ZTE başta olmak üzere birçok firma ABD’de yasaklarken süreç içerisinde müttefik ülkelere de ilgili firmaların engellenmesi için yoğun çaba göstermiştir.(Kwan,2019: 13)

ABD, Yeni Pek Yolu Projesine ve Çin merkezli Asya Altyapı Yatırım Bankası’na karşı koymak için Hint-Pasifik bölgesi ve Afrika bölgesinde yeni stratejiler geliştirmiş, USMCA anlaşmasına anlaşma taraflarının Çin ile rekabet edilen alanlarda anlaşmalarını önlemek için kurallar koydurmuştur.(Ciuriak,2019:3)

Huawei ve diğer firmalara gelen yaptırım kararlarından sonra Çin yönetimi, soya fasulyesi başta olmak üzere ABD'den tarım ürünlerinin ithalatını durduracağını açıklamış, ABD'nin tarım sektörü alınan karardan önemli ölçüde etkilenmiş, ABD yönetimi çiftçilere zararın tanzimi için 15 milyar dolarlık teşvik sözü vermiştir. (Yang,2019:208)

ABD'nin Çin'e yaptığı ihraç ürünlerinin altyapısı sanayi ürünlerinden daha çok tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Bu durum Çin'in tarım ürünlerinin ithalatını sınırlamasına neden olmuş, meydana gelen kısıtlamalardan en çok TRUMP yönetimine oy veren eyaletlerin tarım sektörleri etkilenmiştir. (Hanson,2020:4)

Çin yönetimi uygulanan gümrük tarifelerine karşı tarifeler uygulamanın yanı sıra döviz kuru hamlesini kullanmış, dolar karşısında RMB'nin değerini düşürmüş, RMB Dolar karşısında son 11 yılın en düşük seviyesine inmiştir. (Yang,2019:208)

Bütün bu hamlelere rağmen Çin yönetiminin ticaret savaşındaki ana motivasyonu savaşın devam etmesinden daha çok savaşın bitmesine yöneliktir. Çin'in kuruluşunun yüzüncü yılında kişi başına düşen gelirin iki katına çıkarılma hedefi ve bu hedefe ulaşmak için başkan XI yönetiminin ikinci 5 yıllık döneminde büyüme oranlarının yaklaşık %6,2 civarında gerçekleşmesi ve yaşanan ticaret savaşı Çin yönetimini ekonomik ve siyasi olarak baskılamıştır. (Hanson,2020:6)

ABD'nin agresif hamlelerine karşılık Çin daha dikkatli hamleler yapmıştır. Oluşan ticaret savaşında ABD'nin hamleleri dış ticaret hedeflemesinden kendi hegemonyasına yönelik Çin ekonomisinin baskılanmasına doğru odaklanırken, Çin ticaret savaşında rakibi baskılmaktan ziyade denge noktasını yakalamaya doğru hamleler yapmıştır. Mevcut şartlar altında Çin'in ABD'ye olan ihtiyacı gelecek ekonomi hedeflerinin gerçekleştirilmesinin için daha fazladır.

4.4.6. Ticaret Savaşı ve 3. Oyuncular

Dünya ekonomisindeki en büyük iki ekonominin yaşadığı ticaret savaşı sadece bu iki ülke arasında kalmamış Kanada, Meksika, Avrupa Birliği, Rusya, Japonya, Hindistan ve Kore başta olmak üzere diğer ülkeler bu durumdan etkilenmiştir. (Itakura,2020:3)

Gelişmiş ülkeler özellikle dış ticaret hacimleri milli gelirlerine göre fazla olan ülkeler, çok fazla ticaret yaptıklarından dolayı örneğin Çin, Hindistan, Macaristan gibi 'tacir ulus' sıfatına sahip olan ülkeler, ticaret savaşının devam etmesi halinde zararlı kaybeden ülkeler olacaklardır. Özellikle küresel ticarete değer zincirinde yer alan Asya ülkelerinden örneğin

Tayvan, Çin; Avrupa ülkelerinde Macaristan, Slovakya, Polonya gibi lojistik üssü olarak kullanılan ülkeler daha fazla kaybetme potansiyeli var iken dünya ticaretinin lojistik ve hammadde tedariki gibi hayati ihtiyaçlarına yön veren ülkeler ticaret savaşlarını büyük hasarlarla atlatacaklardır. (Kaya,2019: 26)

Diğer yandan üçüncü oyuncular arsıdan kayıp yaşayan ülkeler gibi üretim maliyeti konusunda Çin'e rakip olabilecek gelişmekte olan ülkeler Çin'e alternatif olarak tercih edildiklerinden dolayı kazanç sağlayacaklardır. Birçok şirket ABD'deki pazarını ve kar oranlarını kaybetmemek için alternatif arayışlara girecek, tedarik zinciri yatırımların yer değişmesi ile üretim yerleri değişecek yatırımlar bu ülkelere yarayacaktır. (Ha ve Phuc,2019: 5)

Ülke ekonomilerinin yanında özel sektör yaşanan gerginlikten en çok etkilenen taraf olmuştur. Belli sektörlerde küresel üretim zinciri ticaret savaşından dolayı değişmiştir. ABD'nin koymuş olduğu vergi ve yaptırımlardan dolayı birçok şirket, ticaret partnerlerini ve yatırım noktalarını değiştirmek zorunda kalmıştır. (Altındaş,2020: 73)

Ticaret savaşının sonuçları sadece iki ülkeyle sınırlı kalmadığı gibi kazanç ve kayıplarda iki ülke ile sınırlı kalmamış ticaret savaşından oyun içerisinde olmayan oyuncuların aktif oyuncuların yaptıkları hamlelere karşılık kayıp ve kazançlar yaşadığı görülmüştür.

4.5. Kazanç ve Kayıplar

ABD Çin arasındaki ticaret savaşında iki ülkenin birbirlerine karşı olan ithalatlarında düşüşler yaşanırken ticaret savaşından dolayı iki ülke belli maliyetlere katlanmak zorunda kalmıştır. Çin de bulunan yabancı şirketler maliyetler arttığı için yatırımlarını başka ülkelere kaydırmıştır. Beraberinde büyüme oranlarında düşüşler meydana gelmiştir. ABD artan gümrük tarifelerinden dolayı ihracatta Çin pazarında önemli kayıpları yaşarken ithalatta artan vergilerden dolayı yurtiçinde fiyat artışlarıyla karşı karşıya kalmıştır.(Takotashi vd., 2020: 13)

Çin ürünlerine getirilen ek gümrük vergileri ABD ekonomisinde enflasyon ve faiz oranlarında yukarı doğru yönde baskı oluşturmuştur. Artan maliyet artışlarından dolayı ABD'li tüketiciler bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.(Hossain ve Hossain, 2020: 26)

ABD'nin 2018 yılında dış ticaret açığı %10,4 artarak 891,3 milyar dolara ulaşmış, ABD sanayisinin gümrük tarifelerinin artmasından dolayı maliyetleri artmıştır. Sanayi ihracatı yüzde 4,8 düşmüş, tarım endüstrisi 10,4 milyar dolar zarar etmiş, ağustos 2019'da 130 bin kişi işten

çıkartılmıştır. JP Morgan'a göre ticaret tariflerinin hane halkına ortalama maliyeti 600 dolar olmuştur. (Altıntaş,2020: 74)

Artan tarifelere rağmen ABD'de sanayi istihdamında artış olmadığı gibi Çin ile rekabet halinde olan üretim alanlarında istihdam ve kar oranlarında kayıplar olmuştur. Birçok şirket pazar paylarını ve kar oranlarını kaybetmemek için alternatif arayışlara girişmiş, yatırımlarını Bangladeş, Vietnam gibi emek maliyetleri düşük ülkelere kaydırmışlardır.(Hanson,2020:3) Yatırımların geri dönmemesi ve başka ülkelere kayması ABD'nin istihdamını artırmadığı gibi dış ticaret açığını da azaltmamıştır. (Hossain ve Hossain, 2020: 28)

Çin hükümeti yayınladığı raporda, ticaret savaşının ekonomisini zayıflattığı ve işsizliği arttırdığı belirtilmiştir. Rapora göre iş kaybı oranı 2018'in Temmuz ayında artarak en yüksek seviyeye çıkmış; fabrika üretimi, tüketim ve mülk yatırımları gibi diğer sektörler de küçülmüştür. Gıda fiyatları %9,1 artarken tüketici fiyat endeksi bir önceki yıla göre %2,8 artmıştır. 1,9 milyonu ticaret savaşından dolayı işini kaybederken imalat sanayisinde toplamda 5 milyon kişi işini kaybetmiş, % 3,4 iş kaybı oluşmuştur.(Altıntaş,2020: 70)

Ticaret savaşı Çin'de kamu borçlarını artırmış, borsada ve emlak piyasası ticaret savaşından olumsuz etkilenmiş, hisse senetlerinde değer kayıpları olmuş, Çin ulusal parası değer kaybetmiş, ekonominin canlanması için ihtiyaç duyulan tüketim harcamaları düşmüş, ekonomiye olan güven azalmıştır. (Yang,2019:205) Çin'in ABD'ye olan ihracatı 2019'un ilk yarısında %25 düşmüş, bilgi teknolojileri başta olmak üzere belli sektörler büyük piyasa kayıpları yaşamış, endüstriyel çıktı 2002'de beri en düşük seviyeye gerilemiştir.(www.isdp.eu:2020)

İki ekonomide artan korumacı önlemler hem ABD hem Çin ekonomisinde tüketicilere zarar verdiği gibi piyasalarda artan koruyucu önlemlerden dolayı tekelleşme tehlikesi oluşturmuştur. (Hossain ve Hossain, 2020: 28)

“Finansal ve ticari olarak yüksek derecede bütünleşmiş bir dünyada, ticaret engellerindeki değişimler, iki taraflı da olsa, çok taraflı düzeylerde de olsa, hatta değişen ticaret engellerine doğrudan maruz kalmasalar bile, tüm ülkeler üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahip olabilmektedir. Tarifelerdeki önemli bir artış, küresel değer zincirleri aracılığıyla dalgalanma etkilerine neden olmaktadır. Tarifeler ekonomik faaliyetler için maliyetlidir, hem doğrudan maruz kalan ülkeler için, hem de küresel değer zincirleri ile bağlantılı diğer ülkeler için hasılayı, istihdamı ve üretkenliği olumsuz yönde etkilemektedir.” (Çetinkaya ve Muratoğlu,2019: 16)

Ticaret savaşı küresel ekonomiyi artan maliyetlerden dolayı etkilemiş çok uluslu şirketler kaynak optimizasyonlarını ve tedarik zincirlerini yeniden şekillendirmek zorunda kalmış, Çin ürünlerine artan kısıtlamalardan dolayı birçok şirket yatırımlarını ucuz emek maliyetlerinden dolayı Güneydoğu Asya ülkelerine kaydırmıştır.(Kwan,2019: 14)

Ticaret savaşı ABD ekonomisinin reel GSYH'sine %1.3 Çin'in reel GSYH'sine %1.1 küçülmeye neden olurken, küresel reel GSYH'sinde %0,3 civarında azalmaya neden olmuştur. Güneydoğu Asya ülkeleri artan yatırımlardan dolayı kazanç sağlamış Tayland'ın reel GSYH'sinde % 1,4, Malezya'da% 1,2 ve Filipinler'de% 1,1 artış olmuştur.(Takotashi vd.,2020:15)

Ticaret savaşının oyun teorisi uygulaması ile gösterdiği sonuca göre iki ülke karşılıklı koruyucu politikalara başvurması halinde iki ülkenin ekonomisi ciddi kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Artan gümrük tarifeleri iki ülkenin de ithalat ve ihracatını olumsuz etkilerken üretim ve tüketim azaltmış iki ülkenin ekonomisinde fiyat artışları olmuştur.

Küresel ekonominin iki büyük gücünün yaşadığı ticaret savaşı diğer ekonomileri dolaylı olarak etkilemiş; bazı ülkeler üretim zincirinin değişmesinden dolayı kazanç sağlarken, başka ülkeler iki ülkenin sanayilerindeki daralmanın hammadde ve lojistik tedarikini olumsuz etkilemesinden dolayı kayıplar yaşamışlardır. Ayrıca artan gümrük tarifeleri ve üretim maliyetleri, tedarik zincirinin değişmesi ve borsalarda yaşanan kayıplar birçok şirketin ticaret savaşından olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. ABD Çin ticaret savaşının oyun teorisinde iki ana aktörün karşılıklı koruyucu politikalar uygulaması iki ülkeye kayıplar yaşatırken oyuna dâhil olmayan pasif üçüncü oyuncuların kayıp ve kazançlar yaşamasına neden olmuştur.

Küresel düzende sosyal bilimler sürekli bir değişmiş içindedir. Oyun Teorisi de bu süreçten etkilenmiştir. Yeni uygulamalarda sıfır toplamlı oyunlardan bahsetmek mümkün değildir. Sınırların kalktığı insanların küreselleştiği bir dünyada Oyun Teorisi uygulamalarında oyuna dâhil olmayan diğer oyuncuların kazanç ve kayıplar yaşaması kaçınılmazdır.

Sonuç

Bir ülkenin üretim faktörlerini dış rekabetten korumak ve kalkınmayı artırmak amacıyla dış ticarete kısıtlamalar başvurmasına korumacılık denir. Özellikle ekonomik krizlerden sonra başvuru koruyucu dış ticaret politikaları, ticaret ortaklarının karşılık vermesi ile koruyucu politikalar ticaret savaşına dönüşebilir.

1960'larda uygulanmaya başlayan Keynesyen Politikalar ile bütçe açıkları ve borçlanmaların artması beraberinde vergi ve enflasyonu artırmış, 70'li yıllarda yaşanan Petrol Krizinin ardından ülkelerin borçlarını kapatmak için dış borç almaları ve Monetarist politikalar sonucu ABD Merkez bankası faiz artırmıştır. Bu yaşanan krizlerin ardından yeni bir korumacılık dönemi başlamış, küresel ekonomide ithal ikameci politikalar daha ön plana çıkmıştır. Artan üretim maliyetleri ve küresel ekonomide ithal ikameci politikaların yaygınlaşması ile ABD sermayesini seri üretime dayalı imalat sanayinden, bilgi teknolojileri ve finans sektörüne yönlendirirken, imalat sanayi; üretim maliyetlerinin daha düşük olduğu ülkelere yönlendirmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti sahip olduğu imkânlar bakımından sermaye aktarımından en fazla yararlanan taraf olmuştur.

2008 Krizi başta ABD ve Çin olmak üzere birçok ülkeyi etkilenmiştir. ABD'de birçok şirket iflas etmiş, işsizlik artmış merkezi hükümet yüksek ekonomik maliyetlere katlanmak zorunda kalmıştır. Düşük kar oranı ve yüksek enerji maliyetleriyle ihracata dayalı olan Çin Ekonomisi, 2008 Krizinde oluşan talep daralmasıyla ve ihracatta yaşanan düşüşlerle belli ekonomik maliyetlerle karşı karşıya kalmış, bunun yanında dolar egemen finans sisteminin sıkıntılarını yaşamıştır. Diğer yandan küresel ekonomideki hizmet sektörü ağırlıklı ekonomiler çok büyük çöküntüler yaşarken imalat sanayi modelli ekonomiler ise krizi daha az hasar ile atlattır. Ancak 2008 krizin ardında geçen zamana rağmen etkileri halen gitmemiş, ABD istediği toparlamayı yapamamıştır. Donald TRUMP'ın başkan seçilmesinin ardından ekonomi politikasında daha korumacı politikalar tercih edilirken en başta Çin ürünleri olmak üzere, dış ticaret açığını azaltmak için ithal ürünlere ek gümrük vergilerin konulması gündeme gelmiştir. Diğer taraftan Çin karşı ticari vergilendirme politikası uygulayacağını açıklamasının akabinde ABD ve Çin arasında ticaret savaşı başlamıştır. Yaşanan koruyucu politikaların etkileri ile küresel ekonomi yeni bir kriz ile karşı karşıya kalmış, koruyucu politikaların nedenlerinin sorgulanması küresel ekonominin geleceği için ihtiyaç hale gelmiştir.

Çin'in dünya ticaretine daha fazla dâhil olmasıyla sahip olduğu hammadde avantajı ve ucuz üretim maliyetleri Çin'in ihracatını artırmıştır. Çin'in bu ihracat başarısından en fazla

ABD etkilenmiş ABD'nin Çin'e karşı oluşan dış ticaret açığı sürekli artmıştır. Çin'in elde ettiği ticari başarı ile kazanımlarını ağırlıklı olarak ABD Tahvillerine yatırarak değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Böylece Çin'in hem ABD'ye ihracat yapan hem de ABD borçlarını finanse eden bir ticari denge oluşturduğu analiz edilmiştir.

ABD'nin 2008 ekonomik krizinden sonra hedeflediği ekonomik toparlanmayı yapamaması, ABD-Çin ticaretinde oluşan dış ticaret açığı, Çin'in ABD ekonomisinde sahip olduğu finansal etki ve Çin'in küresel ekonomide ağırlığının artması beraberinde oluşturduğu gelecek ekonomi hedefleri, ABD'yi koruyucu ticaret politikalarına yönlendirdiği gözlemlenmiştir.

ABD'nin koruyucu ticaret politikalarının temelinde, sahip olduğu sermayeyi en başta Çin olmak üzere, anavatanına geri getirilmesi, ülkede yeni yatırım alanlarının oluşturulması, dış ticaret açığının belli ölçüde azaltılması, istihdamın artırılması ve Çin ekonomisinin artan küresel etkisine karşı baskı oluşturulması hedeflendiği ileri sürülmüştür.

Söz konusu ülkelerin ekonomik yapıları incelenmiş ve ülkelerin ekonomi politikalarına etki edebilecek faktörler bir bütün içerisinde ortaya konularak belirtilmiş, ardından dış ticaret ve dış ticarete korumacılık kavramı ifade edilmiştir. Bahsi geçen ülkelerin stratejilerini karşılıklı incelemek ve etkilerini ortaya koymak için Oyun Teorisinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda Oyun Teorisi temel kavramlarıyla anlamlandırılmış ve varsayımları ortaya konulmuştur. Oyun Teorisinin ifade edilmesinin ardından ABD ve Çin'in stratejileri belirtilmiş, hamleleri Oyun Teorisi ile uygulanmış beraberinde Oyun Teorisi ile oluşan ticaret savaşının nedenleri derinlemesine irdelenmiş ve sonuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bulgularla Çin ekonomisinde yapısal sıkıntıların olduğu gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda özel sektörün dağınık ve zayıf bir yapıda olduğu, ekonomide kamu iktisadi işletmelerinin ağırlıkta olduğu ve kamu işletmelerinin verimsiz yapılarının Çin ekonomisine büyük maliyetler yüklediği bunun yanı sıra kamu işletmelerinin komünist parti içerisinde oluşturduğu etki ile Çin'in ekonomi ve dış ticaret politikalarında etkin olduğu görülmüştür. Ayrıca Çin Ekonomisinde imalat sanayi, katma değeri düşük ürünlerin üretiminin ağırlıklı olduğu bir yapıda iken katma değeri yüksek üretimlerde montaj sanayi ağırlıklı bir yapıda olduğu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda 2008 Küresel Krizinden en çok etkilenen ülkelerden biri olan Çin'in mevcut ekonomik yapısının oluşturduğu dezavantajlarından kaynaklı ciddi maliyetlere maruz kaldığı görülmüştür. Bu doğrultuda Çin Halk Cumhuriyeti 2008 Krizinden sonra ekonomi politikalarında değişikliğe gitmiş üretimde Endüstri 4.0, 5G ve Yapay Zekâ

teknolojisinin birlikte modellendiği 'Made in China 2025' politikasını ortaya koyduğu belirtilmiştir. Made in China 2025 politikasının yanında Çin Halk Cumhuriyeti dış ticarete pazar alanını genişletmek, ihracat kapasitesini artırmak ve yeni enerji kaynaklarına ulaşmak için Yeni İpek Yolu Projesini oluşturduğu ayrıca projenin ekonomik bir kalkınma konseptiyle ortaya koyduğu, bu doğrultuda hamleler yaptığı gözlemlenmiştir.

Bu çalışmada, ABD Çin Ticaret Savaşında Çin'in daha ihtiyatlı hareket etmesine karşılık ABD'nin baskın bir politika sergilemesi sorgulanmıştır. Yapılan ticari vergilendirme politikalarında ABD'nin ilk olarak ortaya koyduğu; ABD sermayesinin anavatanına geri getirilmesi, ülkede yeni yatırım alanlarının oluşturulması, istihdamın artırılması ve dış ticaret açığının azaltılması olarak belirtilen iç ekonomik hedeflerinin yanında dış ekonomi politikasında, Çin'in oluşturduğu yeni ekonomi politikalarını hedef aldığı gözlemlenmiştir.

Çin'in ekonomisi ve ekonomi politikaları bir bütün olarak analiz edildiğinde, Yeni İpek Yolu Projesi ile Çin'in hedeflediği ülkelere Çin modeli bir Marshall Planı uygulamak istediği analiz edilmiştir. Böylece Çin hedeflenen ülkelere kalkınmada finans sağlamayı, beraberinde hem enerji kaynaklarına ulaşmayı hem de yeni üretim modeli olan MIC 2025 projesiyle ürettiği ürünlere ihraç pazarı oluşturmayı planladığı görülmüştür. Nihai hedef olarak Çin'in ABD'nin egemen olduğu finans sistemine rakip kendi egemenliğinde bir başka finans sistemi oluşturmak istediği gözlemlenmiştir.

Ticaret savaşı Oyun Teorisi ile uygulandığında; ticaret savaşının iki tarafa çıkar sağlamadığı aksine iki tarafında belli maliyetlere katlandığı görülmüştür. Ticaret savaşından ABD sanayisi etkilenmiş gümrük tarifelerinin artması ile maliyetleri artmıştır. Sanayi ihracatı düşmüş, tarım endüstrisi zarar etmiş, işsizlik artmıştır. Ayrıca artan korumacı politikardan sonra ABD'nin dış ticaret açığı beklenenin aksine azalmamış artış göstermiş, istihdam oranları artmamıştır. Uygulanan gümrük politikalarıyla ABD sermayesi arzu edildiği şekilde anavatanına dönmemiş, üretim maliyetleri düşük yeni yatırım bölgeleri arayışına girmişlerdir. Ticaret savaşında Çin ABD'den daha çok etkilenmiş, uygulanan gümrük politikaları ile Çin'in ABD'ye olan ihracatı, düşmüş beraberinde büyüme oranı da %6 civarına düşerek son yirmi yıldaki en düşük büyüme oranlarından bir tanesini gerçekleştirmiştir. İhracata dayalı olan Çin ekonomisi ticaret savaşından zarar görmüş üretim sektörleri küçülmüş, işsizlik oranı artmış uygulanan gümrük tarifeleri ile fiyatlar genel seviyesinde artışlar olmuş, tüketim düşmüştür.

ABD-Çin ticaret savaşının oyun teorisine uygulaması ile Oyuna dâhil olmayan 3. oyuncuların etkilendiği gözlemlenmiştir. Dış ticaret hacimleri milli gelirlerine göre fazla olan,

küresel ticarete değer zincirinde yer alan ve dünya ticaretinin lojistik, hammadde tedariki gibi kritik ihtiyaçlarını karşılayan ülkeler ticaret savaşından olumsuz etkilendiği ortaya konulmuştur. Diğer yandan üretim ve tedarik zinciri ticaret savaşından etkilenmiş, üretim maliyeti konusunda Çin'e rakip olabilecek gelişmekte olan ve maliyetleri düşük ülkeler Çin'e alternatif olarak tercih edildiklerinden dolayı kazanç sağladığı görülmüştür.

Bu çalışma ile Oyun Teorisinde sıfır toplamlı oyunların küresel ekonomide yeterli olmadığı analiz edilmiş, oyuna dâhil olmayan 3. oyuncuların oynamadıkları oyunlarda kazanç ve kayıplar yaşayabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmacılar için şu önerilerde bulunmak mümkündür; ilk olarak Çin'in oluşturduğu Yeni İpek Yolu Projesinin hedeflenen bölgelerde kalkınmaya olan etkisi analiz edilebilir. İkinci olarak Yeni İpek Yolu projesine ABD'nin de dâhil olduğu yeni bir küresel ticaret ağı modellenip, irdelenebilir. Son olarak bu tezde ABD Çin arasındaki ticaret savaşının Türkiye'ye olan etkisine değinilmemiştir. Yapılacak çalışma ile Türk ekonomisine olan etkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

AJAMÍ, R. A. (2020). US-China Trade War: The Spillover Effect. *Journal of Asia-Pacific Business*, 21(1), 1–3.

AKIN, H.(2018), *Dış Ticarete Alternatif Para Kazanma Yolları*, 5. Baskı, İstanbul Elma Yayınları

ALPAÇ, B.(2001), *ABD Başkanlık Sistemi ve Türkiye’ye Uyarlanması*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli

ALTINTAŞ, F.(2020), *The Trade Wars Between US And China*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ARAN, B. (2018). ABD Çin Ticaret Savaşı ve Türkiye. *TEPAV*, s.3

ARAN, B. (2020). ABD Çin Ticaret Savaşında “Birinci Safha Anlaşması” İmzalandı. *TEPAV*, s.3

ARIBAŞ, K. ve Hüdavendigar, M.(2014) *Siyasi Coğrafya Açısından Çin*,1. Baskı, Konya, Çizgi Yayınevi

ATAÇAY, M. (2019). “Çin Mucizesi”nin Bir Çıkmazı: Bölgesel Eşitsizlikler, Politik Ekonomik Kuram, 3 (2) , 151-176 .

AYDIN, F. (2019). ‘Çin Yükselişinin Ekonomik Perspektifi ve Gelecek Tahminlerinin Orta Asya’ya Yansımaları. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4 (8) , 1-12.

AYTEKİN, İ. ve UÇAN, O. (2018). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2) , 851-862.

BABIARZ, K. S., MA, P., SONG, S., & MİLLER, G. (2019). Population sex imbalance in China before the One-Child Policy. *Demographic Research*, 40(13), 319–358.

BAYRAKTUTAN, Y. (2003). Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 4(2): 175-186.

BAYSAN, İ.(2011), *ABD İle Avrupa Birliği Serbest Ticaret Anlaşması Ve Türkiye Üzerine Etkileri*, T.C. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ağrı

BEKAR, M.(2008),Oyun Teorisi ve Ekonomik Modelleme, Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya

BİLGİLİ, Y. Karşılaştırmalı İktisat Okulları, İstanbul, 2.Baskı İkinci Sayfa Yayınları, 2012

BLOOM, D. E., CANNİNG, D., & FİNLAY, J. E. (2010). Population Aging and Economic Growth in Asia. NBER Chapters, 61–89.

BOCUTOĞLU, E.(2012), İktisadi Düşünceler Tarihi, (İkinci Baskı), Murathan Yayınevi, Trabzon.

CHARNOVİTZ, S. (2019). Grading Trump’s China Trade Strategy, 217–256.

CHONG, T. T. L., & Lİ, X. (2019). Understanding the China–US trade war: causes, economic impact, and the worst-case scenario. Economic and Political Studies , 7(2), 185–202.

CIURIAK, D. (2019). The US-China Trade War: Technological Roots and WTO Responses.

ÇAKMAK, Ö. (2008). Çin’in Dünya Ekonomisi İle Bütünleşme Süreci Ve Türk Sanayisi Açısından Bir Değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (1) , 253-268.

ÇALIK, Ü. (2011). Çin Ekonomisi (Mao Ve Mao Sonrası Dönem). Liberal Düşünce Dergisi , (64) , 185-206.

ÇETİNKAYA, M. ve MURATOĞLU, G., Ticaret ve Kur Savaşları Küresel Ekonomik Politığe Yansımaları, Ankara, 1. Baskı, Gazi Kitapevi,2019

ÇETİNKAYA, M. (1998).Dışa Açılma Sürecinde Türk Sanayinin Koruma Yapısının Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir

ÇEVİKKAN, N.,(2010),Oyun Teorisi Ve Sektörel Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ÇİÇEK, H. ve ATALAY, O. (2017). Gümrük İdarelerinde Eş Etkili Vergiler ve Fonların Tahsili, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Gümrük ve Ticaret Dergisi , (10) , 15-24 .

ÇUBUKÇU, H.(2016), Oyun Teorisi ve Bir Uygulama, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya

DEDEKOCA, A. Ersin (2011), “ABD-Çin İlişkilerinin Ekonomi Politikası ve Yeni Dünya Düzeni Oluşumuna Etkileri”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Programı Yüksek Lisans Tezi.

DEMİR, N. ve TEKİR, O.(2018), Marshall Planı, Yeni İpek Yolu Projesi Ve Çin- ABD Rekabeti, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,(1), 32-45

DEMİR, R. A.(2019), Dış Ticarete Korumacılık Ve Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir

DEMİRDİZDEN, C.(2011), 1929 Krizi ve 2008 Küresel Ekonomik Krizlerin Karşılaştırmalı Analizi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

DUMAN, E.(2011),Krizlerin Anatomisi 1929 Buhanı Ve 2008 Küresel Krizinin Karşılaştırması, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman

DURA, C.(2000). Yeni Dış Ticaret Teorileri: Genel Bir Bakış. Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (16), 1-16.

ECEVİT C. (2008), Küreselleşen Dünyada Çok Uluslu Şirketler Ve Politik Risk, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ELİTAŞ, B. L. & ŞEKER, A. (2017). Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Önlemlerin Rolü: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma. Journal of Accounting & Finance, (74).

ENVER, S. Ç.(2019),1929 Ekonomik Buhanı ve Türkiye’ye olan etkisi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye

ERDÖNMEZ, P.A. (2009). Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi, Bankacılar Dergisi, 68, 85-101.

EREN, G.(2006), İş birliksiz Klasik Oligopol Modelleri ve Oyun Teorisi Kapsamında Modern Yaklaşımlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ERGİN, A.(2011), Oyun Teorisi Çerçevesinde Stratejik Ticaret Politikası, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde

ERTEKİN, M. (2017). Çin’de Ekonomik Büyüme, Yoksulluk Ve Gelir Eşitsizliği: Dünya Ekonomisinde Konumu. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 12 (1) , 13-37

ERTEN, Ö.(2020),ABD Çin Ticaret Savaşı Ekseninde Dolar Ve Yuan, İstanbul Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

EVANS, O. “The Effects of US-China Trade War and Trumponomics.” MPRA Paper, 2019.

EVYAPAN, B. (2009). Oyun Teorisi ve İMKB’de Sektörel Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir

FİDAN, G.(2019), Xi Jinping Anektotlar,1. Baskı, İstanbul, Kopernik Yayınevi

FRIENDMAN, F.(2010),21. Yüzyılın Kısa Tarihi Dünya Düzdür, 6.Baskı, İstanbul, Boyner Yayınları

GENÇ, S. Y. ve KADAH, H. (2018). Oyun Teorisi ve Nash’in Denge Stratejisi. Iğdır University Journal of Social Sciences, (14).

GENÇOSMANOĞLU, Ö.(2014), Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller Ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

GEREDE, C.(2016), Çin ABD Kur Savaşı ve Türkiye’ye Etkileri, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın

GRITZNER, C. F.(2008), The United States Of America,1.Baskı, Chelsea House Yayınevi, Washington

GÜNGÖRDÜ, A.(2016), TÜRKİYE’DE YENİ ORTA SINIF: PAZARLAMA BAKIŞ AÇISIYLA BİR ARAŞTIRMA, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi Ankara

GÜVEN, F.(2006),Küresel Bir Güç Olarak Çin’in Yükselişi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

HA, L. T., & PHUC, N. D. (2019). The US-China Trade War: Impact on Vietnam.

HANSON, G. H. (2020). The impacts of the U.S.–China trade war. Business Economics, 55(2), 69–72.

HASTÜRK, V.,(2019), Çin Ekonomisindeki Dönüşümün Küresel Ekonomi Üzerine Etkileri Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

HESKETH, T., LU, L., & XING, Z. W. (2005). The Effect of China's One-Child Family Policy after 25 Years. *The New England Journal of Medicine*, 353(11), 1171–1176.

HOSSAIN, S. & HOSSAIN, S. (2019). US-China trade war: Was it really necessary? *International Journal of Business and Economics*, 4(1).

ITAKURA, K. (2020). Evaluating the Impact of the US–China Trade War. *Asian Economic Policy Review*, 15(1), 77–93.

İNÇİ, Ç.(2009),Oyun Teorisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van

KARAARSLAN, H.(2012), Çin Halk Cumhuriyetinin Sahip Olduğu Güç Unsurları Çerçevesinde Geçmişinin, Bugünün ve Geleceğinin Değerlendirilmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

KARABACAK, H.(2008),Oyun Teorisi ve Kamuyu Aydınlatmada Bir Denge Modeli, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

KARGI, V. ve YAYĞIR, A. (2017). Küreselleşme Ve Gümrük Vergisi. *Legal Mali Hukuk Dergisi*, 13(151), 1651-1672

KARİMİ, K.(2018), Çin'in Orta Asya'da Ekonomik Diplomasisi, Yeni İpek Yolu Projesi,, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

KATITAŞ, G. (2019). Asya'da Çin Ve Rus Bölgeselciliği: Modern İpek Yolu Projesi Ve Avrasya Ekonomik Birliği, *International Journal Of Political Science And Urban Studies*, 7 (1) , 119-141

KAYA, M. (2019). A.B.D - Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye. *Türkiye Mesleki Ve Sosyal Bilimler Dergisi* , (2) , 18-30

KAZGAN, G.(1997),Küreselleşme Ve Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul: Remzi Kitapevi

KEKLİK, S.(2011),ABD Dış Politikasında Dış Yardımların Rolü Ve Etkisi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa

KELEŞ, R.(2017),Avrupa ve ABDnde ekonomik krizin Türkiye’ye yansımaları, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

KIVILCIM, F.(2013),Küreselleşme Olgusu Ve Çok Uluslu Şirketlerin Küreselleşme Süreci Üzerindeki Rolü, Ekonomik Bilimler Dergisi,(5),1-16

KIZILDERE, C.(2018), 21. Yüzyılda Yeni Bir Savaş Türü: Ticaret Savaşları ve Yeni Korumacılık, Social Mentality And Researcher Thinkers Journal, 4(14),1065-1071

KİYUTSEVSKAYA, A. M. & Trunin, P. (2017). Trump’s Economic Plan: The Estimated Future Effects.

KOMİSYON,(2014), KPSS Defteri Uluslararası İktisat, Birinci Baskı, X Yayıncılık, Ankara

KREOEBER, R.(2017), Çin Ekonomisi Herkesin Bilmesi Gerekenler,1.Baskı, Ankara, Buzdağı Yayınevi

KWAN, C. H. (2020). The China–US Trade War: Deep-Rooted Causes, Shifting Focus and Uncertain Prospects. Asian Economic Policy Review, 15(1), 55–72.

LEE, S. H. (2018). Trump’s Protectionism : What Future for US Trade Policy?

Lİ, M.(2017),Çin ve 21. Yüzyıl Krizi; 1. Baskı, İstanbul, Yazılma Yayınevi

LİM, J., & COWLİNG, A. (2016). China’s Demographic Outlook. RBA Bulletin (Print Copy Discontinued), 35–42.

LİNG, L. (2017). China’s manufacturing locus in 2025: With a comparison of “Made-in-China 2025” and “Industry 4.0.” Technological Forecasting and Social Change, 135, 66–74.

LOSEV, A. V. (2002). The Formula of Trumponomics. Russia in Global Affairs, 16(3), 66–88.

MUNSEY, L. (2013). Ekonomi Kitabı, Çevirenler: Yosun Akverdi ve Suphi Nejat Ağırnaslı, Alfa Yayınları, İstanbul

NİSHİMURA, Y. (2020). New normal and new economy: a new growth engine for China. International Journal of Economic Policy Studies, 14(2), 301–312.

ORHAN, S, BAKKALCI, A . (2009). Çin’de İkili İstihdam Yapısı ve Küresel Etkileri, Sosyoekonomi, 10 (10)

ORHON, B. ve BASKICI, M.(2013),GÖNÜLLÜ İHRACAT KISITLAMALARI, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bitirme Projesi, Ankara

ÖZÇENGEL, L.(2010), Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliğinin Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkisi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir

ÖZKÖK, Y.(2018), Mali Federalizmin Ekonomi Politikası: ABD Örneği, T. C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa

ÖZTÜRK, S. (2010). Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin'in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (11) , 123-139.

PANİTCH, L.,CHİBBER V. ve ALBO, G.(2012), Ekonomik Kriz ve Sol, 1.Baskı, İstanbul, Yordam Kitapevi

PARASIZ, İ. ÖLMEZOĞULLARI, N. ve BAŞOĞLU, U.(2015). İktisatta Devrimler Karşı Devrimler. Bursa: Ekin Yayınevi.

SAVAŞ, V.(1997),İktisatın Tarihi,1.baskı, İstanbul, Liberal Düşünce Topluluğu

SEYMEN, D. A.(2000), Dış Ticarete Yeni Korumacı Eğilimler Ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir

SÖZEN, M, MESCİOĞLU, T. (2019). Endüstri 4,0'ın İtici Güçlerinin Türkiye Ve Çin Üzerindeki Etkileri. International Journal Of Social Inquiry, 12 (1) , 287-315.

STEINBOCK, D.(2018). "U.S.-China Trade War and Its Global Impacts". China Quarterly of International Strategic Studies, 4(4), 515-542

SUBAŞI, E., M . (2017). Çin'de Ekonomik Büyüme, Yoksulluk Ve Gelir Eşitsizliği: Dünya Ekonomisinde Konumu. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi,12(1),13-37.

ŞAHİN, D. ve EREN, E.(2012),Oyun Teorisinin Gelişimi Ve Günümüz İktisat Paradigmasının Oluşumuna Etkileri, Hukuk Ve İktisat Araştırma Dergisi,(4),265-274

ŞENOL, F.(2020), Ticaret Savaşları ve Krizlerin Türkiye Para Piyasaları Açısından İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

TAGRAF, H. (2002),Küreselleşme Süreci ve Çok Uluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,(3),33-47

TAKOTASHİ, I., URATA, S & IWATA, K., MCKENZİE, C., (2020). Trade Wars: Editors' Overview. Asian Economic Policy Review, 15(1), 1–30.

TEKBAŞ, M.(2014), Dünyada ve Türkiye’de Yeni Korumacılık Politikaları, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep

TERENCE, C. ve XIAOYANG, L. (2019). "Understanding the China–US trade war: causes, economic impact, and the worst-case scenario," Economic and Political Studies, Taylor & Francis Journals, 7(2), 185-202

TEZER, H.(2013);1929, 1973, 2008 Krizlerinin Minsky’nin Finansal İstikrarsızlık Hipotezi İle Değerlendirilmesi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

TRUMP, D.(2017), Yeniden Büyük Amerika, ; 1. Baskı, İstanbul, Pegasus Yayınları

TUERDİ, R.(2017),Tarihi İpek Yolu Projesinin Türkiye İle Çin Arasındaki Dış Ticaret Hacminin Artırılması Üzerindeki Rolü Ve Önemi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

TUNCER, S. (2012). Korumacılık teori ve uygulama. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, (36).

URATA, S. (2020). US–Japan Trade Frictions: The Past, the Present, and Implications for the US–China Trade War. Asian Economic Policy Review, 15(1), 141–159.

URBAN, W., PODKAMİNER, L., GLİGOROV, V., HOLZNER, M., LANDESMANN, M., & RÖMİSCH, R. Current Analyses and Forecasts| 8|.

UYSAL, Ö. (2020). Reel Döviz Kurları İle Dış Ticaret Arasındaki İlişki: Çin Örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (1) , 243-250.

ÜNAY, S., & Dilek, Ş.Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları. SETA,2018, 228, s.18.

VİNELES, P. (2017). The Rise of Trump and Its Global Implications, US-China Economic Ties Under Trump: Need for More Balance.

WANG, J., WU, H., & CHEN, Y. (2020). Made in China 2025 and manufacturing strategy decisions with reverse QFD. *International Journal of Production Economics*, 224, 107539.

XUKUER, A.(2017) Çin parası RMB'nin Değerlendirilmesinin Çin Dış Ticareti Üzerindeki Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

YANG, X. (2019). The Lose-Lose Trade War. *Current History*, 118(809), 203–208.

YAVILIOĞLU, C.(2016). Çin Öncülüğünde Yeni Bölgesel Finansal Mimari Oluşturma Çabaları “Tek Kuşak Tek Yol Projesi”. *Maliye Dergisi*, (170), 5-11

YILMAZ, S.(2017),Çin Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye ve Yapısal Dönüşüm, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa

YILMAZ, M. ve DİVANİ, E. (2018). Ticaret Savaşları, Ekonomik Milliyetçilik, Yeni Merkantilizm Ve Dünya Ticaret Örgütünün İşlevsizliği, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1 (1) , 10-24.

YİĞİN, S.(2009), Çin Ekonomisi Ve Dış Ticaret İlişkileri, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana

YİĞİTDOĞAN, P.(2020), Dünya Ticaretinde Değişim: Çin ABD Ticaret Savaşları ve Türkiye Özelinde Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

YOU, Q. ve CHEN, C. (2021). Analysis on China's Export Brand Strategy. *E3S Web of Conferences*, 235, 2060.

YÜKSEL, Ş.(2018),Sermaye Akımlarına Yönelik Ekonomi Politikaları Ve Oyun Teorisi Uygulaması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

YÜKSEL, E. ve SARIDOĞAN, E. (2012). Uluslararası Ticaret Teorileri Ve Paul R.Krugman'ın Katkıları. *Öneri Dergisi*, 9 (35) , 199-206

İNTERNET KAYNAKLARI

Çin-ABD ticari müzakerelerinin odağı 'Made in China 2025', Anadolu Ajansı, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-abd-ticari-muzakerelerinin-odagi-made-in-china-2025/1393541>, Erişim:(29.05.2020)

DOĞAN S.(2016), Uluslararası İktisat I, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/disticaret_ue/uluslararasiiktisati.pdf, Erişim Tarihi: (15.04.2020)

DOMİNİC B,“The Rise of the Middle Class in China and Its Impact on the Chinese and World Economies: <https://www.chinausfocus.com/2022/wpcontent/uploads/Part+02-Chapter+07.pdf>, Erişim Tarihi: (15.12. 2020)

DÜNDAR D.(2016), Uluslararası İktisat Teorisi Ve Politikası, <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/uluslararasiiktisat.pdf>; Erişim: (25.1.2020)

GÜLSOY, E. ve KOCA, E. (2012), ABD Ülke Raporu, T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Ülke Masaları 1 Dairesi Amerika Şubesi, <http://www.abmistanbul.org/files/etkinlikler/abd-ulke-gunu-2012/abd-rapor-06-03-2012.pdf>;Erişim: (25.1.2020)

Institute for Security & Development Policy (2020),Snapshot of the U.S.-China Trade War, <https://isdip.eu/publication/snapshot-of-the-u-s-china-trade-war/> Erişim Tarihi: (18.12. 2020)

İktisat Terimleri Sözlüğü, Erişim Adresi: <https://www.iktisatsozlugu.com/tr/nedir/disticaretin-devletlestirilmesi/1160>, Erişim Tarihi: (18.12. 2020)

KARAGÖL, E.(2017), Modern İpek Yolu Projesi, Seta Perspektif, http://www.setav.org/assets/uploads/2017/05/174_Perspektif.pdf, Erişim Tarihi: (8.04.2020)

Kocaeli Ticaret Odası,(2019), Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu, <http://koto.org.tr/yayinlar>. Erişim Tarihi: (04.03.2020)

KUNERALP S.(2018), Korumacılık Savaşları Mı Başlıyor? <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/korumacilik-savaslari-mi-basliyor>.Erişim:(9.05.2020)

ÖZSÜMER S.(2019), Çin Ekonomisi Ve Bir Kuşak Bir Yol Projesi, İzmir Ticaret Odası, http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6695_1525260242.pdf. Erişim: (5.01.2020)

PALACIOĞLU, T.(2018), ABD Dünya'ya Karşı; Ticaret Savaşları, <https://www.istka.org.tr/media/131174/abd-d%C3%BCnyaya-kar%C5%9F%C4%B1-ticaret-sava%C5%9Flar%C4%B1>, Erişim:(8.05.2020)

Silifke Sanayi ve Ticaret Odası,(2018), ABD ÜLKE RAPORU, <http://www.sitso.org.tr/%C4%B0NTERAKT%C4%B0F/%C3%9CLKERAPORLARI/tabid/17679/Default.aspx>, Erişim Tarihi: (04.03.2020)

South China Morning Post,(2016) China's middle class to rise to more than third of population by 2030, <http://www.scmp.com/frontpage/international>, Erişim Tarihi: (15.12.2020)

The Communist Party of China ,(2011), http://.cfr.org/publication/14482/communist_party_of_china.html, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ticaret Bakanlığı,(2020), Çin Ülke Profili, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profil>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

YAN, D. I. (2006). China's Employment Policies and Strategies. OECD. Available from: <http://www.oecd.org/employment/emp/37865430.pdf>, Erişim Tarihi: (15.12.2020)

ABD Siyasi Haritası,https://www.123rf.com/photo_122716524_stock-vector-high-detailed-united-states-of-america-physical-map-with-labeling-.html, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Ülke Nüfusu Grafiği,<https://www.worldometers.info/world-population/us-population/>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Ekonomisi GSYİH Büyüme Grafi,<https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD İşsizlik Grafiği,<https://tradingeconomics.com/united-states/unemployment-rate>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Enflasyon Grafiği,<https://tradingeconomics.com/united-states/inflation-cpi>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Faiz Oranları Grafiği,<https://tradingeconomics.com/united-states/interest-rate>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Ekonomi Sektörleri <https://apps.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=51&step=1>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Hizmet Sektörü Grafiği, <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-from-services>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ülkelere Göre İhracatı ABD Grifiği, <https://tradingeconomics.com/united-states/exports-by-country>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD İhracat Grafiği, <https://tradingeconomics.com/united-states/exports>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ülkelere Göre ABD İthalatı Grafiği, <https://tradingeconomics.com/united-states/imports-by-country>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD İthalat Grafiği, <https://tradingeconomics.com/united-states/imports>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

ABD Ticaret Dengesi, <https://tradingeconomics.com/united-states/balance-of-trade>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Nüfusu, <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2016/jun/5.html>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Haritası, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eablon:%C3%87HC_eyaletler_harita, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Kişi Başına Düşen Milli Gelir Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/gdp-per-capita-ppp>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Orta Sınıf Tablosu, <https://chinapower.csis.org/china-middle-class/>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Faiz Oranları Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/interest-rate>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin GSYİH Grafiği, <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin İhracat Grafiği, <https://Tradingeconomics.Com/China/Exports>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ürönlere Göre Çin İhracatı Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-category>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ülkelere Göre Çin İhracatı Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ürönlere Göre Çin İthalatı Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-category>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ülkelere Göre Çin İthalatı Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Çin Ticaret Dengesi Grafiği, <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)

Ticaret Savaşı Nedi,r<https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/ticaret-savasi-nedir-ticaret-savaslarinin-dunya-ve-turkiye-ekonomilerine-etkileri-nelerdir/>, Erişim Tarihi: (5.03.2021)